

K 216.398
3

საქართველოს
ბიბლიოთეკა

იონე ბაგრატიონი

ქართლ-
-კახეთის
ადრწეის

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
АКАДЕМИЯ НАУК ГРУЗИНСКОЙ ССР

საქართველოს ისტორიის წყაროების კომისია
КОМИССИЯ ПО ИСТОЧНИКАМ ИСТОРИИ ГРУЗИИ

საქართველოს ისტორიის წყაროები

41

ქართული
საისტორიო მწერლობის
ძეგლები

V

მეცნიერებს

იოანე ზაგრატიონი

ქართლ-კახეთის

ადრება

ტექსტი გამოსაცემად მოამზადეს, გამოკვლევა და
საძიებლები დაურთეს
თინა ენუქიძემ და გურამ ბედოშვილმა

თბილისი

1986

მთავარი სარედაქციო კოლეზია

შ. ძიძიგური (მთავარი რედაქტორი), მ. აბაშიძე, ზ. ალექსიძე,
რ. კიკნაძე (მთავარი რედაქტორის მოადგილე), გ. მელიქიშვილი,
გ. ნადარეიშვილი, თ. ყაუხჩიშვილი, ვ. ძიძიგური, ე. ხოშ-
ტარია, გ. ჯიბლაძე.

სერიის რედაქტორი რ. კიკნაძე
ტომის რედაქტორი შ. ძიძიგური

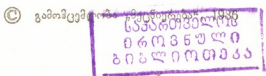
რეცენზენტები: ისტორიის მეცნ. დოქტორი რ. კიკნაძე
ფილოლოგიის მეცნ. დოქტორი თ. უთურგაიძე

XVIII საუკუნის II ნახევრის თვალსაჩინო ქართველი მწიგ-
ნობრისა და საზოგადო მოღვაწის იონანე ბაგრატიონის ნაშრომი
„ქართლ-კახეთის აღწერა“ მნიშვნელოვანი წყაროა ძველი საქართვე-
ლოს ისტორიულ-გეოგრაფიული და სოციალურ-ეკონომიკური თვალ-
საზრისით შესწავლისათვის. ნაშრომი იმედროულად შეიცავს მეტად
სანდო ცნობებს XVIII საუკუნის საქართველოს დემოგრაფიული
მდგომარეობის გასათვალისწინებლად.

იონანე ბაგრატიონის ნაშრომში, ქართლ-კახეთის გარდა, აღწერი-
ლია საქართველოს აღმოსავლეთი და დასავლეთი კუთხეები: ხევსუ-
რეთი, იმერეთი, რაჭა-ლეჩხუმი, სვანეთი, აგრეთვე, ჩვენი ჩრდილოე-
ლი მეზობლების — დაღესტნისა და ჩაჩნეთ-ინგუშეთის რეგიონები.

ტოპონიმებს უმეტესწილად დართული აქვს საისტორიო ხასია-
თის კომენტარები, აღნიშნულია გეოგრაფიულ სახელწოდებათა ძვე-
ლი ფორმები, მითითებულია მოქმედი თუ „უშენია“ ესა თუ ის
სოფელი, როგორია მათი ეროვნული შემადგენლობა და სხვ.

წიგნი განკუთვნილია საქართველოს ისტორიული გეოგრაფი-
ისა და ქართული ონომატოლოგიის სპეციალისტთათვის, აგრეთვე,
მკითხველთა ფართო წრისათვის.

საქართველოს ისტორიის წყაროების კომისიის გამოცემები

1. შაჰ-თამაზის საუბარი ოსმალეთის ელჩებთან, სპარსული ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, თარგმნა, შენიშვნები და წინასიტყვაობა დაურთო კ. ტაბატაძემ, თბ., 1976.

2. აბრამ ერევანცი, ომების ისტორია, ძველი სომხურიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ლ. დავლიანიძემ, თბ., 1976.

3. სპარსული ისტორიული საბუთები საქართველოს წიგნთსაცავებში, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, ქართული თარგმანი და წინასიტყვაობა დაურთო ვლ. ფუთურიძემ, თბ., 1977.

4. სტეფანოს ორბელიანის „ცხოვრება ორბელიანთა“-ს ძველი ქართული თარგმანები, ქართულ-სომხური ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი და საძიებლები დაურთო ე. ცაგარეიშვილმა, თბ., 1978.

5. გ. აბრამიშვილი, სტეფანოზ მამფალის ფრესკული წარწერა ატენის სიონში, თბ., 1977.

6. ზ. ალექსიძე ატენის სიონის სომხური წარწერები, თბ., 1978.

7. ტბეთის სულთა მათიანე, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო თ. ენუქიძემ, თბ., 1977.

8. სომხურ ხელნაწერთა ანდერძების ცნობები საქართველოს შესახებ (XIV—XV სს.), ძველი სომხურიდან თარგმნა, შესავალი, კომენტარები და შენიშვნები დაურთო ა. აბდალაძემ, თბ., 1978.

9. „სამყაროს საკვირველებათა“ ცნობები საქართველოს შესახებ, სპარსული ტექსტი ქართული თარგმანით, შესავალითა და შენიშვნებით გამოსცა რ. კიკნაძემ, თბ., 1978.

10. ქათბი ჩელების ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, თურქულიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო გ. ალასანიამ, თბ., 1978.

11. Якоб Цуртавели. Мученичество Шушаник. Перевод В. Д. Дондуа, введение и примечания З. Н. Алексидзе. Тбилиси, 1978.

12. Памятник эриставов. Перевод, исследование и примечания С. С. Какабадзе, Тбилиси, 1979.

13. Сумбат Давитис-ძე. История и повествование о Багратионах. Перевод, введение и примечания М. Д. Лордкипанидзе. Тбилиси, 1979.

14. მუსტაფა ნაიმა, ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, თურქული ტექსტი ქართული თარგმანით, გამოკვლევითა და შენიშვნებით გამოსაცემად მოამზადა ნ. შენგელიამ, თბ., 1979.

15. ზაქარია აგულეცი, დღიური, ძველი სომხურიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ლ. დავლიანიძემ, თბ., 1979.

16. ჩილდირის ეიალეთის ჯაბა დავთარი, თურქული ტექსტი ქართული თარგმანით გამოსაცემად მოამზადა ც. აბულაძემ, გამოკვლევა დაურთო მ. სვანიძემ, თბ., 1979.

17. არსენი საფარელი, განყოფისათვის ქართველთა და სომეხთა, ტექსტი კრიტიკულად დაადგინა, გამოკვლევა და კომენტარები დაურთო ზ. ალექსიძემ, თბ., 1980.

18. ბერძენი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ, IV, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო თ. ყაუხჩიშვილმა, თბ., 1980.

19. ქართული წარწერების კორპუსი (ლაპიდარული წარწერები, I), აღმოსავლეთ და სამხრეთ საქართველო (V—X სს.), შეადგინა და გამოსაცემად მოამზადა ნ. შოშიაშვილმა, თბ., 1980.

20. ქართული წარწერების კორპუსი (ლაპიდარული წარწერები, II), დასავლეთ საქართველოს წარწერები (IX—XIII სს.), შეადგინა და გამოსაცემად მოამზადა ვ. სილოგავამ, თბ., 1980.

21. ცხოვრება საქართველომისა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო გ. ალასანიამ, თბ., 1980.

22. Законы Вахтанга VI. Перевод, введение, примечания, глоссарий и указатели Д. Л. Пурцеладзе. Тбилиси, 1980.

23. კ. კოხისა და ო. სპენსერის ცნობები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, გერმანულიდან თარგმნა, შესავალი და კომენტარები დაურთო ლ. მამაცაშვილმა, თბ., 1981.

24. ისქანდერ მუნში, აბასის ქეყენის დამამშვენებელი ისტორიის გაგრძელება, სპარსულ ტექსტს გამოკვლევა, ქართული თარგმანი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ნ. გელაშვილმა, თბ., 1981.

25. პაპუნა ორბელიანი, ამბავნი ქართლისანი, ტექსტი დაადგინა, შესავალი, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ე. ცაგარეიშვილმა, თბ., 1981.

26. XV საუკუნის იტალიელ მოგზაურთა ცნობები საქართველოს შესახებ, იტალიურიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ე. მამისთვალისვილიმა, თბ., 1981.

27. გ. ოთხმეზური, XII—XIII საუკუნეების მიჯნის ქართული ლაპიდარული წარწერები, როგორც საისტორიო წყარო, თბ., 1981.

28. ბერძენი მწერლები საქართველოს შესახებ, V, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო თ. ყაუხჩიშვილიმა, თბ., 1983.

29. Летопись Картли. Перевод, введение и примечания Г. В. Цулая. Тбилиси, 1982.

30. ქართული ისტორიული საბუთების კორპუსი, I, შეადგინეს და გამოსაცემად მოამზადეს თ. ენუქიძემ, ვ. სილოგავამ, ნ. შოშიაშვილიმა, თბ., 1984.

31. გეორგიევსკის ტრაქტატი, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი და შენიშვნები დაურთო გ. პაიჭაძემ, თბ., 1983.

32. ოსმალური დოკუმენტური წყაროები ანაკლიისა და რუხის ციხეების შესახებ, თურქული ტექსტი ქართული თარგმანით, შესავლით, ტერმინოლოგიური ლექსიკონით, ფაქსიმილეებითა და საძიებლებით მოამზადა ნ. შენგელიამ, თბ., 1982.

33. თეიმურაზ ბაგრატიონი, ახალი ისტორია, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და საძიებლები დაურთო ლ. მიქიაშვილიმა, თბ., 1983.

34. Источниковедческие разыскания, 1979. Тбилиси, 1984.

35. ზ. სხირტლაძე, საბერების ფრესკული წარწერები, თბ., 1985.

36. „ქართლის ცხოვრების“ სიმფონია-ლექსიკონი, შემდგენლები: მ. კვაჭაძე, ნ. ნატრაძე, ზ. სარჯველაძე, მ. ჩხენკელი, თ. ხაჯომია, თბ., 1986.

37. მოვსეს კალანკატუაცი, ალვანთა ქვეყნის ისტორია. ძველი სომხურიდან თარგმნა, შესავალი შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ლ. დავლიანიძემ, თბ., 1985.

38. დე გრაი დე ფუა საქართველოს შესახებ, ფრანგულიდან თარგმნა, შესავალი, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ჯ. ოდიშელიმა, თბ., 1985.

39. Жизнь Царицы Цариц Тамар. Перевод и введение В. Д. Дондуа. Исследования и примечания М. М. Бердзнишвили. Тбилиси, 1985.

40. Источниковедческие разыскания, 1982, Тбилиси, 1985.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

შესავალი	9
იოანე ბაგრატიონის „ქართლ-კახეთის აღწერის“ ენობრივი დახასიათება	20
ქართლ-კახეთის აღწერა ² (ტექსტი)	29
Резюме	85
საძიებლები	87
ა. გეოგრაფიულ სახელთა	87
ბ. პირთა	114
გ. საენობრივი	115

შესავალი

XVIII საუკუნის II ნახევრის გამოჩენილი ქართველი სახელმწიფო მოღვაწის, მეცნიერის, ლექსიკოგრაფისა და მწერლის, ქართლ-კახეთის უკანასკნელი მეფის გიორგი XII შეილის — იოანე ბატონიონის (1768—1830 წწ.) მრავალმხრივი შემოქმედება დიდი ხანია სპეციალისტთა ყურადღებას იმსახურებს. მის მნიშვნელოვან შრომათა შორის საგანგებო ადგილი უჭირავს „ქართლ-კახეთის აღწერას“, რომელშიაც წარმოდგენილია აღნიშნული რეგიონისა და საქართველოს სხვა მომიჯნავე მხარეთა (დიდოეთი, ჩაჩნეთ-ინგუშეთი) 2300-მდე ტობონიმი. ამ ნაშრომის ჩვენ მიერ გამოსაცემად მომზადებული ავტოგრაფული ხელნაწერი დაცულია კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის ყოფილი წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების კოლექციაში S 3729 ნომრით. იგი დაწერილია სხვადასხვა ზომისა და ფერის დიდი ფორმატის ქაღალდზე (39×24) და შეიცავს (გვიან გაკეთებული არაბული პაგინაციით) 159 ფურცელს. ხელნაწერი წარმოადგენს იოანე ბატონიშვილის მიერ სხვადასხვა დროს დაწერილ ნაშრომთა კრებულს, რომელშიაც შესულია: „შემოკლებით აღწერა საქართველოსა შინა მცხოვრებთა თავადთა და აზნაურთა გუარებისა...“ (2r—71v), „ბატონიონთა შთამომავლობა“... (76v—127r) და ჩვენთვის საინტერესო ნაშრომი: „ქართლ-კახეთის სოფლების აღწერა“ რომელიც იოანე ბატონიშვილს, როგორც თვითონვე ვგამცნობს ტექსტის დასაწყისში, შეუსრულებია ორი მეფის — ერეკლე მეორისა და გიორგი XII დავალებით 1794—1799 წლებში. ამ ტექსტს ხელნაწერში 128—159 ფურცლები უჭირავს. გარდა არაბულისა მას აქვს ავტორისეული რვეულებრივი აღრიცხვაც (შეიცავს 3 რვეულს).

სამეცნიერო ლიტერატურაში ამ ხელნაწერის შესახებ პირველ ცნობას ვხვდებით ალ. ცაგარლის ნაშრომში, რომლის მიხედვით იგი დავით ჩუბინაშვილის საკუთრება ყოფილა¹ (მის კოლექციაში იგი 108 ნომრით არის აღნიშნული). ხელნაწერი განხილული აქვს მკვლევარ

¹ А. Цагарели, Сведения о памятниках грузинской письменности, т. I, вып. III, СПб., 1894, гл. 345.

ლ. ქუთათელაძეს², ხოლო აღწერილი — თ. ენუქიძეს³. ამას გარდა არსებობს ამ ტექსტის რუსული ვარიანტი. იგი დაცულია ქ. ლენინგრადის გეოგრაფიული საზოგადოების არქივში*.

ტექსტი გამოკვლევით გამოქვეყნებული იყო 1980 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალი ქართული ენის კათედრასთან არსებული ტოპონიმიკური ლაბორატორიის კრებულში⁴ ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის ნორა კოტინოვას მიერ. გამოცემულ ტექსტს წინ უძღვის ზოგადი ხასიათის წერილი «იოანე ბატონიონის „ქართლ-კახეთის აღწერა“ და ამ შრომის მნიშვნელობა ტოპონიმიის შესწავლის ისტორიისათვის» (337—344 გვ.), რომელშიაც საუბარია იოანე ბატონიშვილის, როგორც აღორძინების ხანის გამოჩენილი ქართველი მწერლის, ენციკლოპედიური განსწავლულობის მქონე მკვლევრის, მთარგმნელისა და ცნობილი ლექსიკოლოგის შესახებ. ამას მოსდევს ტექსტი, რომელსაც ერთვის გეოგრაფიულ სახელთა საქიებელი შედგენილი დოკ. შუქია აფრიდონიძის მიერ (პირთა და საგნობრივი საქიებლები შრომას არ ახლავს).

წერილობითი წყაროების გამოცემა ფილოლოგიური და ისტორიული მეცნიერების ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანაა. ამ ამოცანის წარმატებით შესრულების საწინდარია ტექსტის მეცნიერული პუბლიკაცია. ეს კი განაპირობებს გამოკვლევების მაღალ დონეს.

სამართლიანობა მოითხოვს ითქვას, რომ იოანე ბატონიშვილის შემოხსენებული ეს ფრიად საყურადღებო ნაშრომი სათანადო მეცნიერულ დონეზე ვერაა მომზადებული და გამოცემული.

ნათქვამის დასადასტურებლად მოვიყვანთ მაგალითებს:

1. ხელნაწერს, გარდა გვიან გაკეთებული არაბული ციფრებით შესრულებული პაგინაციისა, აქვს ავტორისეული რვეულებრივი აღრიცხვა, როგორც ქართული ასოებით, ისე არაბული ციფრებით (ა, 1, ბ 2, გ 3). ხელნაწერის არასწორად აკინძვის გამო რვეულებრივი თანამიმდევრობა არეულია. პირველ რვეულს მოსდევს მესამე, ხოლო მესამეს — მეორე. ტექსტის გამომცემელს ყურადღება არ მიუქცევია რვეულებრივი აღრიცხვისათვის, რის გამოც არეულია ტექსტის თანა-

² ლ. ქუთათელაძე, იოანე ბატონიონის ავტოგრაფული ნუსხების მიმოხილვა, ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, I, 1959, გვ. 232.

³ ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. V, 1967, გვ. 272—273.

⁴ ტოპონიმიკა II, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალი ქართული ენის კათედრასთან არსებული ტოპონიმიკური ლაბორატორიის კრებული, გვ. 337—424.

⁵ რ. კიკნაძე, საქართველოს ისტორიის წყაროთმცოდნეობის საკითხები, 1982, გვ. 8.

* ЛГО, разряд 52, опис I, № 5.

მიმდევრობა და ამდენად — რეგიონიც: ქართლის აღწერიდან გადსვლა
 დივართ კახეთზე, შემდეგ ისევ ქართლზე და ა. შ.

2. ცნობილია, რომ მთელ რიგ ხელნაწერებს გვერდის დამთავრების შემდეგ მარჯვენა კიდეზე აწერენ მომდევნო გვერდის დასაწყისი სიტყვის ნაწილს (ზოგჯერ ორ-სამ ასოს) ზოგჯერ მთელ სიტყვასაც, რაც დამთავრებული გვერდის გაგრძელების მიმანიშნებელია, ამ ნაწილს კუსტუსი ეწოდება. მოვიყვანთ კუსტუსის შეუნიშნაობისა და მისი მნიშვნელობის გაუთვალისწინებლობით გამოწვეული შეცდომის მაგალითს: ხელნაწერის 135v-ს ბოლო ნაწილი იკითხება ასე:

ქ. სარალი 2

ქ. არაფლუ

ქ. ახილმამული. აქ მთავრდება გვერდი და მომდევნო ფურცლის დასაწყისი სიტყვა „ბეთალი“-დან გვერდის ბოლოს მიწერილია კუსტუსი „ბეი“. გამომცემელმა ვერ შენიშნა, რომ ეს კუსტუსია და იგი მიაწერა ახილმამულს, რის შედეგადაც მივიღეთ ტოპონიმი „ახილმამულბეი“. ასეთი მცდარი წაკითხვითაა წარმოდგენილი ეს ტოპონიმი **საძიებელშიც**.

3. გამომცემლის მიერ არასწორადაა წაკითხული ტექსტის შემდეგი ადგილები:

ხ ე ლ ნ ა წ ე რ შ ი ა :

გ ა მ ო ც ე მ ა შ ი ა :

- კეხვი
- საგულდე
- ტვილიანი
- გომელაური
- ვეშავა
- ჩოქური
- მერე
- გორანა
- ტრძნისი
- გნასური
- კარბი
- მერე
- ლელისთავი
- ძარი
- კეხვი
- ძარწემი
- ძაბოეთი
- ყურძენი
- ვარძავარა

- კეზვი
- საგულე
- ტვილანი
- გოგულაური
- კეშავა
- ჩოქერი
- ბერე
- მარანა
- ტრძნისი
- გნასერი
- კარამი
- ვერე
- ლელისთავი
- გარი
- ხეხვი
- გარწემი
- გაბოეთი
- ყურძენი
- ვარგავარა

მუხრანა
ახბულადი
სურამის
ხინოწმინდელი
ბოვაძორი
ჯილზი
დებედეს მდინარე
ახილ მამული
ენდრონიკიანთ ელი
თიუზი
ნოკორნა
ბოჭორმელები
მუხრანი
ალაგეზი

მუხრანი
ახბულადი
სურამის
ხინოწმინდელი
ბოკავორი
ჯილზი
ლებედეს მდინარე
ახილმამულები
ენდრონიკიანთელი
თუზი
ნიკორნა
ბოჭორაძეები
მუხრახი
ალაგები და ა. შ.

4. გამომცემლის მიერ არაა ჩასწორებული ტექსტის დედნიეული შეცდომები.

ტექსტის დედანში
და კოტინოვას გა-
მოცემაშია:

უნდა ჩასწორებულ-
იყო (სქოლიოში სათა-
ნადო მითითებით):

ვენანთ კარი
მუზალეთი
ფიტვი
თისრევი
სახლევახანი
გაურარხი
ბრეზა
ეძამი
ძვარეთი
აკანთერი
ნოკორნა
ჭუკატანი

ვე(უ)ანანთ კარი
მუხალეთი
ფიტ(ა)ვი
თიხრევი
სასახლე ვახანი
გიაურარხი
ბრეძა
ეძანი
ზვარეთი
აკანათური
ნოკორნა
კუჭატანი და ა. შ.

5. გამომცემელი უყურადღებოდ ტოვებს ტექსტის ავტორის მიერ ხმარებულ ტექნიკურ ნიშანს — }, ან სწორ ხაზს |, ან კიდევ წყვეტილი ხაზებით მინიშნებული ტექსტის სხვა ადგილას ჩამატებას. მაგ.: ხელ-

ნაწერის 152r-ზე არის ქვეთავი „ქ. ქცის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება...“ და ჩამოთვლილია: ... ქ. ჩალაბლუ

ქ. ნაჯუბადინი

ქ. ბაიღარი

ქ. ქურთი

ქ. ბეგლარი 2. ბოლო სამ ტოპონიმს გაკეთებული აქვს ასეთი ნიშანი } და მიწერილია „იულონს თვს ეყოდა“. ეს კომენტარი ეხება— ბაიღარს, ქურთს და ბეგლარს (იხ. წინამდებარე გამოცემა გვ. 51). ნ. კოტინოვას გამოცემაში ეს ადგილი ასე იკითხება: „ჩალაბლუ, ნაჯუბადინი, ბაიღარი, ქურთი, ბეგლარი (2), (იულონს თვს ეყოდა),...“ გაუგებარია, რომელს ეკუთვნის ეს კომენტარი. ასეთი მაგალითები გამოცემაში მრავლადაა (იხ. 136r, 145v; 146v; 155r და სხვ.).

გარდა ტექსტოლოგიური შეცდომებისა, არც კვლევაა სრულყოფილი. ყველაფერი ეს ამ ტექსტს მეცნიერული გამოცემის პრეტენზიას უკარგავს. ტექსტის ხელახალი მომზადება ცალკე წიგნად არსებითად ამ ფაქტორებით არის გამოწვეული.

იოანე ბატონიშვილს თავისი ნაშრომი „ქართლ-კახეთის სოფლების აღწერა“, როგორც თვითონვე წერს, შეუსრულებია⁶ ერეკლე და გიორგი მეფეების დავალებით 1794—1799 წწ. მის ამ ნაშრომს მხოლოდ პირობითად შეიძლება ეწოდოს „ქართლ-კახეთის აღწერა“, რამდენადაც აქ მთელი საქართველოს გეოგრაფიული ნომენკლატურის სისტემატიზაციის ძალზე საინტერესო და საყურადღებო ცდა არის წარმოდგენილი. გარდა ქართლ-კახეთის აღწერისა, შრომაში მოცემულია პირიქითი და პირაქეთი ხევსურეთის, ჩრდილო-დასავლეთ კავკასიის მთიანეთის, დაღესტნის, ჩაჩნეთ-ინგუშეთის რეგიონები, ხოლო ნაწილობრივ იმერეთის, რაჭა-ლეჩხუმის და სვანეთის, ასევე ახალციხის სანჯახად წოდებული ადგილები⁶. აგრეთვე ნუსხები სათიბი მინდვრებისა, მთებისა, წიაღისეული საბადოებისა (ეს უკანასკნელი სამეფო საკუთრებად ითვლება), საეპისკოპოსო ცენტრებისა და საძოვარი და სანადირო ადგილებისა.

„აღწერის“ ავტორი მკაცრად მისდევს მასალის აღნუსხვის რეგიონალურ პრინციპს.

სოფლები აღწერილია ხეობების (თეძმის, ტანის, გუჯარეთის, ქსნისა...), ხევების (მდულარის, ხვედურეთის, ძამის...) და მხარეების (ტფილისის, თრიალეთის, გარე კახეთის...) მიხედვით. სოფლებთან ხშირად

⁶ ამ ნაწილში უფრო მსხვილ გეოგრაფიულ პუნქტთა სახელწოდებებია წარმოდგენილი.

მიწერილია „შენია“ თუ „უშენი“, სახლობენ იქ თუ დაცლილია იგი. ზოგჯერ შიგ მცხოვრებთა ნაციონალურ შემადგენლობაზეც არის ცნობები. მაგ.: „თრუსოს ხეობა 8 სოფელი, მოსახლენი ოსნი“, „ამას მიეწერება პატარა ლიახვის ხეობაზედ მცხოვრებნი ოსნი და შიგნარევად ქართველნიც“, და ა. შ. მხარეებისა თუ ხევეების მიხედვით აღწერილ სოფლებზე დასაწყისშივე ხშირად მითითებულია, თუ რომელი წოდების წარმომადგენელს ან პიროვნებას ეკუთვნიან ისინი. მაგ., „ხეფინის ხევის სოფლები, რომელიც თვს ეყოდა მირიან ბატონიშვილს სააზნაუროთი და საეკლესიოთი...“, „გვერდისძირზედ, რომელიც ქსნის საერისთაოს მიეწერებოდა და ესე ადგილნი და სოფელნი მეფის ძის იულონს ეპყრა, არიან შემდგომნი ესე...“, „ამასვე შეუდგების არაგვის საერისთოს სოფლები ვაკისა, რომელნიც თვს ეყოდა მეფის ძეს ვახტანგს...“ და ა. შ.

ხშირად ტოპონიმის ახალ სახელწოდებასთან მოცემულია ძველიც. ასე მაგ.: „მდუღრის ხევი აწ ხოვლის ხევად წოდებული“, „ტანას ხეობა აწ ატენის ხეობად წოდებული“, „ალაღაჯი აწ ხოჯორნის ხეობად წოდებული“, „ფიფინეთი ანუ ჭარი“, „ჭაჭკანის ხეობა აწ ჭოჭკანად წოდებული“, „ლილო, სამეფო დაჩა აშკარეთად წოდებული“, „ხორნაბუჯი ანუ ჭოეთი, ძველი ნაქალაქევი“, „ანისი, ძველად დიდი ქალაქი“, „ყარაღაჯი, სამეფო სასახლე ზამთრის“ და ა. შ.

იოანე ბატონიშვილი შეძლებისდაგვარად აღწერს ჩაჩნეთ-ინგუშეთის მხარეს, დალესტანსა და ყაბარდოს. ადგენს თითოეულ თემში მცხოვრებ ხალხთა რაოდენობას (კომლობისა და სულადობის მიხედვით), გვაწვდის ცნობებს მათ ტომობრივ და ეთნიკურ შემადგენლობაზე.

ავტორი აღწერის მასალას ხშირად ურთავს კომენტარს, რომელსაც გარკვეული ისტორიული ღირებულება აქვს. მთელ რიგ სოფლებთან მითითებულია ცნობა მათი კუთვნილების შესახებ მაგ.: „სააბაშიო სოფლები“, „ქართლის სოფლები, რომლებიც საამილახვროს მიეწერება“, „სავაჩნაძო და საენდრონიკო სოფლები და ადგილნი“ და ა. შ. ხშირად ცალკეულ ტოპონიმს მეტად საინტერესო ცნობები აქვს მიწერილი. მაგ.: „ქ. დიდი შულავერი“ პატარა შულავერი — ესე თვს ეყოდა ალექსანდრეს, მეფის ძეს და დროსა მეფის გიორგისასა ლეკის ჯარში რომ აღერია და მოყვანდა ტფილისზედ, მეფის ძის იოანეს წინაძღომითა რუსთა მხედრობათ რომ გაიმარჯვეს, ალექსანდრეც გაიქცა და არღა შეუერიგდა მეფე გიორგის. ეს ორი შულავერი ჯილდოდ უბოძა თვისსა შვილსა მეფის ძეს იოანეს“ (146v). „ფშაველი, ესე თვს ეყოდა ალექსანდრეს და ოდეს გაიქცა ალექსანდრე, მეფემ გიორგიმ ბაგრატს მისცა“; ან კიდევ: „ქ. თიანეთი და ამაში სახასო ადგილნი, რომელიც პირმშო ძე იქნებოდა მეფისა, იმისი იყო, ვიღრე გამეფებამ-

დე და მერე მის ნასლედნიკს მიეცემოდა, ვ(ითარც)ა პირველ გამკრამაჩვენს გიორგის მეფობამდინ და მერე ჩემს ძმას დავითს...“

ასევე საინტერესოა კომენტარი „ქ. ეს ლორე და ეს ბორჩხალა მიხილს და მათ ძმათ თვს ეყოდა. ქ. თუმცა მეფემ გიორგიმ მისცა მელიქ ჭიმშიდს ამ პირით: თუ იქ დასახლდებოდა, მოიხმარებდა იმ ადგილს, თუ არა და ისევ სამეფო იყო, არა ქონდა კელმწიფება გაყიდვისა“.

კომენტარებში დაწვრილებით არის ნაჩვენები, თუ რომელი სოფლები ეკუთვნით აღმასხან, ბაგრატი, თეიმურაზ, იოანე, იულონ და მირიან ბატონიშვილებს, „მეფის ჰსძალს“ — იოანე ბატონიშვილის მეუღლეს ქეთევანს და დავით ბატონიშვილის მეუღლეს — ელენე „სვიმონუნას“.

შრომაში მოცემულია საინტერესო ცნობები ირიგაციის შესახებ. ჩამოთვლილია სოფლები, რომლებიც ირწყვიან „მეჯვედის“, პატარა და დიდი ლიახვის წყლებით. ერთ-ერთ ადგილას მოხსენიებული აქვს ამოწყვეტილი ღაზნელის მამული. ესეც ცნობილი ფაქტია: ანდუყაფარ ამილახვარმა აზნაური ღაზნელები, მართლაც, ამოწყვიტა.

იოანე ბატონიშვილს ქართლ-კახეთის სოფლების აღწერისას გამოუყენებია როგორც წერილობითი, ისე ზეპირი წყაროები. წერილობითი წყაროდან აღსანიშნავია ვახუშტი ბაგრატიონის მიერ ხეობების მიხედვით შედგენილი ქართლ-კახეთის სოფლების ავტოგრაფული ნუსხა, რომლის ტექსტი უძღვის ვახუშტისავე ავტოგრაფულ ნაშრომს „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“-ს ხელნაწერს; იგი დაცულია საქართველოს ცენტრალური საისტორიო არქივის ძველ ხელნაწერთა ფონდში 103 ნომრით.

სოფლების აღწერის ვახუშტისეული ავტოგრაფი მოთავსებულია 2 ფურცელზე (4 გვ.), თითოეულ გვერდზე 5 სვეტად წვრილად მოცემულია ქართლ-კახეთის სოფლების ნუსხა.

თითოეული ხეობისა თუ მხარის სოფლების სახელწოდებას მარცხენა მხარეს არაბული ციფრებით უზის რიგითი ნომერი 1, 2, 3 და ა. შ., რომლებიც ყოველი ახალი ხეობისა თუ მხარის აღწერისას ისევ თავიდან იწყება. ტოპონიმის მარჯვენა მხარეზე დასმული არაბული ციფრები მხარეში თუ ხეობაში აღნუსხულ ტოპონიმთა რაოდენობას გვიჩვენებს. იოანე ბაგრატიონს არცერთი ამ ციფრთაგანი გადმოღებული არა აქვს. მას თავის აღწერილობაში ხეობისა თუ მხარის სოფლებს აღწერის დამთავრების შემდეგ მიწერილი აქვს: „იქნა ჯამი“, „იქმნა ჯამი ამ სოფლებისა“ ან „იქმნა ჯამი ამ ხეობის სოფლებისა“,

7 ვახუშტი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა (საქართველოს გეოგრაფია), თ. ლომოურისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, 1941, გვ. 190—208.

შაგრამ დაჯამებული არცერთი არ არის და, ამდენად, არც ციფრები/ მითითებული.

არქივული
დოკუმენტი

ამ ორი ტექსტის შეჯერების შედეგად გაირკვა, რომ იოანეს სოფლების აღწერის ზუსტად 2/3 აღებული აქვს ვახუშტისაგან⁸. ამას გარდა, იოანეს თავის აღწერილობაში ვახუშტისაგან არ გადმოუტანია ტოპონიმები: ფუნგისი, ნაწრეტი, ჯარიაშენი, წაქვა, გდისი, კანდარი, ზოშაგერმა, ქოთიში, ფანავარი, საბერეთი, ფალჩუხლუ, თელუ, არლუთაშვილი, ბაშბეუქიშვილი, ბორდაძორი, ჩალის უბანი და სხვ.

ამავე ნაწილში იოანეს ვახუშტის აღწერასთან შედარებით დამატებული აქვს ტოპონიმები: იკვი, კორხითი, კორინთლიანთ სოფელი, ტბა, ზაწვევი, ჩანახჩი, ბაიდარი, ბეგლარი, პატარა მულანლო, ქოლავირი, შეითანლუ, ფახრალუ, ჩარგალი, ბაჩალი და სხვ.

ჩვენი გამოცემის სქოლიოებში არ აგვისახავს ამ ორი ნუსხიდან ერთმანეთისაგან მცირედ განსხვავებული ტოპონიმები. მაგ., ნაციხარა — ნაციხარი, მინდორული — მინდორულა, წითლიური — წითლაური, მთიულთკარი — მთიულეთკარი, შანბიანი — შამბიანი, სათიხარა — სათიხარი, ქეხილვანი — ქრცხინვალი, ტკოცა — ტკოცი, ულუნბა — ულუმბა, კაკალახევი — კაკალახევი, ციცქიური — ციცქაური; ჩილი — ჩრდილი, ყვერბილი — ყვერბლი, მუხრანა — მუხრანი, კრეში — კრეშა, ზანბალჩა — ზანბალჩი, მოლაყასუმი — მოლაყასუმა, მკერვლიანი — მკერვალიანი, ბედიყარი — ბედიყარა და სხვ.

ამ შეჯერების შედეგად იოანეს აღწერილობაში გასწორდა უამრავი ტოპონიმის მცდარი დაწერილობა. შეცდომათა წყარო უმრავლეს შემთხვევაში დედნის არასწორი წაკითხვაა. ვახუშტის მიერ აღწერილი სოფლების ნუსხის წაკითხვას მისი 1941 წ. გადმოცემის მიხედვით ვუთითებთ. გათვალისწინებული გვაქვს ის კორექტურული შეცდომები, რომლებიც გამოცემაშია გაპარული:

⁸ ვახუშტის ქართლ-კახეთის სოფლების აღწერის 1941 წლის გამოცემა იოანეს ტექსტის წინამდებარე გამოცემას ასე მიჰყვება:

1941 წ. გამოცემა:	წინამდებარე გამოცემა:
197—205	29—46
196—190	47—57
205—208 გვ. გვ.	64—72 გვ. გვ.

ჩვენი გამოცემის 58—63 და 72—84 გვ. მოთავსებული ტექსტებში ვახუშტისთან არ არის.

ხელნაწერშია
(ცსსა 103):

1941 წ. გამოცემა-
შია:

ბაშბეუქისშვილი
ჩაყლაპონი
ყირბულახი
ყარაქლისია
აშუღას სოფელი
შიბიშვილი
კალდოვი
ქვაბევანი
ანგრევანი
მუტავისი
კოტრაღაგელცი
კოია
საბუზარა
ციხე ბღაღვი
ზონკარი
კიმოთის მანი
საქობე

ბაშბეუქასშვილი
ჩაყლაპუნი
ყირბულახი
ყარაქლისია
აშუღას სოფელი
შიბიშვილი
ვალდოვი
ქვაზევანი
ანგრევანი
მუტავისი
კოტრაღაგელცი
კისია
საბუზარა
ციხე ბღაღვი
ზონკარი
კინოთის მანი
საქობი

აქვე შევნიშნავთ, რომ ერთი ტოპონიმი „შატურთ კარი“ (გვ. 201, ისროლის ხევის ბოლო სოფელი), საერთოდ გამოტოვებულია, ხოლო ვახუშტისეული ლაფსუსკალამი მაჩნანი (გვ. 205) დღევანდელი მაჩხანის უნდა იყოს. ეს გარემოება გამომცემელს ვერ გაუთვალისწინებია.

იოანე ბატონიშვილის ხელნაწერში ზოგიერთ ცვლილებას მხოლოდ მას შემდეგ ვახდენდით, როცა ამა თუ იმ ტოპონიმის მცდარი დაწერილობა ეჭვს არ იწვევდა. ამ შემთხვევაში უპირატესობა ვახუშტის დედანს ენიჭებოდა, რამდენადაც იგი არის იოანეს „აღწერის“ ძირითადი წყარო. მაგ.,

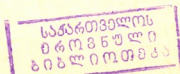
იოანე ბატონი-
შვილის ხელ-
ნაწერშია:

ჩვენს გამოცე-
მაშია:

კარასანი
კაზაბაშენი
მარეკანი

კარსანი
კოზმანაშენი
მერეკანი

2. ქართლ-კახეთის აღწერა

ბაკიწინი
ჭაობის ხევი
მძორელი
ნადავლეთი
ბაკლიანი

ბოკოწინი
ჭობის ხევი
მძორეთი
ნადვალეთი
ბაკულიანი და სხვ. მრ.

ძირითადი სხვაობები ასახულია ჩვენი გამოცემის სქოლიოებში პირობითი ნიშნებით: იოანე ბაგრატიონის ხელნაწერი S 3693 — ნსხ. ვახუშტის აღწერილი სოფლების ნუსხა — V, ნ. კოტინოვას გამოცემა — K.

წერილობით წყაროებზე დაყრდნობით უნდა იყოს შედგენილი მასალები რაჭა-ლეჩხუმისა და, განსაკუთრებით, სვანეთის შესახებ. ეს ნათლად ჩანს ტექსტიდან, რომელშიაც ვკითხულობთ: „ქ. შავი ზღვიდან ვიდრე კასპიის ზღვამდე მთაში მოსახლე მთის კაცნი და რაც მთის კალთები მიეწერა კავკასიის მთას, პირაქეთ და პირიქით, ძველის წერილობით და მოთხრობითაც რაცხდენ 300 000 კომლსა კაცსა...“ ამ წერილობით წყაროებს ამჯერად ვერ მივაკვლიეთ.

მთის სოფლების ტოპონიმური მასალა იოანე ბატონიშვილს ჩაუწერია ზეპირი გადმოცემებით ადგილობრივი ინფორმატორებისაგან. აი, რას წერს იგი: „რომელნიც რომ მის მთის ხალხთ ბელადები იყვნენ და მოლები, მათის კითხვით და გამოძიებით რომელთაც დამაწერინეს: ყურბანამ, ნურმაადმან, მუსამ, მოლამ, ალიმ და სხვათა წვრილთა ბელადთა...“

იოანე საჩაჩნოს სოფლების აღწერისას გულისტკივილით შენიშნავს: „ესენი ვერ გვაცნობეს თუ რაოდენი ხალხია და ამისთვის ვერ აღვწერეთ“. ან კიდევ: „ვერც ეს გვაცნობეს რიგიან და არ აღგვიწერია, თუ რაოდენი კომლი არიან ანუ სოფელნი“.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არსებობს იოანეს ქართლ-კახეთის აღწერის რუსული ვარიანტი. იგი დაცულია ლენინგრადში გეოგრაფიული საზოგადოების არქივში. შეჯერების შედეგად დადგინდა, რომ ეს ხელნაწერი ნამდვილად ამ ნუსხიდან არის თარგმნილი უცნობი პირის მიერ XIX საუკუნის I მეოთხედში. თარგმანს ამოწმებს კოლეჟისკის ასესორი პ. დ. ზაველეისკი. რუსულ თარგმანში არაა შესული „საძოვარნი ადგილნი და სათიბნი მინდორნი...“ (გვ. 79—81). ამის შემდეგ ჩამოთვლილია ახალციხის მაზრა და სანჯახები (იხ. აქვე, გვ. 84).

ქართულისაგან განსხვავებით, რუსულ ხელნაწერში დაჯამებულია (ზოგჯერ არა ზუსტად) და მითითებულია ამ ხევეებში თუ მხარეში ჩამოთვლილი სოფლების რაოდენობა. გარდა ამისა, რუსული ვარიანტი ქართულისაგან დამატებით მთელ რიგ სოფლებთან იძლევა შემდეგ საინტერესო კომენტარებს: სადგერის ხეობის დიდი ნაწილი და სოფ-

ლები რენედან უფლისციხემდე* მეფეს ეკუთვნოდა; ველისციხე, ვიფსისციხე, რეთი, ხოდაშენი, ქოლაგირი, სანავარდო, გუჯარეთი, კუქია, გავანა და ქრცხინვალი — დედოფალს. მასვე ეკუთვნოდა ალი, რომელიც შემდეგ იულონ ბატონიშვილს მიეცა. ბეთარფაჩი — დავით ბატონიშვილს. სურამი — მირიან ბატონიშვილს. ნაზარას სოფელი — თეიმურაზ ბატონიშვილს; სოფელი ახალსოფელი (გორს რომ მიეწერება) — იულონ ბატონიშვილს, ახლა ამილახვრებს უჭირავთ. იულონსავე ეკუთვნოდა სოფლები საცხენისიდან — მალრანდოვლეთის ჩათვლით, ახლა ისინი ერისთავებს უჭირავთ. სამშვილდე — ალექსანდრე ბატონიშვილს ეჭირა, ახლა სახაზინოა. მანავი და ხიდისთავი — ფარნაოზ ბატონიშვილს. არაგვის მთის მხარის სოფლები — დაწყებული მთიულეთიდან კაიშაურთ კარამდე — ვახტანგ ბატონიშვილს. მასვე ეკუთვნოდა ჯევი არაგვისა კობიდან — საჯის სოფლამდე. ისინი ახლა სახელმწიფო ხაზინის საკუთრებაა. წილკანი, მანგლისი და ურბნისი — თავთავიანთ მღვდელმთავრებს, რუისი — რუისის მიტროპოლიტს.

ვფიქრობთ, ამ ტექსტის თარგმნის მთავარი მიზეზი რუსული მმართველი წრეებისათვის მისი შინაარსის გაცნობა იყო.

იოანე ბატონიშვილის ამ ნაშრომში საკმაოდ ცოცხლად არის წარმოჩენილი XVIII საუკუნის ბოლო მეოთხედის საქართველოს პოლიტიკურ-სოციალური ყოფაცხოვრების მნიშვნელოვანი მომენტები, ცნობები ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფის შესახებ და სხვ.

ნაშრომზე თვალის ერთი გადავლებითაც კი ნათელი ხდება, თუ როგორი რუდუნებითა და სიყვარულით უმუშავია „აღწერის“ შედგენაზე მის ავტორს. ისიც კარგად ჩანს, რომ იოანე უკვე გამზადებულ, დამთავრებულ ხელნაწერს რედაქციული თვალსაზრისით შემდგომაც მიბრუნებია. ხელნაწერში აქა-იქ გვხვდება ავტორისავე ხელით, სხვა ფერის მელნით შესრულებული გვიანდელი მინაწერები და გასწორება-დაზუსტებანი.

* ყველა ჩამოთვლილი ტოპონიმი იხ. წინამდებარე ტექსტში.

იოანე ბატონიშვილის „ქართლ-კახეთის აღწერის“ ენობრივი დახასიათება

იოანე ბატონიშვილის ისტორიოგრაფიული ნაშრომი „ქართლ-კახეთის აღწერა“ ქართული საისტორიო გეოგრაფიის ერთ-ერთი საყურადღებო ძეგლია. ფაქტიურად ესაა გაგრძელება იმ დიდმნიშვნელოვანი დარგისა, რომელსაც გამოჩენილმა გეოგრაფმა და სწავლულმა ვახუშტი ბატონიშვილმა ჩაუყარა საფუძველი.

ეპოქა, როცა იქმნებოდა იოანე ბატონიშვილის „ქართლ-კახეთის აღწერა“, აღსავსე იყო უდიდესი ეროვნული მნიშვნელობის პოლიტიკური და სოციალურ-საზოგადოებრივი მოვლენებით. ეს იყო პერიოდი, როცა რეალობად უნდა ქცეულიყო საქართველოს სამეფო კარის, კერძოდ, ერეკლე II-ის პრინციპული მიზანსწრაფვა — სახელმწიფოებრივად დაქვეითებული და ეკონომიკურად მოშლილი ქვეყნის შემდგომი აღმავლობა-განვითარება. ძლიერი მეზობლის, პროგრესულად მზარდი სახელმწიფოს, ერთმორწმუნე რუსეთის პოლიტიკური მფარველობის ქვეშ წარემართა. ერეკლეს და მის მემკვიდრეს — გიორგი XII-ს, ბუნებრივია, აინტერესებდათ ჰქონოდათ უტყუარი და უახლესი ცნობები ქვეყნის დემოგრაფიული და ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ. საჭირო იყო იმის დაზუსტება-გარკვევა, თუ რომელი სოფელი შემორჩენოდა ჟამთა სიავეს და რომელი ქცეულიყო ნასოფლარად, რომელი იყო „მოსახლე“ და რომელი — „უშენი“, რამდენ სულს ითვლიდა ესა თუ ის ხეობა, თემი და ა. შ. საქართველოს სამეფო კარი უთუოდ დაინტერესებული იყო იმის შეტყობითაც, თუ იმჟამად რამდენი კომლი ესახლა ჩვენი ჩრდილოეთელი კარის მეზობლების (ჩაჩნეთ-ინგუშეთი, ყაბარდო, დაღესტანი...) აულებში. ეს სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის დავალება 1794—1799 წლებში წარმატებით შეუსრულებია საქართველოს უკანასკნელი მეფის გიორგი XII-ის ძეს, იოანე ბატონიშვილს, რის შესახებაც თვით ავტორი მოგვითხრობს თხზულების შესავალ ნაწილშივე: „დროსა მეფისა ირაკლისასა და მეფისა გიორგისასა, ნებითა ამა ორთა მეფეთათა... აღწერა მეფის ძემ იოანემან თუსთუსის ხეობით...“ (128რ). გარკვეული ადმინისტრაციულ-დემოგრაფიული თვალსაზრისის მიუხედავად, იოანე ბატონიშვილის ნაშრომი იმავდროულად ძალზე სანდო წყაროა XVIII ს. დასასრულის სა-

ქართველოს პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სოციალური მდგომარეობის შესწავლისათვის; ძველი, უეჭველად, საყურადღებოა ქართული ენის ისტორიის თვალსაზრისითაც.

იოანე ბატონიშვილის ენა, შეიძლება ითქვას, ზუსტად ასახავს თავისი ეპოქის საერთო სულისკვეთებას და ვითარებას. თხზულების ავტორისათვის უკვე საბოლოოდაა წაშლილი გრამატიკული (ორთოგრაფიული) ნორმა, რომელიც ადრეულ საუკუნეებში ძალზე მწყობრი, მტკიცე სისტემით იყო ცნობილი, იოანე ბატონიშვილი თითქმის უკვე აღარ იყენებს ძველ **მ, ჟ, ზ** გრაფემებს, რომელთაც იმ დროს მორფოლოგიური ღირებულება ფაქტიურად უკვე დაკარგული ჰქონდათ. რაც შეეხება **ა, ვ, ზ, ჯ** გრაფემებს, ისინი იოანე ბატონიშვილის „აღწერაში“, მართალია, გვხვდება, მაგრამ მათი ხმარების წესი აშკარად აღრეულია.

ვ: „შიოსუბანი და თ ვ თ მუხრანი (131r),
მაგრამ იქვეა:

„არაგვისა და ქსნისა და თ ვ ი თ მუხრანიანთ ბატონებისა
საკუთარნი ადგილნი არიან“ (131r).

„რ[ომე]ლ[ნი]ც თ ვ ს ეყოდა მეფის ძეს ვახტანგს“ (132r),

„ქსნის ხეობა რ[ომე]ლიც თ ვ ი ს ეყოდა მეფის ძეს იოანეს“ (132v).

ვ: ამ ნიშნის ხმარებას ძველ ქართულ სამწერლობო ენაში დიდი და მყარი ტრადიცია ჰქონდა, რამდენადაც მას მორფოლოგიური ღირებულება გააჩნდა. შდრ. ერთი მხრივ ხელი და, მეორე მხრივ, კელი (ადამიანის ორგანო), ხმობა (ხმიანობა) და ჯმობა (ხის გავმობა) და სხვა. საშუალო-ქართულში, როგორც ცნობილია, აღნიშნულ გრაფემათა ხმარების წესი საგრძნობლად შეირყა, ზოგან კი საერთოდ მოიშალა. ანალოგიური ვითარება შეინიშნება იოანე ბატონიშვილის თხზულებაშიც. ასე, მაგალითად, თუ ძველ ქართულ საისტორიო ძეგლებში („ქართლის ცხოვრება“, ვახუშტი ბატონიშვილის „საქართველოს გეოგრაფია“...) ადგილთა სახელების მართლწერა ორთოგრაფიული თვალსაზრისით მკაცრად ნორმირებული იყო (წესისამებრ იწერებოდა: ვადა, ნაჯიდური, ვანდო, კევსურეთი, ლაგოდეჭი, კვედურეთი, ტაბაჯმელა, კეფინის-კევი...), იოანე ბატონიშვილის „აღწერაში“ ეს ორთოგრაფიული ნორმა უკვე დარღვეულია, გვაქვს: ხადა (133r), ხანდო (132v),

ნახიდური (152v), ხევსურეთი: დიდი ხევსურეთი, ხევსურეთი (140r), ლაგოდეხი (139v), ტაბახმელა (149v), ხეფინის ხევი (148r), ხვედურეთი (130r)... უფრო მეტიც: ჯ-არისა და ხ-ანის დაწერილობის წესი ერთ ტოპონიმშია (!) აღრეული: ტრადიციულად გვქონდა: კორჯი, კორჯები, იოანე ბატონიშვილის მიხედვით კი გვაქვს: კორხები (152r).

თითქოს ერთგვარი კანონზომიერება იჩინს თავს პოსტოზონიციური წყობის შებრუნებული რიგის ტოპონიმების მართლწერისას (კეშავა, ჯევი არაგვისა (133r), მაგრამ თხზულებაში საპირისპირო შემთხვევები აქა-იქ მაინც იძებნება.

მ-ს იოანე ბატონიშვილის „აღწერაში“ თითქმის აღარ ვხვდებით და თუ მაინც სადმე იჩინა თავი, მას მარტოოდენ არქაული სტილური „სამკაულის“ ფუნქციალა აკისრია: „ქ. ნადარბაზევის არგისის ხეობას რ ა მ ც ა სოფელი მიეწერება...“ შდრ. „რ ა ც სოფლები არიან აქა...“ (137v); კახეთს რ ა ც სოფლები მიეწერება“ (137r), „თიანეთის ხეობას რ ა ც სოფლები და ადგილნი მიეწერებიან... არიან ესენი...“ (137r); „ცხრაკარის ადგილს რ ა ც სოფლები მიეწერება დასავლეთის მხარეს, არიან ესენი...“ (138v); სხვათაშორის მეშველი ზმნა „არის“ თხზულებაში შეიძლება გვერდიგვერდ, ერთ წინადადებაშიც კი შეგვხვდეს როგორც არქაული, ისე თანამედროვე ფორმით:

„ქ. სუტია ა რ ს საჯაფარიძო ადგილი.. და ამ ადგილში... ა რ ის კომლი მცხოვრები 221“ (143v).

„ჯამი ამა ხეობისა ა რ ს ამდენი მცხოვრებნი კომლი“ (140v).

„ამათ ზემო კიდე ადგილნი: ილოეთი, ერთი ჯამათია, ა რ ს კომლი მცხოვრები მუნ 1504“ (140v);

მაგრამ:

„კალალელნი ანუ კარატელნი... ა რ ის მცხოვრებნი კომლი 1265“ (141r);

„ამას კიდე მიეწერება სხვა ხეობა, რომელიც ა რ ის ესე ბოდიხელნი... ტანდოელნი“... (141r).

ნებისმიერია (არანორმირებულია) იოანეს თხზულებაში ჭ გრაფემის ხმარების შემთხვევებიც. გვაქვს როგორც გუშლფარება, ქუათეთრისი, ქუაბლოვანი., ისე უმართებულოდ ხმარებული: ქუახვრელი მოსალოდნელი იყო ქვაჭრელი; ორთაშუა და სხვ. ძეგლში საერთოდ არ დასტურდება ფ და შ გრაფემები. ჩანს, ამ ნიშნების გამოყენების საჭიროება იოანე ბატონიშვილისდროინდელ საქართველოში უკვე აღარ

იგრძნობოდა და პრაქტიკულად მათ წერის დროს აღარც იყენებდნენ თხზულების ავტორი ნებისმიერად, საკუთარი შეხედულებისამებრ, ახდენს არსებითი სახელის შეთანხმებას რიცხვში: „არის მცხოვრებნი კომლი 1207“ (141r); მაგრამ: „ესენი არიან კომლნი 1406“ (141v); „ესენი არიან მთლად კომლნი 2510“ (140v) და სხვა.

იოანე ბატონიშვილისათვის, ისევე როგორც იმ ეპოქის სხვა განმანათლებელ-მწიგნობართათვის, ჯერ კიდევ დადგენილი არ არის და, ამდენად, სუბიექტურია საზოგადო არსებით სახელთა, აგრეთვე ტოპონიმთა კუმშვა-უკუმშველობის საკითხი. ჩვენს ძეგლში შეიძლება გვერდიგვერდ შეგვხვდეს შემთხვევები, რომლებიც გეოგრაფიულ სახელთა კუმშვა-კვეცის რაიმე წესის არსებობასაც კი გამოგვარიცხვენებს: საკორინთლო, საამილახვრო, მაგრამ: საგელოვანო, საერისთო. ასევე: სოფელით, გუდამაყარის ხეობა, დიღომის მინდორი, დაღისტანის მხარე, მაგრამ: ივრის ჭალა, ოკმის მინდორი, სარჯნის ჭალა...

შეიმჩნევა წესი: თუ -ე ხმოვანფუძიან საკუთარ სახელს (გვარს) სადაურობის აღმნიშვნელი **სა — ო** აფიქსი დაერთო, მაშინ ბოლოკიდური -ე ხმოვანი წესისამებრ იკვეცება: სავაჩნაძო, საჯაფარიძო (სავაჩნაძეო, საჯაფარიძეო ფორმათა ნაცვლად). ასევე ერისთავ-სიტყვის ბოლო -ავ მარცვალი აუცილებლად იკარგვის, როდესაც იგი **სა — ო** აფიქსით არის წარმოდგენილი: არავის საერისთო, ქსნის საერისთო, რაჭის საერისთო. როგორც მოსალოდნელი იყო, წარმომავლობა — სადაურობის აღმნიშვნელი გვარები (კორინთელი, მაჩაბელი...) კარგავენ -ელ სუფიქსის ხმოვნით ნაწილს, როგორც კი მათ სადერივაციო აფიქსები დაერთვიან: საკორინთლო, სამაჩაბლო (საკორინთელო, სამაჩაბელო მცდარი ფორმების ნაცვლად). ძეგლში აქა-იქ დიალექტური ფორმებიც გვხვდება: სხლები, სხლითი, სხალტბა, სხალნარი (შდრ. ერწოთიანეთის სოფელი სხლოვანი, ერთი მხრივ, და დღევანდელი, ოფიციალურად ნორმირებული: მსხლები, მსხალდიდი... ფორმები, მეორე მხრივ).

ვ თანხმოვანი **ო** ხმოვნის წინ ჩვეულებრივ იკარგვის: საარავო სოფლები (შდრ. დღევ. საარავო). საარავო შინდისი (144r), რაჭის საერისთო (—საერისთვო) შდრ. „ერისთვიანთ მიეცა“... (145v)...

სოციალური ურთიერთობის აღმნიშვნელ ქართულ ტერმინებს: თ ე მი, ხ ე ბ ა, ს ა მ თ ა ვ რ ო... იოანე ბატონიშვილის თხზულებაში აქა-იქ ენაცვლება თურქული წარმომავლობის სიტყვები: „ჯამათი|| ჯამათი, სანჯახი, საბეგო, სახანო, მაზრა, საფაშო...

„ტელეტინი ერთი ჯამათია, ამაში მცხოვრებნი კომლი 415“ (141r); ტუხატელნიც ერთი ჯამათია“ (141v); „ახალციხის... ადვილნი ანუ ხეობანი სანჯახად წოდებულნი“ (158r).

„ახალციხის მ ა ზ რ ა და ს ა ნ ჯ ა ხ ი ახალციხე (ქალაქი), ს ა ფ ა შ ო -ს ა ბ ე გ ო ე ბ ი აწყური, ოცხე ანუ აბაზტურმა (შდრ. დღევ. აბასთუმან-ი)... არტანბი, მაჩახელი (შდრ. დღევ. მაჭახელი, მაჭახლის ხეობა)... მიერხევი (იმერხევი?), მესხეთი, შავშეთი, არტანუქი (შდრ. ისტორ. არტანუჯი), ართავანისი“ (159r).

იოანე ბატონიშვილის თხზულება ენობრივი თვალსაზრისით, უთუოდ, ერთ-ერთი საყურადღებო ძეგლია. მკითხველს შესაძლებლობა აქვს თვალი გადაეხედოს ქართული სალიტერატურო ენის განვითარების საინტერესო პროცესს. აქ გვერდიგვერდ განაგრძობს არსებობას არქაული „მუნ“ „არს“, „თუს ეყოდა“, „არღა“, „თუს ეყვის“... და უახლესი წარმოების ფორმები: „არის“, „გადამხარა რაც სამეფოა“... „კახეთს რაც მთის ხეობები მიეწერება“... „რაც წვრილი სოფლები მიეწერება“... და სხვა მრავალი.

ენაში უკვე მყარად მოუკიდია ფეხი ბარბარიზმებს, თურქული, აგრეთვე, რუსული ენიდან შემოსულ სიტყვებს თუ საწარმოქმნო მოდელებს: „ახალგორი — ყასაბა ქალაქი“ (133v), „ბეითალი დეგურჩები (დემურჩები?), შამალი, ყაიყოჯალის ყიშლები, რომელიც თუს ეყოდა მეფის ჰსძალს ქეთევანს, მეფის ძის იოანეს მეუღლეს... ამა ადგილში აწ სახლობენ ენდრონიკიანთ ელი, თ უ ლ ა რ ა დ წ ო დ ე ბ უ ლ ი“... (136r);

„შ ა მ შ ა დ ი ლ ი... სრულიად თავისის ობით“... (136r);

„ყულარი თავისის ობაებით ანუ სოფელით... მოლის ობა, ნაქალაქევი, დიდი შულავერი“ (155r).

ძეგლში ასევე ხშირად დასტურდება რუსული ენიდან შემოსული სიტყვები: „დაჩა“, „ნასლედნიკი“... „ქ. კოჯორი სამეფო აგარა ანუ დაჩა (141v); „თიანეთი და ამაში სახასო ადგილნი, რომელიც პირმშო ძე იქნებოდა მეფისა, იმისი იყო, ვიდრე გამეფებამდე და მერე მის ნასლედნიკს მიეცემოდა“... (137r);

„ქ. გურჯანი, ქ. ახთალა, რომელიც ეკუთვნის მეფის ჰსძალს, დავითის მეუღლეს ელენე სვიმონუნას“ (=სვიმონოვნას) (138v) და სხვ. მრ. ეს უკანასკნელი ფორმა რუსულიდან ქართულში ზეპირი გზით ჩანს შემოსული.

რაკი თხზულების ავტორისათვის უკვე მოშლილია ძველი ქართული ენისათვის ესოდენ ნიშანდობლივი მყარი ორთოგრაფიული ნორმა, ამიტომაც იგი აღარ მისდევს სიტყვათა ტრადიციული შემოკლების

(დაქარაგმების) წესებს. ძეგლში ძირითადად დაქარაგმებულია მათგან, რომელიც, ვითარმედ, ვითარცა, სრულიად... თუმცა ძალიან ხშირად ისინი დაუქარაგმებლადაც არის ნახმარი:

„ქ. ამას შეუდგების კდ კიანეთის ხეობაცა“ (153r);

„ქ. ეცერის ხეობა თავისის სოფლებით ესე თს ეყვის დარიშკელიანს და ესე ადგილი უდიდეს არს სხვათა ზა, რლშიც ითვლება კომლი კაცი 2652“ (143v);

„ქ. კორინთლიანთ სოფელი, რლსა ილტოზა ეწოდება“...

„ქ. ქვემო სვანეთი, რლსა ეწოდების მელესი და ლამხეთი... ესე არის საგელოვანო საერისთო“ (143v);

„ამასვე შეუდგების არაგვის საერისთოს სოფლები ვაკისა რლიც თს ეყოდა მეფის ძეს ვახტანგს“ (131v).

„ქ. შავი ზღვისა ნაპირას და კავკასიის მთაში მსახლობნი ვდ არიან ესენი: ქ. პატარა აფხაზეთი, ქ. დიდი აფხაზეთი, ქ. ალანეთი, ქ. ჯიქეთი, ქ. ზუხუბა, ქ. ყარაჯი...“ (143v) მაგრამ:

„ქ. ტფილისს რომელიც მიეწერებიან სოფელნი“ (128r);

„ქ. თეძმის ხეობა, რომლებიც შეუდგების ამათ“ (129r) და სხვ.

„ქ. ვერე და მისი ხეობა, რომელიც არიან აკურისი, ბეთანია, ნახშირგორი (2), მწყნეთი... შავთა, ახალსოფელი...“ (128r).

„ქ. ამასვე მიეწერება ლორის ხეობა, სადაცა მიმდინარეობს დებედეს მდინარე რომელიც არს სამეფო და სათავადო, სააზნაურო და ეკკლესიისა“ (155v) და სხვ.

როგორც მოსალოდნელი იყო, იოანე ბატონიშვილის საისტორიო თხზულებაში აღრეულია სუბიექტური და ობიექტური პირის ნიშანთა ხმარების წესი. ამ თვალსაზრისით „ქართლ-კახეთის აღწერა“ ზუსტად მიჰყვება წინამორბედი საისტორიო თუ ეკონომიკური ძეგლების ენობრივ ტენდენციას: ჰსცხოვრებს, მაგრამ: არა ქონდა ველმწიფება, (შდრ. ბატონისშვილს ჰქონდა (145v); მოყვანდა ტფილისზედ... და სხვ.

ერთგვარობა არაა დაცული ვითარებით ბრუნვაში -მდე თანდებული გაყოფისას; გვაქვს როგორც ძველი შესართავადმდე, გამეფებამდე..., ისე ახალი წარმოების ნიმუშები: სამუხიამდე, ხეობამდე... „აღწერაში“ აქა-იქ დადასტურდა მოქმედე-

შითი ბრუნვის ნიშნისეული -თ-ანის გამქდერების შემთხვევები - გან
 თანდებულთან მეზობლობაში: „დიდიდგან მცირენი“, „ოციდგან ვინა
 რე სამოცამდე“, თუმცა ანალოგიურ პოზიციაში ყრუ -თ თანხმოვნის
 გაუმქდერებლობის შემთხვევებიც გვაქვს.

იოანე ბატონიშვილის მეტყველებაში, შეიძლება ითქვას, შეზა-
 ვებულ-შერწყმულია ძველი და ახალი ქართული ორთოგრაფიული ნორ-
 მები. ასე, მაგალითად, რთული შედგენილი რიცხვითი სახელები „აღ-
 წერაში“ წარმოდგენილია როგორც უძველესი ფორმით „ოცდაათობ-
 მეტი ათას ორას ოთხმეოცდასამი“, ისე ახალი ნორმის მიხედვით
 „ორას სამოცდა ოთხმეტი ათას ორას სამოცდა ოთხი სული“
 (159r).

იოანე ბატონიშვილის თხზულებაში პირობითად შეიძლება ორი
 სამეტყველო სტილი გამოვყოთ — ოფიციალური, ერთგვარად ამოღლე-
 ბული, ნორმირებული და სასაუბრო, ყოველდღიურად საურთიერთო,
 „საჯარო“ სტილი. პირველის ნიმუშად გვეჩვენება:

„ქ. შატაკის სოფელი ესე თვს ეყოდა ალექსანდრეს
 ლეთის მხარეს რომელიც სოფლები მიეწერება, არიან ესე-
 ნი... სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო“ (149v);

„წელსა 1794 და 1779-ში დროსა მეფისა ირაკლისასა
 და მეფისა გიორგისასა, ნებითა ამა ორთა მეფეთათა აღწე-
 რილი სოფლები...“ (128r);

„ქ. დილომი და მისი ხევი მოსახლენი მეფის ძეს
 იულონს თვს ეყოდა“ (იქვე);

„ქ. ტანის ხეობა, აწ ატენის ხეობად წოდებული...“
 (129r);

„ქ. ხანდო მცირე ხეობა არს, ამას აქუს სოფელი ცხრა,
 შენნი“ (132v);

„ქ. ახალგორი ყასაბა ქალაქი მოსახლენი“... (133v);

„ხოლო უშენი ადგილნი მთის კერძოდ არიან ვიდრე
 ოცდახუთამდის“ (136v);

„იქმნა ჯამი შენისა და უშენისა სოფლისა...“ (128v).

სასაუბრო, „საჯარო“ მეტყველება უმაღ იჩენს თავს, როცა იოანე
 რომელიმე სათავგადასავლო ამბის მოყოლას იწყებს. თხრობის ტონი
 აქ უშუალო და უბრალო ხდება:

„ქ. შატაკის სოფელი ესე თვს ეყოდა ალექსანდრეს,
 მეფის ძეს და დროსა მეფის გიორგისასა ლეკის ჯარში რომ
 აღერია და მოყვანდა ტფილისზედ, მეფის ძის იოანეს წინა-
 ძლომითა რუსთა მხედრობათ რომ გაიმარჯვეს, ალექსან-

დრეც გაიქცა და არღა შეურიგდა მეფე გიორგის, ეს ორი
შულავერი ჯილდოდ უბოძა თვისსა შვილსა მეფისსა იოანესს
იოანეს“ (155r);

„ეს ლორე და ეს ბორჩალო მიხეილს და მათ ძმათ
თვს ეყოდა, თუმცა მეფემ გიორგიმ მისცა მელიქ ჯიმშიდს
ამ პირ[ით], თუ იქ დასახლდებოდა, მოიხმარებდა იმ ად-
გილს, თუ არა და ისე სამეფო იყო, არა ქონდა ველმწი-
ფება გაყიდვისა“ (155v);

„პირველ ჟამს, მცხეთის ქალაქობის დროს, რომელიც
სოფლები მიეწერებოდნენ ჩრდილოეთის კერძო... სამუხ-
რანოზედ ითვლება...“ (131r);

„რომელნიც რომ მის მთის ხალხთ ბელადები იყუნენ
და მოლები, მათის კითხვით და გამოძიებით, რომელთაც
დამაწერინეს ყურბანამ, ნურმამადმან, მუსამ, მოლამ ალიმ
და სხვათა წვრილთა ბელადთა, არიან ესენი...“ (140v);

„ქეთევან ბატონიშვილს ჰქონდა ეს, ახლა ერისთვიანთ
მიეცა და ამ სოფლის მაგიერი დილომი მიეცა ბატონიშვილს
ქეთევანს“ (145v);

„ქ. სვერს რაც უკან სოფლები მოებმის და მიეწერება
ესეცა ლიახვის ხეობას... არიან ესენი“ (146r) და სხვა მრ-
ვალი.

როგორც ზემოთ ითქვა, იოანე ბატონიშვილის „ქართლ-კახეთის
აღწერა“ ძალზე საყურადღებო მეცნიერული ნაშრომია. მასში წარმოდ-
გენილი ტოპონიმების ანალიზი, კერძოდ, ენათმეცნიერული თვალსაზრი-
სით შესწავლა, საისტორიო გეოგრაფიის არაერთ მნიშვნელოვან საკითხს
გაგვარკვევინებს. ასე, მაგალითად, ბორჯომის ხეობაში შემავალ სოფ-
ლებს შორის დღეს აღარ გვხვდება ვარდის სოფელი, რომელიც იოანე
ბატონიშვილს ციხისჯვარსა და ფაფას შორის აქვს დასახელებული
(149r). დღეს აქ სოფელი ვ ა რ დ გ ი ნ ე თ ი დასტურდება. ეტიმოლო-
გიურად ვარდგინეთი ფარავს ძველ ვარდის სოფელს, რამდენადაც
ვარდგინეთი, ჩვენი აზრით, წარმოადგენს „ვარდის სოფელის“ ოსურ
თარგმანს. ვარდი-გინა||ვარდი-ჩინა „ვარდოვანი ადგილი“ „ადგილი,
სადაც ბევრი ვარდი (მინდვრის ვარდი, ასკილი?) ხარობს“. როგორც
ჩანს, ტოპონიმი ვარდის სოფელი აქ მოსულ ოსურ მოსახლეობას თა-
ვის მშობლიურ ენაზე გადაუტანია და უკვე ეთ სუფიქსის დართვით
ვარდგინეთ-ად (←ვარდი-გინ-ეთ-ი) უქცევია.

გურჯაანის რაიონში ცნობილია სოფელი კარდანახი. ამ ტოპონი-
მის შინაარსობრივი მხარე დაბნელებულია. მის ეტიმოლოგიურ „გა-
შიფრვაში“ დიდად გვიწყობს ხელს იოანე ბატონიშვილის „აღწერაში“
დადასტურებული ტოპონიმის უძველესი ფორმა „კარდენახი“. სხვათა

შორის ადგილობრივი მოსახლეობა დღესაც თავისი სოფლის სახელწოდებას წარმოთქვამს როგორც კარდენახი და არა კარდანახი. კარდენახი კი, ჩვენი ფიქრით, კართვენახი-საგან უნდა მომდინარეობდეს თ-ს დ-ონად გამჟღერებისა და ვ-ინის ჩავარდნის გზით: კართვენახი → კარდვენახი → კარდენახი. როგორც ვხედავთ, ტოპონიმის ძველმა ისტორიულმა ორთოგრაფიულმა სახემ სახელწოდებაში ჩადებული შინაარსი გაგვარკვევინა. ანალოგიური ფაქტების დასახელება კიდევ არაერთის შეიძლება.

წინამდებარე მიმოხილვაში ჩვენ იოანე ბატონიშვილის თხზულების ენის მხოლოდ ზოგიერთ მხარეს მივაქციეთ ყურადღება, დაინტერესებული და დაკვირვებული თვალი კი ამ ნაშრომში უფრო მეტ საინტერესო მომენტს შეამჩნევს და ჩვენი დიდებული წინაპრის ღვაწლნამაგსაც პირუთვნელად დააფასებს.

ქართლ-კახეთის აღწერა

128r

წელსა 1794 და 1799-ში*

ქ. დროსა მეფისა ირაკლისასა და მეფისა გიორგისასა, ნებითა ამა ორთა მეფეთათა აღწერილი სოფლები. შენი და უშენი სოფლები ქართლისა და კახეთისა, რ(ომე)ლ(ნი)ც აღწერა მეფის ძემ იოანემან თვისთვისის ხეობით, რომელნი¹ სოფელნი მიეწერებიან თვითეულს ხეობას არიან შემდგომნი ესე და რ(ომე)ლიც მიეწერება: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო.

ქ. ტფილისს, რომელნიც მიეწერებიან
სოფელნი აღმოსავლეთის მხარეს:

ქ. ტფილისი თვით ქალაქი	ქ. ნათლული, მოსახლენი
ქ. ავლაბარი, შენი, მოსახლენი.	ქ. ღომელაური
ქ. კუკია, შენი, მოსახლენი.	ქ. ლოჭინზედ ორი თათრის
ნასოფლარი
ქ. ჩუღურეთი	ქ. თეთრაძეს გორის სოფელი
ქ. დიდუბე	ქ. ყარაქი ³ ანუ ნაგები ნა-
ქალაქევი
ქ. ახალსოფელი ²	
ქ. ლილო შენი, მოსახლენი	

ქ. ჩრდილოეთის კერძო და დასავლეთისა,
რომელიც მიეწერება:

ქ. გარეთ უბანი მოსახლენი:	ქ. აკურისი
ქ. ვერე და მისი ხეობა რომელნიც არიან:	ქ. ბეთენია ⁴
	ქ. ნახშირგორი ⁵

¹ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ადგილნი“. ² ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „შავებირი“. ³ ყარია ნსხ. K. ⁴ ბეთენია V. ⁵ ნახშირის გორი V.

* ტექსტი „წელსა 1794 და 1799-“ იოანე ბატონიშვილის მიერ შემდეგ არის მიწერილი.

128v

- ქ. მწყნეთი მოსახლენი
 ქ. ღვევი
 ქ. ვანათი
 ქ. ღრე
 ქ. შავთა
 ქ. ახალსოფელი
 ქ. ახალდაბა
 || ქ. თხილვანა¹
 ქ. ლისი
 ქ. დილომი } მოსახლენი, მეფის ძეს
 და } იულონს თვს ეყოლა.
 მისი ხევი }
 ქ. ოსები, დილომს მოსახლე
 ქ. თეთრაანი²
 ქ. წოდორეთი
 ქ. თელოვანი
 ქ. მაჩხაანი
 ქ. წინუბანი
 ქ. ბევრეთი
 ქ. ნაქულბაქევი
 ქ. მცხეთის შინდისი 2
 ქ. მუხათვერდი
 ქ. კარსანი³
 ქ. მცხეთა, მოსახლენი

- ქ. კოდმანი
 ქ. არმაზი
 ქ. ციხედიდი
 ქ. ძეგვი, მოსახლენი
 ქ. ხეკორდი⁴
 ქ. სასხორი, მოსახლენი
 ქ. ნიჩბისი, მოსახლენი
 ქ. ოხერა
 ქ. თელადგორი
 ქ. გომიჭვარი
 ქ. ლავრა
 ქ. კავთისხევი, მოსახლენი
 ქ. ხანდაკი, მოსახლენი
 ქ. იღლეთი
 ქ. წინარეხი
 ქ. თვალი ||
 ქ. გუდარეხი
 ქ. ბეთანია⁵
 ქ. ეზატი⁶
 ქ. ახთუბანი
 ქ. ბოტისი⁷
 ქ. საკურთხისი

129r

იქმნა ჯამი შენისა და უშენისა
 სასოფლისა

ქ. თეძმის ხეობა, რომლებიც შეუდგების
 ამათ:

- ქ. სასირეთი, მოსახლენი
 ქ. ნიაბი, მოსახლენი
 ქ. მეტეხი, მოსახლენი
 ქ. ყარაღაჯი, მოსახლენი
 ქ. ხანდაკი, მოსახლენი
 ქ. ჭვიროსი
 ქ. გომი, მოსახლენი

- ქ. ჩოჩეთი, მოსახლენი
 ქ. ახალქალაქი, მოსახლენი
 ქ. თეძამი
 ქ. მღებრისუბანი
 ქ. ახალშენი
 ქ. ნოსტე
 ქ. ფავნისი

¹ თხილვანა V. ² თეთრაქე V. ³ კარასანი ნსხ. K. ⁴ ხეკორდი ნსხ. K. ⁵ ბე-
 დანი V. ⁶ ჰაზატა ნსხ. K. ⁷ ბოტისი ნსხ. K.

- ქ. ერთაწმინდა, მოსახლენი
- ქ. ცუცუბანი
- ქ. ცხირეთი¹
- ქ. ცხვარეთი
- ქ. სამება
- ქ. გოსტიბე
- ქ. კაბერი
- ქ. ზენადრისი
- ქ. ქვენადრისი
- ქ. მეღეთი²
- ქ. იკვი 2

- || ქ. კრკონი
- ქ. ფიცესი
- ქ. ლელი³
- ქ. ზაკვი 2
- ქ. სწე ანუ ხეწე⁴
- ქ. ნადარბაზევი 2
- ქ. ბერების სოფელი 3
- ქ. ჭვარები
- ქ. საჯორცე
- ქ. კილიკიის ჭვარი
- ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობისა.

ქ. მდუღრის ხევი, აწ ხოვლის ხევიად
 წოდებული:

- ქ. ხოვლე, მოსახლენი
- ქ. გრაკალი, მოსახლენი
- ქ. დოესი, მოსახლენი
- ქ. აგარა

- ქ. ზესი
- ქ. აკეთი⁵
- ქ. იის ციხე
- ქ. საყავრე
- ქ. იქმნა ჯამი

ქ. ტანის ხეობა, აწ ატენის ხეობად
 წოდებული:

- ქ. ქუახვრელი, მოსახლენი
- ქ. ხიდისთავი, მოსახლენი
- ქ. გორისა
- ქ. ჯოხისი
- ქ. ტანის პირი
- ქ. წედისი
- ქ. ბნავისი
- ქ. ოდისი⁶
- ქ. ღვარები
- ქ. ცამნათ უბანი||
- ქ. ბაგრანეთი
- ქ. ვერე გინა კერე

- ქ. ატენი
- ქ. სიონი
- ქ. დრე
- ქ. ღვედრეთი
- ქ. ხანდისი
- ქ. იკუნევი
- ქ. სიქალეთი
- ქ. თემლარი.
- ქ. კეხვი⁷
- ქ. წეროსი
- ქ. ბობნავი
- ქ. ღუის ხევი

130r

¹ ეს სიტყვა დაწერილია გადაშლილი „სამებას“ ადგილზე. ² გელეთი ნსხ. K.
³ ლული V. ⁴ სწე ანუ სეწე (ხეწე?) K. ⁵ ვეთი K. ⁶ ოლოსი V. ⁷ კეხვი ნსხ. VK.

ქ. თხილნარი
ქ. ორმოთი

ქ. ბიეთი

ქ. იქნა¹ ჯამი ამ ტანის ხეობისა სოფელი.

ქ. სკრისხევი:

ქ. ნაციხარი
ქ. ვანათი
ქ. სკრა, მოსახლენი
ქ. რიეთი
ქ. იქმნა ჯამი

ქ. ხვედურეთის ხევი. საციციანო:

ქ. დელევი²
ქ. ღრისი³
ქ. იფნისი⁴
ქ. ლეთეთი
ქ. ხვედურეთი, მოსახლენი
ქ. თრეხვი

ქ. იქმნა ჯამი

ქ. ძამის ხევი, საციციანო:

130v ქ. ქარელი მოსახლენი
ქ. კლდე⁵
ქ. გომი⁶
ქ. სამწევრისი, მოსახლენი
ქ. აგარა
ქ. ყინცვისი
ქ. ციხია
ქ. ქორზანი⁷
ქ. სანებელი
ქ. წივწივა⁸
ქ. იმერხევი
ქ. ძამის მონასტერი
ქ. მძორეთი
ქ. გვეძინეთი
ქ. ქუათეთრისი
ქ. სხლები
ქ. მუხალეთი⁹
ქ. ოსი
ქ. კრკონი
ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობისა.

ქ. გვერდისძირის სოფლები:¹⁰

ქ. ყელეთი
ქ. სოინარი
ქ. ცუქეთი
ქ. წრომი 2

¹ იქმნა K. ² დელევა V. ³ ჩოისი ნსხ. K. ⁴ აფნისი V. ⁵ კლდე V. ⁶ გომი ნსხ. ⁷ ქორზანი ნსხ. K. ⁸ წიკწიკი ნსხ. K. ⁹ მუხალეთი ნსხ. K. ¹⁰ ამ სატყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია: „რ(ომე)ლიც ძველად სამთავროდ“.

ქ. მიწობი	ქ. მშვლის ყური
ქ. წვიმეთი	ქ. თავუეთი
ქ. კრისის ხევი 2	ქ. ბრბონა
ქ. ხალები	ქ. ღართა
ქ. ჯცისი	ქ. დამხხერალო
ქ. თხილვანა	ქ. იქმნა ჯამი

131r

|| ქ. გუჯარეთის ხეობა:

ქ. ბაგინეთი ¹	ქ. სარბიელა 2
ქ. გულსუნდა	ქ. გომარეთი
ქ. გუჯარეთი	ქ. წყაროს უბანი
ქ. ელოთი	ქ. მიტარბი ²
ქ. კუწათ უბანი	ქ. მეკოყური
ქ. ჩრდილის უბანი	ქ. რუისი
ქ. სხალნარი	ქ. ღელისუბანი
ქ. მომწვარა ანუ მაწვნარა	ქ. ღინტური 2
	ქ. იქმნა ჯამი

ქ. პირველ უამის მცხეთის ქალაქობის დროს, რომელიც სოფლები მიეწერებოდნენ ჩრდილოეთის კერძო: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო, საეკლესიო და აწ სამუხრანოზედ ითვლება. რ(ომე)-ლნიმე ეკლესიის მამულნი და არაგვისა და ქსნისა და თვით მუხრანიანთ ბატონებისა საკუთარი ადგილნი არიან შემდგომნი ესე:

ქ. ახალციხე	ქ. ქანდა, მოსახლე
ქ. ქინძარა	ქ. ციხისძირი
ქ. საფურცლე	ქ. ნასპარსევი
ქ. საგულე ³	ქ. ნასტაკისი
ქ. გოროვანი	ქ. ალაიანი, მოსახლენი ⁴
ქ. ნადარბაზევი	ქ. კორხითი
ქ. კიჯინიანი	ქ. ქადაგიანი
ქ. წეროვანი	ქ. ბეგთათავი
ქ. სხალტბა	ქ. ჩანგილარი, მოსახლენი

131v

¹ ბაგინეთი ნსხ. K. ² მიტარები ნსხ. K. ³ საგულე K. ⁴ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „საეკლესიო“.

ქ. ვარდისუბანი
ქ. შიოსუბანი და თვთ მუხ-
რანი, მოსახლენი¹
ქ. ოკამი 2²
ქ. ახალდაბა
ქ. ირტო
ქ. ნოტრევი
ქ. ქაშა
ქ. ხვითი
ქ. ქსოვრისი³ 2, მოსახლენი
ქ. დამპალა⁴, მოსახლენი
ქ. ჯიგრაშენი
ქ. სუმბიანი
ქ. კოდის წყარო
ქ. მჭადისჯუარი, მოსახლენი
ქ. გენეფერი⁵
ქ. ჯვარმაგარი

ქ. გესამანი⁶
ქ. ტვილიანი⁷
ქ. ყურის უბანი
ქ. გოგელაური⁸
ქ. ძალისი||
ქ. წილკანი, მოსახლენი
ქ. ჭაპური
ქ. ახალუბანი
ქ. მისაქციელი, არაგვისა
ქ. ხშირი
ქ. ოხერხიდი
ქ. ფრეზეთი, მოსახლენი არა-
გვისა
ქ. ახალციხე
ქ. ციხებდავი
ქ. იქმნა ჯამი ამა სოფლები-
სა

ქ. ამასვე შეუდგების არაგვის საერისთოს
სოფლები ვაკისა, რ(ომე)ლ(ნი)ც თვს ეყოდა
მეფის ძეს ვახტანგს:

ქ. ბაზალეთს, რომელიც მიეწერება:

ქ. ნოტა, მოსახლენი	ქ. იორი ¹⁰ , მოსახლენი
ქ. არჩეთი, მოსახლენი	ქ. მინდორულა, მოსახლენი
ქ. ნავაზა, მოსახლენი ⁹	ქ. ბაზალეთი, მოსახლენი
ქ. ბოდორნა, მოსახლენი	ქ. კობიანთკარი, მოსახლენი
ქ. ინიანი, მოსახლენი	ქ. დუშეთი, მოსახლენი, ყა- საბა ქალაქი
ქ. ხიდა, მოსახლენი	ქ. არლუნი, მოსახლენი
ქ. საკარმული, მოსახლენი	ქ. წითლაური, მოსახლენი
ქ. საშაბურო, მოსახლენი	ქ. ფიტავი ¹¹ მოსახლენი
ქ. ვეჟური, მოსახლენი	ქ. ფხუნდა, მოსახლენი
ქ. მლაშე, მოსახლენი	ქ. საფერშეთი, მოსახლენი
ქ. ლაფაური, მოსახლენი	ქ. ვეძისხევი, მოსახლენი
ქ. ადვალი, მოსახლენი	

¹ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „საეკლესიოც არის“. ² ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. თუზი მოსახლენი ქსნისა“. ³ ქსორისი V. ⁴ დამპალეთი V. ⁵ ძენეფერი ნსხ. K. ⁶ გენესმანი V. ⁷ ტველიანი V, ტვლანი K ⁸ გოგელური V. გოგულაური ნსხ. K. ⁹ მოსახლენი—K. ¹⁰ იწრი ნსხ. K. ¹¹ ფიტევი ნსხ. K.

- 132v
- ქ. ქასრის ხევი, მოსახლენი
 - ქ. აფხაზი, მოსახლენი
 - || ქ. ანანური, ყასაბა ქალაქი
 - ქ. არანისი¹, მოსახლენი
 - ქ. ეთვალისი, მოსახლენი
 - ქ. აშა, მოსახლენი
 - ქ. ყვავილი, მოსახლენი
 - ქ. იორი, მოსახლენი
 - ქ. ურია, მოსახლენი
 - ქ. არაგვისპირი, მოსახლენი

- ქ. ყინვანი, მოსახლენი
- ქ. [ა]ვე[ენ]ისი², მოსახლენი
- ქ. ხარხევი, მოსახლენი
- ქ. ვეძისი, მოსახლენი
- ქ. ლოშო, მოსახლენი
- ქ. ციხისძირი³, მოსახლენი
- ქ. ჭართალი, მოსახლენი
- ქ. პავლიაური, მოსახლენი
- ქ. მთიულთკარი, მოსახლენი

ქ. ხანდო მცირე ხეობა არის. ამას აქუს სოფელი ცხრა, შენნი⁴.
 ქ. გულამაყარიც ხეობა არის. ამას აქუს სოფელი რვა, შენნი.
 ქ. ისევე არაგვისა მთას კერძო სოფელნი:

- ქ. მთიულეთი
- ქ. ქისტური, მოსახლენი
- ქ. ფევეჩერი⁵, მოსახლენი
- ქ. ამირთ სოფელი, მოსახლენი
- ქ. ნახიდი, მოსახლენი
- ქ. ჩოხელი, მოსახლენი
- ქ. ხარხეთი, მოსახლენი
- ქ. ცეცხლისჭუარი, მოსახლენი
- ქ. ნაღვარევი, მოსახლენი
- ქ. არაგვეთი⁶, მოსახლენი
- ქ. ბურდული, მოსახლენი
- ქ. მლეთი⁷, მოსახლენი
- || ქ. ხადა, მოსახლენი

- ქ. სასახლის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. ღუდა ოსები, მოსახლენი
- ქ. ცხაოტი, მოსახლენი
- ქ. ვეთხანი⁸, მოსახლენი
- ქ. ჩოხელი, მოსახლენი
- ქ. ერენდისძე, მოსახლენი
- ქ. ნაღბაიძე⁹, მოსახლენი
- ქ. რორო, მოსახლენი
- ქ. გეგუა¹⁰, მოსახლენი
- ქ. ჩოქური, მოსახლენი
- ქ. ცორიანი¹¹, მოსახლენი
- ქ. კოზმანისძე¹², მოსახლენი
- ქ. მკერვალი, მოსახლენი
- ქ. კაიშ(ა)ურთკარი, მოსახლენი

133r

ქ. ჯევი არაგვისა ისევე:

- ქ. კობი, მოსახლენი ოსნი
- ქ. თრუსის ხეობა 8 სოფელი მოსახლენი ოსნი
- ქ. აღმასიანი, მოსახლენი

¹ არნისი ნსხ. K. ² ვენისი ნსხ. K. ³ ვენისი V. ⁴ ამ სიტყვის შემდეგ ტექსტში გადახზულია: „ისევე არაგვს მიეწერება“. ⁵ ფევეჩური V. ⁶ არკვეთი V ნსხ. K. ⁷ მლეთი V, მოლეთი ნსხ. K. ⁸ ვეთხანი ნსხ. K. ⁹ ნაღბაიძე V. ¹⁰ გეგუა V, კეშვა ნსხ. კეშვა K. ¹¹ სორიანი V, ხორიანი ნსხ. K. ¹² კოზანიძე V.

- ქ. კანძა¹, მოსახლენი
- ქ. გორის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. გაიბოტენი, მოსახლენი
- ქ. არაგვისპირის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. არმის² უკან სოფელი მოსახლენი
- ქ. გერგეთი³, მოსახლენი
- ქ. ქვაბთა, მოსახლენი
- ქ. მთიულეთი, მოსახლენი
- ქ. ოსის სოფელი მოსახლენი
- ქ. გველისთავი თუ გველეთი, მოსახლენი
- ქ. სტეფანწმინდა, მოსახლენი

- ქ. სოფელი კიდე, მელაქე⁴ მოსახლენი
- || ქ. სიონი, მოსახლენი
- ქ. საფანას სოფელი, მოსახლენი
- ქ. კიდე ოსის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. კობი⁴, მოსახლენი
- ქ. ციკარას სოფელი მოსახლენი
- ქ. ლუღუშაური, მოსახლენი
- ქ. აჩხოტი⁵, მოსახლენი
- ქ. საჯის⁶ სოფელი, მოსახლენი

133v

იქმნა ჯამი სულ ერთობლით არაგვისა სოფლისა.

ქსნის ხეობა რ(ომე)ლიც თვის⁷ ეყოდა მეფის ძეს იოანეს სააზნაუროებით და ეკკლესიის მამულნიც არიან აქა:

- ქ. თეზი, მოსახლენი
- ქ. ლამისყანა, მოსახლენი
- ქ. ოძისი, მოსახლენი⁸
- ქ. კორინთლიანთ სოფელი, რ(ომე)ლსა ილტოზა ეწოდება
- ქ. ახალგორი, ყასაბა ქალაქი, მოსახლენი.
- ქ. ახშადი, მოსახლენი
- ქ. იკოთი 2, მოსახლენი
- ქ. ძეგლევი, მოსახლენი
- ქ. წირქვალი 2, მოსახლენი⁹
- ქ. კორინთა, მოსახლენი
- ქ. ალევი 3, მოსახლენი

- ქ. საფაშეთი (ოსები არიან მოსახლე) 2, მოსახლენი
- ქ. მეტეხია¹⁰ მოსახლენი
- ქ. ქურთა, მოსახლენი
- ქ. ნახიდი, მოსახლენი
- ქ. გეზერეთი, მოსახლენი
- ქ. საძეგური 3, მოსახლენი
- ქ. იფნევი, ძველი სასახლე, მოსახლენი
- ქ. ამას ზეთ ოსის სოფელი, მოსახლენი
- ქ. ცხაოტი 3, მოსახლენი
- ქ. მონასტერი, მოსახლენი||
- ქ. ცხრაწყარო, მოსახლენი

134r

¹ კანძა ნსხ. K. ² არშას K. ³ გერგეტა ნსხ K. ⁴ კობი V, კობთა ნსხ. K. ⁵ აჩხოტი V, არხოტი ნსხ. K. ⁶ ხოჯის V. ⁷ თვს K. ⁸ ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია: „ქ. ილტ, ქ. ახმაჯი, ქ. ბოლი, ამილახვრიათთა მოსახლენა“ ⁹ ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია: „ქ. ყანჩაეთი რატიშვილებისა, მოსახლენი. ქ. საძეგური 3“. ¹⁰ მეტეხი K.

ქ. ოსის სოფელი, მოსახლენი	ქ. ხარბალი მოსახლენი
ქ. ლოგოშეთი, მოსახლენი	ქ. ქარჩოხი ხეობა არს. სოფელი 7, მოსახლენი
ქ. მშველიეთი, მოსახლენი	ქ. ამასვე მიეწერება ოსები, მოსახლენი
ქ. ყურულის სოფელი, მოსახლენი	ქ. ლომისა, მოსახლენი
ქ. ჭურთას ქართველის სოფელი 2, მოსახლენი.	ქ. ოხირი, მოსახლენი
ქ. ჭურთას ოსის სოფელი, ხეობა, 8. მოსახლენი	ქ. ყამური ხეობა არს, ოსები მოსახლეობენ, სოფელი 9 მოსახლენი
ქ. ძაბოეთი ¹ ოსის სოფელი, მოსახლენი.	ქ. ამას იქით ქსნის წილი მალარნ-დოვლეთი, ოსები. მოსახლენი, სოფელი 6 ² .
ქ. ცხრა ძმა ხეობა არის. სოფელი 7, მოსახლენი	იქნა ჯამი ³ .
ქ. ამასვე მიეწერება მუჯუხი ოსები, მოსახლენი	

ქ. ქსნის ნაწილი, რომელიც მეფის ძეს
ბაგრატს თვს ეყოდა, სოფლები

ქ. ქოლოთი, მოსახლენი	ქ. ტბა, მოსახლენი
ქ. ქვიტყირი, მოსახლენი	ქ. ნაქალაქევი, მოსახლენი
ქ. ოსის სოფელი, მოსახლენი	ქ. ბენდერი, მოსახლენი
ქ. ისროლის ხევის სოფლები ⁴ ;	ქ. ბოდოხი, მოსახლენი
ქ. ბიყარი, მოსახლენი	ქ. ზემო მეჯვრისხევი, მოსახლენი
ქ. მერე ⁵ * მოსახლენი	ქ. საკორინთლო
ქ. აკანათური, მოსახლენი	
ქ. აშატური, მოსახლენი	იქმნა ჯამი

134v

|| ქ. გვერდის ძირზედ, რომელიც ქსნის
საერისთოს მიეწერებოდა და ესე ად-
გილნი და სოფელი მეფის ძეს იულონს
ეპყრა, არიან შემდგომნი ესე:

ქ. ქვემო მეჯვრისხევი, მოსახლე	ქ. აძვი, მოსახლე
	ქ. ქვეში, მოსახლე

¹ გაბოეთი K. ² ხელნაწერშია: „მალარნდოვლეთი ოსები მოსახლენი ბენ სოფელი 6“. ³ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადაშლილია: „ქ. ცხრა წყარო. ქ. კიდევ ერთი სოფელი“. ⁴ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადაშლილია „მოსახლენი“. ⁵ ბერე K.

* ავტორს აქ ჯერ ბერე დაუწერია, შემდეგ ბ-ანი გადაუკეთებია მ-ანად.

ქ. დუდეთი, მოსახლე	ქ. შაკათ კარი ² , მოსახლე
ქ. ქიწნისი, მოსახლე	ქ. ოტრევი, მოსახლე
ქ. გორანა ¹ , მოსახლე	ქ. მერე, მოსახლე
ქ. ფლავი, მოსახლე	ქ. ლაფაჩი, მოსახლე
ქ. ფლავისმანი, მოსახლე	ქ. სათემო, მოსახლე
ქ. არცევი, მოსახლე	ქ. სნეკვი, მოსახლე

ქ. ამასვე მიეწერება პატარა ლიახვის ხეობაზედ მცხოვრებნი ოსნი და შიგ ნახევრად ქართველნიცა:

ქ. საცხენისი, მოსახლე	ქ. ინაური, მოსახლე
ქ. ედემ ქალაქი, მოსახლე	ქ. ჩაბარუხეთი 3 მოსახლე
ქ. ბელოთი, მოსახლე	ქ. წიფორი მოსახლე
ქ. აწერისხევი, მოსახლე	ქ. შამბიანი მოსახლე
ქ. ოსის ზონკარი, მოსახლე	ქ. ქნოლო მოსახლე
ქ. შუაცხვირი, მოსახლე	ქ. მალრანდოლეთში სოფელი 3
ქ. სიათა, მოსახლე	
ქ. გნასური ³ მოსახლე	იქმნა ჯამი*

136r

|| ქ. საარაგო⁴ სოფლები, რომელიც მიეწერება და მეზობელნი არიან ამა ლიახვის ხეობისა არიან ესენი:

ქ. საარაგო შინდისი, მოსახლე	ქ. ინაური მოსახლე
ქ. ტირძნისი ⁵ მოსახლე	ქ. ყლარცვი, მოსახლე
ქ. ვანათი, მოსახლე	ქ. მეფარეთი ⁷ , მოსახლე
ქ. ოსის სოფელი მარილეთი ⁶ , მოსახლე	ქ. გერი ⁸ , მოსახლე. ესეც იულონს თეს ეყოდა. ახლა ერისთვიანთ უჭირავთ.
ქ. შურიული, მოსახლე	იქმნა ჯამი ⁹

¹ მარანა V, K. ² შატათ-გორი V. ³ გნასერი K. ⁴ საარაგო[სავახტანგო V. ⁵ ტოდნისი K. ⁶ მარალეთა V. ⁷ მფარეთა ნსხ. K. ⁸ მერე ნსხ. K. ⁹ ქ. გერი მოსახლე... იქნა ჯამი[მერე (მოსახლე). იქნა ჯამი. ესეც იულონს თეს ეყოდა. ახლა ერისთვიანთ უჭირავთ K.

* აქედან იწყება II რვეულა, რომელიც არასწორად აკინძვის გამო მოხვედრილია III რვეულის შემდეგ. ეს ვერ შეუნიშნავს K-ს. იგი ტექსტს აგრძელებს I რვეულიდან III-ზე, რას გამოც არეულა რვეონიც (ქართლიდან გადადივართ კახეთზე, შემდეგ ისევ ქართლზე და ა. შ.). ჩვენი გამოცემა ასწორებს ამ შეცდომას: ტექსტის 135r-დან გადადივართ 144r-ზე. 156v-ს შემდეგ ვუბრუნდებით 136r-ს.

ქ. ქართლის სოფლები, რომელიც საამილახვროს მიეწერება სამეფო ამილახვრიანთი, საამილახვროს აზნაურთი და საეკლესიო და ამოწყვეტილის ღაზნელის მამული არიან ესენი:

- ქ. კასპი მოსახლე
- ქ. მთავარანგელოზი
- ქ. იგოეთი
- ქ. გერის ხევი¹
- ქ. ძეძვნარი
- ქ. კოდის წყარო
- ქ. ორჭოშანი²
- ქ. ყურია 2
- ქ. უსი(ს)ტყე
- ქ. მხურვალეთი, მონასტერი
- ქ. ქვემო მხურვალეთი, მოსახლე
- ქ. სამთავისი, საეფისკოპოსო, მოსახლე
- ქ. სხვილოსი³
- ქ. ბენისი
- ქ. ახმაჯი
- ქ. მძორეთი

- ქ. ახალდაბა
- ქ. ბოლი მოსახლე ||
- ქ. ჭალა მოსახლე
- ქ. ახალქალაქი
- ქ. ჯეჯკური
- ქ. ლეგმაშენი⁴
- ქ. რეხა
- ქ. აბრევი
- ქ. ტბეთი
- ქ. ცხინურისი
- ქ. ლელოვანი
- ქ. წირი
- ქ. წუბენი
- ქ. წოლდი
- ქ. ზახორი
- ქ. ხანდოეთი
- ქ. არმაზი
- ქ. ნადარბაზევი

136v

ქ. კვერნაკზედ რაც მიეწერება:

- ქ. რენე⁵
- ქ. ნადარბაზევი
- ქ. აშურიანი
- ქ. ავაზანი

- ქ. ზეგარდა
- ქ. საშვები
- ქ. უფლის ციხე, მოსახლე
- იქმნა ჯამი

ქ. გორს რომელიც მიეწერება და ირწყვის მეჯვედის წყლით, რ(ომელიც არს სამეფოც, საეკლესიოც, სათავადო და სააზნაუროც სოფლები არიან ესენი და რ(ომელიც იულონსაც ეჭირა. ვაკის სოფლები:

- ქ. გორი ყასამჩა⁶ ქალაქი
- ქ. ბერბუკი მოსახლე

- ქ. სვენეთი⁷ მოსახლე
- ქ. ყვავის საყდარი მოსახლე

¹ შერის ხევი ნსხ. K. ² ორჭოშენი ნსხ. K. ³ ცხვილოსი V. ⁴ ლეგმაშენი V. ⁵ რენა ნსხ. K. ⁶ ყარაჩხა K. ⁷ სველნეთი V.

- 137r ქ. თორტიზა მოსახლე
ქ. გარეჯვარი მოსახლე
ქ. რეხა 2, მოსახლე
ქ. ახრისი მოსახლე
|| ქ. ხელთუბანი მოსახლე
ქ. ახალსოფელი მოსახლე
ქ. დათვსწყარო¹
ქ. კვარხითი² მოსახლე
ქ. ზღუდღეთი მოსახლე
ქ. სობისი 2, მოსახლე
ქ. კირბალი მოსახლე
ქ. ბეშოეთი, მოსახლე
ქ. წინაგარა მოსახლე
- ქ. ჩმართა³ მოსახლე
ქ. ზერტი, მოსახლე
ქ. ტყუურეთი, მოსახლე⁴
ქ. წინუბანი, მოსახლე
ქ. ღრომი, მოსახლე
ქ. კოლონკეთი
ქ. ბოეთი 2⁵
ქ. ანდ(ო)რეთი
ქ. ივრეთი
ქ. გორეთი
ქ. მოხისი
ქ. ოსის სოფელი 5 მოსახლე

ქ. რომელიც პატარა ღიახვით ირწყვის და
ისევ გორს მიეწერება:

- 137v ქ. ძევერა, მოსახლე
ქ. შერთული, მოსახლე
ქ. ტყვიავი, მოსახლე
ქ. კარბი⁶, მოსახლე
ქ. ქორდი
ქ. არბო, მოსახლე
ქ. დიცი, მოსახლე
ქ. არგვიცი⁷, მოსახლე
ქ. ერედვი, მოსახლე
- || ქ. ქვაბთა, მოსახლე
ქ. სარაბუჯი, მოსახლე
ქ. ვანათი, მოსახლე
ქ. სათიხარი, მოსახლე
ქ. დიცივი, მოსახლე
ქ. კულბითი, მოსახლე
ქ. მერე⁸ 2, მოსახლე
ქ. ოსის სოფელი
იქნა ჯამი
- ესე სოფლები გვერდისძირს მიეწერებოდნენ, იულონ ბატონი-შვილს ეჭირა, ახლა ქსნის ერისთავთა აქუთ.

ქ. ქრცხინვალის ხეობასა და სამაჩაბლოს ხეობას რაც სოფლები⁹ სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო და დიდის ღიახვით ირწყვის სოფლები, არიან ესენი:

- ქ. ტინისხიდი, მოსახლე
ქ. კარალეთი, მოსახლე, ქსნისა იყო გვერდისძირზედ მითვლილი ქეთევან ბატონისშვილს ჰქონდა ეს, ახლა ერისთვიანთ მიეცა და ამ სოფლის მაგიერი დილომი მიეცა ბატონის შვილს ქეთევანს

¹ თავისწყარო V. ² კვარხეთი ნსხ. K. ³ ჩამართა V. ⁴ ამ სიტყვის შემდეგ გადაზუსტდა: „ქ. ჯარიანეთი მოსახლე, ქ. შაკათგორი მოსახლე, ქ. მეჭულა მოსახლე, ქ. უკულმასოფელი მოსახლე“ ⁵ ბოეთი 2|ბოეთი K. ⁶ კარამი K. ⁷ არგვისი ნსხ. K. ⁸ ქერე ნსხ. ვერე K. ⁹ სოფლებია K.

- ქ. თედოწმინდა, მოსახლე
- ქ. ახალდაბა, მოსახლე
- ქ. არაშენდა, მოსახლე
- ქ. ურბნისი, მოსახლე, ძველი ნაქალაქევი¹
- ქ. ბებნისი, მოსახლე
- ქ. რუისი, მოსახლე
- ქ. სასირეთი, მოსახლე
- ქ. საქაშეთი, მოსახლე
- ქ. ძლევისჯუარი², მოსახლე
- ქ. თვალათუბანი, მოსახლე
- ქ. ყელქეუელი, მოსახლე
- ქ. ვარიანი, მოსახლე
- ქ. ლელისთავი³
- ქ. ფხვენისი, მოსახლე
- ქ. ხვითი 2
- ქ. სალთუსი, მოსახლე
- ქ. თერგვისი, მოსახლე
- ქ. მელვრეკისი⁴, მოსახლე
- ქ. ერგნეთი, მოსახლე
- ქ. ფრისი, მოსახლე
- ქ. ნიქოზი 2, მოსახლე
- 138r || ქ. თიხრევი⁵, მოსახლე
- ქ. ბოციჯვარი, მოსახლე
- ქ. წნური, მოსახლე
- ქ. ძარი⁶, მოსახლე

- ქ. ტბეთი, მოსახლე.
- ქ. კუსირეთი⁷, მოსახლე
- ქ. ქრცხინვალი, ყასაბა ქალაქი
- ქ. ფიჩხის ქალაქი, მოსახლე
- ქ. ზღუდერი, მოსახლე
- ქ. დგვრისი, მოსახლე
- ქ. ლელის უბანი, მოსახლე
- ქ. თამარაშენი, მოსახლე
- ქ. აჩაბეთი, მოსახლე
- ქ. აბოწმინდა, მოსახლე
- ქ. დამპალეთი, მოსახლე
- ქ. თირის მონასტერი
- ქ. ქურთა, მოსახლე
- ქ. კეხვი⁸, მოსახლე
- ქ. ზაწევი
- ქ. საბაწმინდა, მაჩაბლები სახლობენ
- ქ. სასახლე
- ქ. ხვითი 2
- ქ. ზემოთხვისი⁹ 2, მოსახლე
- ქ. ძარწემი¹⁰, მოსახლე
- ქ. ქემერტი, მოსახლე
- ქ. სვერი, მოსახლე
- ქ. გუფთა, ოსები სახლობენ.

ქ. სვერს რაც უკან სოფლები მოებმის და მოეწერება ესეცა ლიახვის ხეობას, რ(ომე)ლ ში ოსნი სახლობენ არიან ესენი:

- ქ. ხოსო, მოსახლენი
- ქ. პატარა ჯავა, მოსახლენი
- ქ. ქეშელთა 2
- ქ. სხლები, მოსახლენი

¹ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „საეპისკოპოსო“. ² ძლევისჯვარი K. ³ ლელისთავი K. ⁴ მელვრეკისი V. ⁵ თიხრევი ნსხ., K. ⁶ ბარი V, გარი K. ⁷ კუსეთი ნსხ. K. ⁸ ხეხვი ნსხ. K. ⁹ ზემოთხვისი V. ¹⁰ გარწემი K.

ქ. ჯავა	}	მოსახლენი**	
ქ. ხწვე			
ქ. მუგუთი ¹			
ქ. კიმასი			
ქ. კოშკა			
ქ. როკა			
ქ. სბა ²			*სამეფო
ქ. ამას უკან რომელიც სამეფო არს ოსის სოფლები			
კიდევ			
ქ. ზახა			
ქ. ნარას ხეობა ³			
იქნა ჯამი			

ქ. დვანის წყალზედ და მის ხეობაზედ⁴ სოფლები სამეფო, საეკლესიო, სათავადო და სააზნაურო, არიან ესენი:

ქ. საღოლაშენი, მოსახლე	ქ. თორმანეული, მოსახლე
ქ. არადეთი, მოსახლე	ქ. ბეყმარი, მოსახლე
ქ. წვერი, მოსახლე	ქ. დვედრეთი, მოსახლე
ქ. ბრეთი, მოსახლე	ქ. ნული, მოსახლე
ქ. დირბი, მოსახლე	ქ. მავდა, მოსახლე
ქ. დვანი, მოსახლე	ქ. წორბისი მოსახლე
ქ. ტოლიბერი ⁵ , მოსახლე	ქ. ურია ⁶ , მოსახლე
ქ. აენევი, მოსახლე	ქ. ყორნისი, მოსახლე
ქ. არკნეთი ⁶ , მოსახლე	ქ. რუსთავი, მოსახლე
ქ. წუნარი, მოსახლე	
ქ. ერკნეთი ⁷ , მოსახლე	იქნა ჯამი

¹ გეგუთი ნსხ. გუგეთი K. ² ება V, ფეზა ნსხ., ფეშა K. ³ წარას ხეობა K. ⁴ ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია: „მოსახლე“. ⁵ ტოლიბური V. ⁶ არკნები ნსხ. K. ⁷ ერკნეთი ნსხ., ესკენეთი K. ⁸ აპურია ნსხ. K.

* ამ ტექნიკური ნიშნის დაუცველობის გამო K-სთან „სამეფო“ ეკუთვნის მხოლოდ სბას (K-სთან ფეშას). ** აქაც ამ ტექნიკური ნიშნის დაუცველობის გამო K-სთან „მოსახლენი“ ეკუთვნის მხოლოდ ნარას ხეობას (K-სთან წარას ხეობას).

|| ქ. ფცის წყალზედ და იმ ხეობაზედ
სოფლები სამეფო, სათავადო,
სააზნაურო და საეკლესიო არიან
შემდგომნი ესე:

ქ. ქვენა ტკოცი	ქ. ავლევი, მოსახლე
ქ. მოხისი, მოსახლე	ქ. წირეთი
ქ. ბერძენული	ქ. ბრეძა ⁴ , მოსახლე
ქ. ფცა, მოსახლე	ქ. ატოცი, მოსახლე
ქ. ფლევი	ქ. ურმის ხელი
ქ. ტკოცა	ქ. მწიფლისი
ქ. ლოდეთი	ქ. ლარისთავი
ქ. ქვათეთრისი	ქ. შინდარა
ქ. მძვიელეთი ¹	ქ. სურნისი ⁵
ქ. სხლითი	ქ. თიღვა, მოსახლე
ქ. მულრისი	ქ. ძალინა, მოსახლე
ქ. ფრინევი ²	ქ. მუხაური
ქ. თამარაშენი	ქ. ოქონა
ქ. ცერონისი, მოსახლე	ქ. ოჟორა
ქ. საციხური	ქ. ხტონა ⁶
ქ. წაღვლი	ქ. თერეგვანი
ქ. აბისი, მოსახლე	ქ. ახალშენი
ქ. აბანო	ქ. არამგამა
ქ. წყლულეთი	ქ. ხუნდის უბანი
ქ. ჭვრინისი ³	ქ. მთვარეული
ქ. ბალთა	ქ. ტუსუბანი ⁷
ქ. ქალეთი	ქ. კნოლევი ⁸
ქ. ბათქინეთი	
ქ. მეტეხი	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. ალის წყალზედ და იმის ხეობაზედ სოფლები
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო
არიან ესენი:

ქ. სომენეთი ⁹	ქ. ვაყა, მოსახლე
ქ. სატივე, მოსახლე	ქ. აძვი

¹ შველეთი ნსხ. K. ² ფინევი ნსხ. K. ³ ჭვრინისი ნსხ. K. ⁴ ბეზა ნსხ. K. ⁵ სერ-
ნისი ნსხ. K. ⁶ ხტანა V. ⁷ ტუსუბანი V. ⁸ კნოლე ნსხ. K. კნოლე V. ⁹ სომანეთი V.

- ქ. ნაბახტევი, მოსახლე
- ქ. ბრილი
- ქ. დუმაცხო
- ქ. ქინძათი
- ქ. ბროლოსანი¹

- ქ. ალი, მოსახლე
- ქ. უწლევი
- ქ. ულუმბა, მუნვე მონასტერი.
- ქ. იქმნა ჯამი ამა სოფლები-სა

140r || ქ. სურამის წყალზედ და მის ხეობაზედ სოფლები სამეფო, სათავადო სააზნაურო და საეკლესიო არიან ესენი:

- ქ. ახალსოფელი
- ქ. ოსიური, მოსახლე
- ქ. გორათი, მოსახლე
- ქ. ხაშური, მოსახლე
- ქ. კლდის წყარო
- ქ. ლუბრმა
- ქ. კაკალა ხევი
- ქ. ქემერტი
- ქ. წაბლოვანი
- ქ. ოძისი

- ქ. ცვდანი²
- ქ. შინდისი
- ქ. სურამი, ყასაბა ქალაქი
- ქ. ბეკამი, მოსახლე
- ქ. ბიჯნისი
- ქ. ჯაფნიაური
- ქ. უთხვა
- ქ. ჩუმათელეთი
- ქ. იტრია, მოსახლე
- ქ. წიფა

ქ. იქნა ჯამი ამ ხეობისა

ქ. ხეფინის ხევის სოფლები, რომელიც თვის ეყოდა მირიან ბატონისშვილს სააზნაუროთი და საეკლესიოთი.

- ქ. ფონა, მოსახლე
- ქ. ნადაბური 2, მოსახლე
- ქ. ვევიჯვარი, მოსახლე
- ქ. გრიგალათი, მოსახლე
- ქ. ციციჭაური, მოსახლე

- ქ. მლაშე, მოსახლე
- ქ. ვერტყვილა³ მოსახლე
- ქ. ხუნევი, მოსახლე
- ქ. გესამანია, მოსახლე
- ქ. ბეინევი⁴, მოსახლე

ქ. იქნა ჯამი ამ ხეობისა

¹ ბოლოსანი ნსხ. K. ² ცვდანი V, ცვდანი K. ³ ვერტვილა ნსხ., ვერტვილო K. ⁴ ბეინევი ნსხ. K.

|| ქ. სააბაშიო სოფლები სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო არიან შემდგომნი ესე:

ქ. ტეძერი, მოსახლე	ქ. ციხისძირი
ქ. გუდეთი	ქ. შოლისძირი
ქ. ბელლეთი	ქ. ქვიშხეთი
ქ. მონასტერი 2	ქ. ტაშისკარი

ქ. მთის იქით სოფლები სააბაშიოოსაცე:

ქ. წიფა მოსახლე	ქ. ნუნისი, მოსახლე
ქ. გოგალათი, მოსახლე	ქ. მეზობირი*, მოსახლე
ქ. ზვარე მოსახლე	ქ. აბაშიძიანთ სა(სა)ხლე ვახანი ¹ , მოსახლე
ქ. ჩრდილი მოსახლე	ქ. იქმნა ჯამი ამა სააბაშიოსი

ქ. ჯეობას რააცა სოფლები მიეწერება სამეფო, საავალიშვილო², სათავადო, სააზნაურო და ეკლესიისა, არიან ესენი:

ქ. სარმანისშვილი	ქ. თორი
ქ. ახალდაბა	ქ. ციხისჯუარი
ქ. ნეძვი	ქ. კარნიგომი ⁴
ქ. ქიმერთი ³	ქ. შუა უბანი
ქ. კორტანეთი	ქ. ციხისჯუარი**
ქ. ზანავი	ქ. ვარდის სოფელი
ქ. რვილი	ქ. ფაფა 2
ქ. ყვიბისი	ქ. ჭალა მოსახლე
ქ. სავანის ხევი	ქ. ლიკანი
ქ. ეშმაკთუბანი	ქ. ყვერბილი ⁵
ქ. წუა ანუ ნუა	ქ. ჭობის ხევი ⁶
ქ. ნადაბური	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობის სოფლებისა

141r

¹ სა(სა)ხლე ვახანი | სახლევახანი K. ² საავალიშვილო | სათავადიშვილო K. ³ ქიმერთი V. ⁴ კარნიგომი ნსხ. K. ⁵ ყვერბილი ნსხ. K. ⁶ ჭობის ხევი ნსხ. K.

* დედანში ავტორს დაუწერია: „მეზობირა“. შემდეგ მ-ანი გადაუხაზავს და დაუწერია ნ-არი (ნეზობირი).

** ამ სიტყვის შემდეგ დედანში ავტორის ხელით გადახაზულა: „პეტრეს ციხედ ხმობილი აწ“.

ქ. სადგერის ხეობაში სამეფო სოფლები,
სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო ატრანსკრიპციები
ესენი:

ქ. დაბა 2	ქ. ეკლობანი
ქ. თელიანთ უბანი	ქ. ყურძენი ⁴
ქ. წაღვი ¹	ქ. კეცხოელი
ქ. შულათ უბანი	ქ. ზემია 3 ⁵
ქ. უზნარიანი	ქ. ბაკულიანი ⁶
ქ. კიმოთისმანი ²	ქ. ცცემი
ქ. გოგას უბანი ³	ქ. იქმნა ჯამიამ ხეობისა

141v

ქ. ტფილისსა სამხრეთის მხარეს სომ-
ხითი და დასავლეთის მხარეს, რომელიც
სოფლები მიეწერება არიან ესენი, რომელიც
იწყების ფარვანიშაორეს ხეობი
დაამ, რ(ომელ)სა უწოდებენ აწ თავფარ-
ავანად და შეუდგების ალგეთის ხეობა.
არიან შემდგომნი ესე სოფლები: სა-
მეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკ-
კლესიო:

ქ. განძა	ქ. ნაზარას სოფელი
ქ. ნარიანი	ქ. თოფრაყალა ⁹
ქ. წითელსაყდარი	ქ. მარნეული, მოსახლე
ქ. ამას შეუდგების ალგეთის ხეობა	ქ. ტაბახმელა, მოსახლე
ქ. თათრის სოფელი ანუ ობა*	ქ. გუდელისი, კუდელისი
ქ. საყალთუმანი 2 ⁷	ქ. კოჯორი, სამეფო აგარა ანუ დაჩა
ქ. ბაგრატის ლილოები 2	ქ. წავკისი, მოსახლე
ქ. ღვინჭრობის ობა 2	ქ. უძო
ქ. ყურყუთის ობა	ქ. შინდისი, მოსახლე
ქ. გულთაფა, მოსახლე	ქ. კრწანისი 2, მოსახლე
ქ. ბაშინჯალი ⁸	ქ. სოღალუდი, მოსახლე
	ქ. თელეთი 2, მოსახლე

¹ წაღველი V. ² კიმოთის [უ]მანი K. ³ გოგოს უბანი V. ⁴ ყურძენი K. ⁵ ზემია V. ⁶ ბაკულიანი ნსხ. K. ⁷ საყალთუმანი ნსხ. K. ⁸ ბაშინჯალი ნსხ. K. ⁹ თოფრაყალა ნსხ. K.

* თათრის სოფელი ანუ ობა K-ს არ მიაჩნია ტოპონიმად ამიტომ იგი არც გადახაზულია და არც საძიებელშია გატანილი.

- ქ. წალასყური, მოსახლე
- ქ. კუმისი 2, მოსახლე
- ქ. ვაშლოვანი, მოსახლე
- ქ. ღოუბანი, მოსახლე
- ქ. ტაგნაგეთი
- ქ. ნახიდური
- ქ. დურნუკი

- ||ქ. წინწყარო
- ქ. სამაჩვეთი
- ქ. ბუღამი, მოსახლე
- ქ. ბორბალა, მოსახლე
- ქ. მუხათი, მოსახლე
- ქ. კოდა, მოსახლე

ქ. ამას შეუდგების ბოგვის ხევი:

- ქ. მარაბდა, მოსახლე
- ქ. არდასუბანი
- ქ. ბოგვი
- ქ. ციხია
- ქ. წინვენახი

ქ. ამას შეუდგების ზრბითის¹ ხევი და
 საღირაშენი:

ქ. ზრბითი ²	ქ. აგვანეთი
ქ. აწუფისი	ქ. ხორბუკი ⁶
ქ. გარყულუპი ³	ქ. ამას შეუდგების
ზის ხეობა პატ-
ვანი ⁷
ქ. წრისი	ქ. კობალა ⁸
ქ. თაკვი	ქ. ახერისი
ქ. ოშეთი	ქ. საბუზარი
ქ. ამლივი	ქ. ახალშენი
ქ. აბრამეთი	ქ. ზა
ქ. ღორისთავი	ქ. ლაკვა
ქ. ცხორეთი	ქ. მარიამი
ქ. გუდარეხი	ქ. ფუტრევი
ქ. ხეკორდი	ქ. ერწო
ქ. მოლავი	ქ. კველთა
ქ. დვალთა	ქ. ხოზეთი ⁹
ქ. სათავნეთი ⁵	ქ. მონისი
ქ. ბოღრანეთი	ქ. ბოციჯვარი
ქ. ღოლოვანა	ქ. მანგლისი და მისი ხევი
ქ. მამის დაბა	ქ. ოძისი 2
ქ. ფჩხისი	
ქ. მოქრისი	

142r

¹ ზირბითის K. ² ზ[ი]რბითი K. ³ ღარლულუპი V. ⁴ ამოლოვი ნსხ. K. ⁵ სათავანეთი V, ⁶ ხორბუკი ნსხ. K. ⁷ პატეინი ნსხ. K. ⁸ კობალო ნსხ. K. ⁹ ხოზათი ნსხ. K.

- ქ. ედოეთი¹
- ქ. საქრისი
- ქ. აზიკი
- ქ. მუავისი
- ქ. თხილვანა²
- ქ. ცხენიკალა
- ქ. არმენეთი³

- ქ. მაწვნარა
- ქ. კოზმანაშენი⁴
- ქ. შარაბეთი⁵
- ქ. საყავრე 2
- ქ. უგუღეთი⁶
- ქ. ახოთი
- ქ. იქნა ჯამი

ქ. თრიალეთის სოფლები სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო არიან ესენი:

143r

- ქ. გვირგვინეთი
- ქ. თალა
- ქ. ქუჩათუბანი
- ქ. კარუკულმართი 2
- ქ. უზნარიანი⁷
- ქ. ნადვალეთი⁸
- || ქ. კოია
- ქ. ბაბია⁹
- ქ. აბანო 2
- ქ. ჩრდილის უბანი
- ქ. სარკინეთი
- ქ. ახალქალაქი
- ქ. მპრიაში
- ქ. კოხტა
- ქ. ეძანი¹⁰
- ქ. ტამალია 2
- ქ. საბატე 2
- ქ. ხუცის სოფელი
- ქ. გარყლუბი
- ქ. ბეშქენაშენი 2
- ქ. სამადლო
- ქ. საბეჭდავი
- ქ. კნოლევი¹¹
- ქ. ლიბი 3
- ქ. ხატის სოფელი

- ქ. ქედის სოფელი
- ქ. გოგადგვერდი
- ქ. ახალშენი
- ქ. კირკიტა
- ქ. ლურჯი საყდარი
- ქ. ბარეთი 2
- ქ. შუასოფელი
- ქ. საბოზკურო
- ქ. მეთრევანი
- ქ. საბროწლე
- ქ. საქათმე 2
- ქ. ჩამძვრალა
- ქ. ნალიბი
- ქ. ახოტა
- ქ. მოხისი
- ქ. ახალდაბა
- ქ. ვარდისუბანი
- ქ. ჯიტები
- ქ. ერანი
- ქ. თურანი
- ქ. კუკია
- ქ. სამეხრეო 2
- ქ. ფარეხა
- ქ. გუჭლფარეხა
- ქ. უწყლო 2

¹ ედოეთი V. ² თხილვანა V. ³ არმენეთი V. ⁴ კაზაბაშენი ნსხ. K. ⁵ შარამეთი ნსხ., შარბეთი K. ⁶ უგუღეთი K. ⁷ უზნარიანი ნსხ. ⁸ ნადვალეთი ნსხ. K. ⁹ ბაბია ნსხ. K. ¹⁰ ეძანი ნსხ. K. ¹¹ კნოლევი V, კოლე ნსხ. K.

ქ. არწივანი

ქ. კოხაჯი

ქ. ცრიცი¹

ქ. საპონაური

ქ. ცხვარეთი

ქ. რეხა 2

ქ. თეზი

ქ. საბიტიაღჩო²

ქ. ბოჯანო

ქ. ლოშო

ქ. ავლადი

ქ. მაჩვთა

ქ. ჳევღრმა 2

ქ. თეთრი წყარო

ქ. ოლთისი 2

ქ. ანდრაპი 2

ქ. მერეკანი 2³

ქ. წალკა

ქ. იქმნა ჳამი თრიალეთისა
სოფლებისა.

ქ. გომარ(ე)თისა⁴ და ჳერთაკეტის ხეობა
სოფლები სამეფო, სათავეადო, სააზნაურო
და საეკკლესიო არიან ესენი:

ქ. ძველი გომარეთი

ქ. ნიაწარი

143v || ქ. საკურისი

ქ. ნაქალაქევი

ქ. რევაშენი

ქ. სხალნარი

ქ. ქვათეთრისი⁵

ქ. დიდი გომარეთი⁶

ქ. ურცევანი 2

ქ. ჳაულისტანი

ქ. თოფრაყალა

ქ. ჩამძვრალა

ქ. უსეინას სოფელი

ქ. წითელსაყდარი

ქ. საფიქლე⁷

ქ. გვარჯილა

ქ. შესაყარი 3

ქ. ვარდის უბანი 2

ქ. ციხე ქვაბი

ქ. ეგრი 2

ქ. მაჩქათელა

ქ. საქე

ქ. იფნარი

ქ. ნაპალატევი

ქ. წარბათ უბანი⁸

ქ. ხახალა ჳჭარი

ქ. ბოსტლარი

ქ. ბაღჩალარი

ქ. ორმოშენი

ქ. ლიპი

ქ. შულავერი

ქ. კატავეთი

ქ. მუხრანი

ქ. სარკინეთი

ქ. სარეხველა

ქ. ყარაბულახი 2

ქ. ვართევანის სოფელი

ქ. დემურას სოფელი

ქ. გვარჯილა

ქ. საფიქლე

ქ. იქნა ჳამი ამ სოფლებისა

¹ კარიცი ნსხ. K. ² საბიტიაღჩა ნსხ. K. ³ მერეკანა V. ⁴ გომართი ნსხ. K. ⁵ ქვა-
თეთრისა ნსხ. V. ⁶ დიდი გომართი ნსხ. K. ⁷ სათიქლე ნსხ., K. ⁸ წარბათუბანი ნსხ. K.

ქ. ნადარბაზევის არგისის ხეობას რა ც სოფელი მიეწერება: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და ეკკლესიისა, არიან ესენი:

ქ. ახალუბანი	ქ. საღირაშენი	
ქ. კრეფა	ქ. გვიანა	
ქ. კუშტის უბანი	ქ. ლიბი	
ქ. ლიბი	ქ. კამარეთი	
ქ. ავაზანი	ქ. რაფაქეთი	
ქ. ზვარეთი ¹	ქ. ბოცეთი	
ქ. კარაქა 3	ქ. ლიყურეთი	
ქ. ჯიგრაშენი	ქ. კიბრუჭი	
ქ. წობა	ქ. ფოცხვერიანი 2	
ქ. მენქალისი	ქ. აბანო	
ქ. ავაზანი	ქ. მთაწმინდა	144r
ქ. ბურვილი	ქ. ფიტარეთი	
ქ. ჯვარა	ქ. ცხნარი	
ქ. ღრანეთი	ქ. ყურისკევი ²	
ქ. ირაგა	ქ. ატამეთი	
ქ. ახალშენი	ქ. ქუჯეთი	
ქ. მონასტერი	ქ. კლდესა	
ქ. მთაში მონასტერი	ქ. ჯორხები	
	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებსა.	

ქ. შივქ(ა)ვის ხეობას რა ც სოფლები მიეწერება: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო:

ქ. სამშვილდე	ქ. ორთაშუა
ქ. კრწანისი	ქ. მძორეთი ⁴
ქ. დაღეთი	ქ. აბელია ⁵
ქ. უკანდაღეთი ³	ქ. ეცო
ქ. ვანათი	ქ. ტყემლარა
ქ. გარისი	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებსა

¹ ძვარეთი ნსხ. K. ² ყურის ყევი V. ³ უკანდაღეთი ნსხ. K. ⁴ მძორეთი ნსხ. K. ⁵ აბელა ნსხ. K.

ქ. ქციის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება:
 სამეფო, სათავადო, სააზნაურო¹ და ეკლესიისა არიან ესენი:

ქ. ჩალაბლუ	ქ. ანდრია
ქ. ნაჯუბადინი ²	ქ. კორა
ქ. ბილარი	ქ. თხვინთბა ⁸
ქ. ქურთი	ქ. წინანაური
ქ. ბეგლარი 2	ქ. წრაუთი
ქ. გიურარხი ³	ქ. მუგუთი
ქ. პატარა მულანლო ⁴	ქ. თაფანი
ქ. ქოლაგირი	ქ. ბალახაური
144v ქ. შეითანლუ ⁵	ქ. მირტაშენი
ქ. ეივაზალუ, შენობა	ქ. ირდას უბანი
ქ. წრაუთი	ქ. იფნობი
ქ. ფაზრალუ	ქ. სენები
ქ. ყოჩაქილისია	ქ. ბერიქალი
ქ. ალაგარი	ქ. ღია
ქ. ყიზყალა ⁶	ქ. შოშილეთი
ქ. ეკლესია	ქ. ჯაბარყელა
ქ. ფარიზა	ქ. საყეყე
ქ. ნახიდური 2	ქ. ქცია
ქ. თავმგრგვალა ⁷	ქ. ლიპარტის უბანი
ქ. ქცილა	ქ. ვარდის ჭალა

ქ. იქნა ჯამი სოფლისა ქრისტიანისა და თათრისა

ქ. ლოქშის ხეობა აწ ლოქად წოდებულნი.
 ამას რაც სოფელი მიეწერება სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და ეკლესიისა არიან ესენი:

ქ. ქედის ეკლესია	ქ. ხანძორი
ქ. მისხანა	ქ. გდალაშენი
ქ. იაღლუზი	ქ. მერეტი ¹¹
ქ. ოპანდუში ⁹	ქ. ურუტი
ქ. ელის ¹⁰ სოფელი	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

¹ სააზნაურო, სათავადო K. ² ნაჯუბადინი V. ³ გაურარხი ნსხ. K. ⁴ მულანლო ნსხ. ⁵ შეითანლუ ნსხ. K. ⁶ ყიზყალა V. ⁷ თავმგრგვალა V. ⁸ თხვინთბა ნსხ. K. ⁹ მუნდუში V. ¹⁰ ელის V, ედი K. ¹¹ მურუტი V.

ქ. ფინეზაურის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო არიან ესენი:

ქ. გორინჯუკი	ქ. გუგუთი ⁶
ქ. ჩინჩხური	ქ. ლორაშენი ⁷
ქ. სიქიშხანი	ქ. აცუტი
ქ. ლაკლაკაშენი ¹	ქ. დარბაზი
ქ. ანგრევანი	ქ. ჯანდარიქი
ქ. ვარძაგარა ²	ქ. ხული
ქ. მოლამსხმუტი ³	ქ. აღუმბრუ ⁸
ქ. თაგუ[ე]თი ⁴ 2	ქ. გელდიგილანი
ქ. ფარანჯუკი	ქ. სოფელი ⁹
ქ. მუტავისი	ქ. ღამიში 2
ქ. სუგეჩანი	ქ. კოტრალაგელცი ¹⁰ 2
გ. თარაკაშენი	ქ. იქნა ჯამი ამ ხეობისა
ქ. შუნბუნი ⁵	

145r

ქ. ბალიჭის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო

ქ. ბალიჭი	ქ. ერგენტალა
ქ. თავიდიანი	ქ. დამბლუტი ¹³
ქ. ქადაგიანი	ქ. მონასტერი ¹⁴
ქ. უკანგორი	
ქ. ვანი	ქ. ამას შეუდგების
ქ. შავგომი	კ(უალა)დ კიანეთის
ქ. კრკონი	ხეობაცა:
ქ. ანდიკი	ქ. კიანეთი
ქ. შუშელი	ქ. ჯალდამი ¹⁵
ქ. აღუმბრუ ¹¹	ქ. ახალშენი
ქ. შამირანი	ქ. აბულმაგი ¹⁶
ქ. ბოლოკვანცი ¹²	ქ. ვარდისუბანი
ქ. შიბიშველი	ქ. კალდოვი
ქ. კიპრუქი	ქ. ტნუსი
ქ. ტანძია	ქ. ყალამშინი 2

¹ დაელაკაშენი ნსხ. კ. ² ვარგავარა კ. ³ მოლა მსხმეტი ნსხ. კ. ⁴ თაგუთი V. ნსხ. კ. ⁵ შუნბუნი ნსხ. კ. ⁶ გუგუთი V. ⁷ ლორაშენი სხ. კ. ⁸ აღუმბრე ნსხ. კ. ⁹ სოთელი ნსხ. კ. ¹⁰ კოტრალამე ქ. ღცი 2. ¹¹ აღუმბრე ნსხ. კ. ¹² ბოლოკვანტი V. ¹³ დამბლუტი V. ¹⁴ მონასტერი — კ. ¹⁵ ჯალდამი ნსხ. კ. ¹⁶ აბულმაგი ნსხ. კ.

ქ. ტამალია ¹	ქ. კალოვი
ქ. მანაკერტი ²	ქ. დბანისი
ქ. ყაჯილუხი ³	ქ. ლუკუნში ⁵
ქ. ავანჯუცი	ქ. ქარატაყი
ქ. საკარისი ⁴ 2	ქ. ბოსლები
ქ. ორმოზანი 2	ქ. ქვაბევანი ⁶
ქ. ალუმბრუ	ქ. ჯანდიდი
ქ. სევაგელცი	ქ. ტანძია
ქ. ლადრიყული 2	ქ. წითელეკელესია
ქ. მიჯა 2	ქ. სამაგარა
ქ. თეკანანი	ქ. შინდლარა 2
ქ. თევრე	ქ. იქმნა ჯამი ამ ორისავე
ქ. დილამაშენი	ხეობისა

145v

|| ქ. ქვეშის ხეობას რაც სოფლები
მიეწერება სამეფო, სათავადო,
სააზნაურო, საეკკლესიო

ქ. ქვეში	ქ. დარბაზი
ქ. ჯავშანიანი	ქ. სავანეთი
ქ. ძველქვეში	ქ. დამღალო
ქ. მუსეფრანი	ქ. ბაქრანი
ქ. ჯანაზიანი	ქ. ხახალაჯვარი ⁷
ქ. ძეძენარიანი	ქ. წიფორი
ქ. თოფრაცალა	ქ. სოფელა
ქ. იწრია	ქ. გეტა ⁸
ქ. ტანძია	ქ. ჭრეშა
ქ. გულუული	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. კაზრეთის ხეობა, ისპიანად წოდებულნი.
ამას რაც სამეფო, სათავადო და სააზნაურო
და საეკკლესიო მიეწერება არიან ესენი:

ქ. ისპიანი	ქ. კვირაცხოველი
ქ. კაზრეთი	ქ. ბაბილაშენი
ქ. მონასტერი	ქ. ბულუქნი ⁹
	ქ. იქნა ჯამი

¹ ტაშლი ნსხ., ტაშირი K. ² მანაკერტი ნსხ. K. ³ ყაჯილუხი ნსხ. K. ⁴ საკარისა
K. ⁵ ლუკუნში ნსხ. K. ⁶ ქვაბები ნსხ. K. ⁷ სახალჯვარი ნსხ. K. ⁸ ძეტა ანუ გეტა
ნსხ. K. ⁹ ბულუქნი V.

ქ. მაშავერის ხეობას რაც სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო სოფლები მიეწერებიან, არიან ესენი:

ქ. ნსიბლუ ობა	ქ. დისველი
ქ. აღბაბლუ ობა, შენი ¹	ქ. აკაურთა ³
ქ. მუხრანა ²	ქ. რატვეანი
ქ. წყნეთი	ქ. თაყამარა
ქ. სატრედო	ქ. ყიზლარა ⁴
ქ. ვერკეთილი.	ქ. უშევანი
ქ. ყორანთა	ქ. ღორისთავი
- ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. ყაიყულის ხეობას, რაც სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო სოფლები მიეწერებიან, არიან ესენი:

ქ. ფენჯარკუტი	ქ. სოფელი კიდე
ქ. დინარზი	ქ. ოქსუზი ⁷ 2
ქ. მირის სოფელი ⁵	ქ. ყორყორი 2
ქ. შანაზარას სოფელი	ქ. გოლი 2
ქ. ხატის სოფელი	ქ. იელდაღი ⁸
ქ. ფანოსას სოფელი	ქ. თიქმატაში
146r ქ. ხოსის სოფელი	ქ. თერზიოღლის ⁹ სოფელი
ქ. ნასოფლარი	ქ. სატანას სოფელი
ქ. ალიხანას სოფელი	ქ. ბეგის სოფელი
ქ. სააკას სოფელი	ქ. ჭალის სოფელი
ქ. ფარემუზას სოფელი	ქ. მერაბას ¹⁰ სოფელი
ქ. მელიქბეგის სოფელი	ქ. მოლა აბდულას სოფელი
ქ. ორთლუ ⁶ 2	ქ. ტაშქარაფი ¹¹
ქ. ყაზანჩი	ქ. აშულას სოფელი
ქ. კირაკოზას სოფელი	ქ. კირაკოზას სოფელი
ქ. წყაროს სოფელი	ქ. ხურუტის ¹² სოფელი
ქ. დევაგოზი	ქ. ნასოფლარი 2
ქ. რევაზას სოფელი	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობისა

¹ შენი—K. აღბაბაღლუ ობა V. ² მუხრანი K. ³ აკურთა ნსხ K. ⁴ ყიზლარი V. ⁵ ძირის სოფელი ნსხ. K. ⁶ ყორთულე ნსხ. K. ⁷ ოქუზი ნსხ. K. ⁸ იელდოღი V. ⁹ დერზი ოღლის V. ¹⁰ მერაბაღას V. ¹¹ ტაშქორფი V. ¹² სერტის ნსხ. K.

ქ. ტაშირის ხეობას რაც სამეფო, სათავადო, სააზნაურო საეკლესიო სოფელი მიეწერება, არიან ესე:

ქ. ბოცხორი	ქ. ზანბახჩი
ქ. ყიზილზიარათი	ქ. აზატქალაქი
ქ. აიდარბეგი	ქ. წითელსაყდარი II
ქ. უცუტი	ქ. აკრავაშენი
ქ. ყათირლუ ¹	ქ. აკოფას სოფელი
ქ. იჩი ²	ქ. დელი ყულიჯანი 2
ქ. ნასოფლარი 3	ქ. ჭალის სოფელი 2
ქ. ყარაყალა	ქ. ყოჩქილისია
ქ. ყურთყალა	ქ. აღზიბეუქი
ქ. ოსკიპარა ³	ქ. შავი საყდარი
ქ. ალტაში	ქ. სირჩაპეტი
ქ. ველათი	ქ. ჩარდახლუ
ქ. მისხანა	ქ. შიშტეფა ⁷
ქ. ნასოფლარი 3	ქ. მწყნეთი
ქ. ორთულბულახი ⁴	ქ. მდივანბეგის სოფელი
ქ. ყირხბულახი	ქ. ახბულადი ⁸
ქ. ფათალას სოფელი	ქ. ფარჩუხლუ
ქ. დოლბანდლუ ⁵	ქ. თაზიბათმანი
ქ. ქელუ	ქ. ვალავერსი
ქ. პალუა	ქ. ჯანბაღჩა
ქ. ყამიში 2	ქ. გატეხილი საყდარი
ქ. ხანზადა სოფელი	ქ. ყარაქილისია
ქ. ჭუკა	ქ. ხუცის სოფელი
ქ. იენგიჩაბი	ქ. ყარა მიქარი ⁹
ქ. სულეიმანას სოფელი	ქ. წარუქა
ქ. წითელეკლესია	ქ. ყარაბულახი
ქ. მოლაყასუმა ⁶	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

146v

ქ. ბოლნისის ხეობას რაც სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო სოფლები მიეწერებიან, არიან ესენი:

ქ. წულრულაშენი 2	ქ. დარბაზი
ქ. ბოლნისები 3	ქ. სახუნდარი 2

¹ ყათირლუ ნსხ. K. ² იეჩი V. ³ ოსკიპარი ნსხ. K. ⁴ ორთულბულახი V. ⁵ დოლბანდლუ ნსხ., დოლბახდლუ K. ⁶ მოლაყასუმა K. ⁷ შიშტეფი ნსხ. K. ⁸ ახბულადი V, ახბულადი K. ⁹ კარმიქარი V.

ქ. შორი ¹	ქ. მავნელას ⁴ სოფელი
ქ. თალა	ქ. ჩიტლანი ⁵
ქ. ახოტი	ქ. ფირფიჯანი
ქ. ბოვაძორი ²	ქ. აკოფას სოფელი
ქ. სამწვერისი	ქ. სამსონია 2
ქ. ბერდიკი	ქ. აცუტი ⁶
ქ. ლურჯი ვანჯი	ქ. ბარის ⁷ სოფელი
ქ. კირაკოზას სოფელი	ქ. დარბაზის სოფელი
ქ. შერმაზანას სოფელი	ქ. საბა
ქ. ჰუნდუში	ქ. ურუტი
ქ. წყლამი	ქ. დედცნუტი ⁸
ქ. ზაქარიას სოფელი	ქ. ორთაშუა
ქ. შანთის სოფელი ³	ქ. დამბლუტი
ქ. მათიში	ქ. წყლის ორმო
ქ. ხანძუტი	ქ. ჩორთანი
ქ. უჯაბი	ქ. ნადეაღეთი 2 ⁹
ქ. ჯარმეჩი 2	ქ. ზურტაკეტი ¹⁰
ქ. საბა	
ქ. ურუტი	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობის სოფ-
ლებისა

147r || ქ. შულავრის ხეობაში რაც სოფლები არს
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო
არიან ესენი:

ქ. ყულარი თავისის
ობაებით ანუ სოფ-
ლით	ქ. შატაკის სოფელი
ქ. მოლის ობა	ქ. თეთრი სოფელი
ქ. ნაქალაქევი	ქ. მახრალაჯი 2
ქ. დიდი შულავერი	ქ. ხუცის სოფელი
ქ. პატარა შულავერი	ქ. ჯანხოში 2
} ესე თჳს ეყოდა ალე-
ქსანდრეს, მეფის
ძეს, და დროსა მე-
ფის გიორგისასა ალე-
კის ჯარში რომ ალე-
რია და მოყვანდა
ტფილისზედ, მეფის
ძის იოანეს წინა-	ქ. დალარი
	ქ. კარმიქარი
	ქ. წერაქვი 2
	ქ. ალეგი
	ქ. ველეთი
	ქ. ბესთის სოფელი
	ქ. ჩაყლაბონი ¹¹
	ქ. ციხის სოფელი

¹ შორი V. ² ბოვაძორი K. ³ შანთის სოფელი V. ⁴ მავნელას ნსხ. K. ⁵ ჩიტლანი ნსხ. K. ⁶ აცუტი V. ⁷ ბარის V. ⁸ დედცნუტი K. ⁹ ნადეაღეთი ნსხ. K. ¹⁰ ზურტაკეტი V. ¹¹ ჯყლაბუნი ნსხ. K.

ძლომითა. რუსთა
მხედრობათ რომ გა-
იმარჯვეს ალექსან-
დრეც გაიქცა და
არღა შეურიგდა მე-
ფე გიორგის. ეს ორი
შულავერი ჯილდოდ
უბოძა თვისსა შვილ-
სა მეფის ძეს იოა-
ნეს.

ქ. დარბაზი
ქ. ყულდარო³
ქ. გორული
ქ. კირაკოზას სოფელი
ქ. ვასაკას⁴ სოფელი
ქ. სამება
ქ. ვასაკასი⁵
ქ. ჩოხჩოზანი⁶
ქ. აკანათერი⁷
ქ. ჭაპალა
ქ. ტალავერი
ქ. გილაქდავი⁸
ქ. ხოვარას⁹ სოფელი
ქ. ხანძორკუტი
ქ. ისაკის სოფელი
ქ. არქევანი²
ქ. ვანათი
ქ. ხატის სოფელი
ქ. სარკინეთი²
ქ. მირასანდურღაია¹⁰
სოფელი ანუ ობა²
ქ. იქნა ჯამი ამის სოფ-
ლებისა.

ქ. ჩანახჩი
ქ. ოფრეთი
ქ. ჯილიზი¹
ქ. ასანას სოფელი
ქ. ხანძორისი
ქ. კერატის სოფელი
ქ. პარათისი²
ქ. ხვარაკეტი
ქ. გოლის სოფელი
ქ. წაქარი
ქ. კატავეთი
ქ. ნუგზარის სოფელი
ქ. მამხუტი

ქ. ჭაჭკანის ხეობა აწ ჭოჭკანად წოდებული
სამეფო, სათავეადო სააზნაურო და საეკლესიო.

ქ. ჭაჭკანი ¹¹	ქ. უჩქილისია
ქ. ბადეჭი	ქ. უანგირი
ქ. ჩორთანი	ქ. მისხანა*
ქ. აცუტი	ქ. იქნა ჯამი
ქ. მთაში ბარნაკარი	

147v || ქ. ალაღაჯი აწ ხოყორნის ხეობად
წოდებული:

ქ. ხოყორნა	ქ. ტეფური
ქ. მელიქაშენი ¹²	ქ. წოფა

¹ ჯილიზი K. ² პარადსი V, K. ³ ყულდარო V, ყულდარი K. ⁴ ვასაკას ნსხ. K. ⁵ ვასაკასი ნსხ. ⁶ ჩოხჩოზანი ნსხ., ჩოჩხაზანი K. ⁷ აკანათერი ნსხ. K. ⁸ გილაქდავი V-
⁹ ხოვარა ნსხ. K. ¹⁰ მირასანდურღაია ნსხ. K. ¹¹ ჭოჭკანი V. ¹² ბელიქაშენი ნსხ. K.
* ეს სიტყვა ჩაწერილია გადაშლილი სიტყვის „სანანი“-ს ადგილას.

ქ. აბტალა
ქ. ყაზანჩი 2

ქ. ნასოფლარი 3
ქ. იქნა ჯამი ამ ხეობის სოფ-
ლებისა

ქ. შორაგალი, რომელიც არ ფაჩაის ხეობაზე დგას. ყარსის მემიჯნავე სამეფო:

ქ. სოფელი ანუ ობა 7	ქ. ბაშქანთი
ქ. გუმრი	ქ. ლორქეჩანი
ქ. ყარაქილისია	ქ. ჯილოვხანი
ქ. არტიგი	ქ. ყაფლი
ქ. ყიფჩალი	ქ. ანისი ძველად დიდი ქა- ლაქი
ქ. სონავერდი	
ქ. გორუმი	ქ. ესენი ¹ ჩვენ დროს შენად იყო ²

ქ. ფამბაკის* ხეობა, რომელიც³ თვს ეყოდა მეფის ძეთ მიხაილს, ილიას, ჯიბრაელს, ოქროპირს და გრაკლის, არიან ესენი:

ქ. იალფლუ	ქ. ოვხალუ	ქ. ყიშლალქანდი
ქ. ყარაქილისია	ქ. დარბაზი	ქ. აჯიყარა

¹ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია „ძველად“. ² ხელნაწერში ტექსტი: „ქ. გუმ-
რი, ქ. ყარაქილისია... ჩვენ დროს შენად იყო“, იოანეს მიერ გვერდის დაწერის შემ-
დეგ ჩანს მარცხენა კიდეზე ჩამატებული. ³ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია:
„ჩიჩინა წყალზედ გაღმა-გამოღმა მოსახლობენ, რომელიც მიეწერებოდა“.

* ამ სოფლების დაუსტებოსათვის იოანე ბატონიშვილს ბევრი უმუშავია, რაზე-
დაც მიგვანიშნებს მასივე ხელთ ნასწორები დედანი (იხ. ხელნაწერის 147V ფამბა-
კის სოფლები სუფთად და სრულად გავრცობით 156R-ზე გადაუწერია: „ფამბაკისა.
ქ. იალფლუ ქ. ყარაქილისია. ქ. ოვხალუ. ქ. ყიშლალქანდი ქ. დარბაზი ქ. აჯიყარა
ქ. სოლოთლუ ქ. სარალა ქ. ყურსალუ ქ. არჯეთა ქ. ამაძლუ ქ. სიპიტაკი ქ. ჩოთერი
ქ. ორთნოვი ქ. ბეგქანდი ქ. ნალბანდლუ ქ. ყალთაღჩი ქ. აღბეღალი ჯომეშლუ, ყა-
ჩალანი, არტიგა. ქ. შიხილა ქ. სალალი ქ. ყაზახბეგლი ქ. ყიზილაქლი ქ. ფირილუ
ქ. ფოილო ქ. ყირხქესამანი ქ. სალაფლუ ქ. სილსინა ქ. ყარაასანი ქ. დალქესამანი
ქ. ფახრალუ ქ. აღქოინაქი ქ. უსეინბეგლი ქ. სანუხლარი ქ. ჯაფარლუ ქ. ჯამალუ
ქ. აირუმი ქ. ზაჩასუს სოფელი ქ. აღდანი ქ. ყარანუხდარა ქარვასლა ქ. ყარატაში
ქ. გუნეი ქ. პიპიზი ქ. სარათქანდი ქ. ყარაყოინი ქ. ურქმაზლი ქ. დემურჩილარ
ქ. ტაშსალალი ქ. ყალაჩა ქ. ბარანა ქ. ქამარლი, ინჯა ეწოდებდა. ქ. ასლან ბეგი, ქალ-
ბალიბეგლუ (ალბალაბეგლუ K) ქ. აქსიფარა ქ. უზუმთალა“.

[ქ]. სოღუთლუ	ქ. არტიგი	ქ. ყურსალუ
ქ. ჯომუშლუ	ქ. ამამლუ	ქ. არჯეთი
ქ. სარალი ¹	ქ. აიდარბეგი	[ქ]. ჩიქარმა.
ქ. ორთნავი ²	ქ. აღბულადი	ქ. ყალთაღჩი ³
ქ. ნალბანდლუ	ქ. ყარაბულადი	ქ. ყაიდარლუ
ქ. ბეგქანთი	[ქ.] სოღუთლუ	ქ. არჯუდი
ქ. ჩოთერი	ქ. ყაჩაღანი	ქ. სხვა ნასოფლარები 5.

ამასვე მიეწერება⁴ ლორის ხეობა (სადაცა მომდინარეობს⁵ დებედეს⁶ მდინარე), რომელიც არს სამეფო და სათავადო, სააზნაურო და ეკლესიისა.

ქ. ძველი ლორე	ქ. ჩანახჩის მთის სოფლები ⁵⁸
ქ. ყირხბულადი	ქ. სირჩაპეტი
ქ. ჯილდის სოფელი	ქ. პალუხჩაის სოფელი
ქ. ჯალალოღლის სოფელი	ქ. დისიყი
ქ. ლორის ციხე	ქ. უზუმლარი
ქ. ამრაყისი	ქ. უზუმლარგალმა სოფელი აქორისი ⁹
ქ. თეიმურაზას სოფელი	ქ. სანანი
ქ. შაალიაღას სოფელი, რომელშიც იდგა ყაიყოჯალის ელი ⁷ . ესე მიეწერებოდა მეფის ჰსძალს ქეთევანს, მეფის ძის იოანეს მეუღლეს.	ქ. ახპატი
ქ. კეტევანი.	ქ. შინიხი

ქ. ამა მდინარეზედ მოსახლენი თათარნი, რომელსა ეწოდების ბორჩალო.

ქ. სადახლუ
ქ. ყაზანგუნბათი

¹ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. რაიმას სოფელი ქ. სეიდ ას სოფელი ქ. მამაღლას სოფელი“. ² ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. აბდულას სოფელი“. ³ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. სოღუთლუ“. ⁴ ავტორს პარველად დაუწერია „მიეწერებოდა“ შემდეგ გადახაზულად დროის აღმნიშვნელად იოდა. ⁵ მამდინარეობს K. ⁶ ლებედეს K. ⁷ ყაიყოჯალისელი K. ⁸ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. კეტევანი“ ⁹ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. დისიყი“

ქ. ეს ლორე და ეს ბორჩალო მიხეილს და მათ ძმათ თვს ეყოდა
 ქ. თუმცა მეფემ გიორგიმ მისცა მელიქ ჯიმშიდს ამ პირით: თუ
 იქ დასახლებოდა მოიხმარებდა იმ ადგილს, თუ არა და ისევ სამეფო
 იყო, არა ქონდა ჯელმწიფება გაყიდვისა.

ქ. გოგთათვა	} ბაგრატს თვს ეყოდა	ენდრონიკიანთ ელი ⁵ თუ-
ქ. ყირუხლო		ლარად წოდებული.
ქ. მამაი		ქ. თარქვეანი
ქ. ბაიაზეთი		ქ. ჯანამათლი
ქ. დემურჩი		ქ. ულუროდლი
ქ. სარალი 2		ქ. ულაშლო
ქ. არაფლო		ქ. ციხისძირი
ქ. ახილმამული ^{2*}		ქ. ბეთარაფჩი
148r ქ. ბეთალი ^{3**}		ქ. ყურჩები
ქ. დემურჩები ⁴		ქ. ყაჩადანი
ქ. შამალი	ქ. ბარახლო	
ქ. ყაიყოჯალის ყიშლადი, რომელიც თვს ეყოდა მე- ფის ჰსძალს ქეთევანს, მე- ფის ძის იოანეს მეუღლეს. ამა ადგილში აწ სახლობენ	ქ. ხანჯულაზი	
	ქ. თაქალო	
	ქ. ქურარქუში ⁶	

1 პირ[ობ]ით K. 2 ახლ შამლ ბეი K. 3 ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. ყაიყოჯალი“. 4 დეგურჩები K. 5 ენდრონიკიანთ ელი ენდრონიკიანთელი K. 6 ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია:

ქ. ყაზახის სოფლები, თათრები და სომხები. სამეფო:

ქ. შიხილი	ქ. ვერდიშანი*
ქ. გემიყარას ქალაში სოფელი	ქ. აღსტაფი
ქ. ინჯა 2	ქ. ჭოლაზი
ქ. ტაშსალალი	ქ. აღდანი
ქ. სალალი	ქ. აქსიფარა*
ქ. ფოილო 2	ქ. ყულფი* (* აღნიშნული ადგი- ლები ავტორის მიერ არ არის გადახაზული).
ქ. ქესამანი	

ქ. სომხის სოფლები ქ. აქედამ ოთხასი კომლი მირიანისა თვს იყო დანიშნეს (sic)-

ქ. უზუმთალა	ქ. გირზანი
ქ. ყალაჩა	ქ. იქნა მა[თი] ჯამი შენი და უშე- ნი 47.
ქ. ყალინჯა	ქ. მთის სოფლებით უშენნი იქმნებიან ოცამდონ“.
ქ. ხილხილა	
ქ. უჩქილისია	

* აქედან K-სთან არეულია ტექსტის თანმიმდევრობა.
 ** აქედან იწყება მესამე (3გ) რვეული.

*[ს ა მ ე ფ ო :

ქ. შამშადილი სრულიად თავისი ობით შენით 13. უშენიც არიან¹ 17 სოფელი მთაში.

**ქ. პირველი ადგილი შამშადილისი.

ქ. ზაგამი	ქ. გირზანი
ქ. ასანსუ	ქ. შამშადილისა შენი და
ქ. თოუზი ²	უშენი სოფელი»

ს ა მ ე ფ ო :

ქ. შანქორი ზემო	ქ. ამ ხეობაშიც სოფელი
ქ. შანქორი ქვემო	მტკვრის მხარეს მთის მხარეს 25-უშენი

ს ა მ ე ფ ო

ქ. კახეთის ელი ³	და მეფის ძეს დავითს
ქ. სარვანი 2	ქ. ყამარლუ ⁴
ქ. ყარაჯალალი — ეს თვს ეყოდა თეიმურაზს ⁴	ქ. თაქლა 2. ეს თვს ეყოდა მეფის ძეს იოანეს
ქ. ყიზილ აჯლი — ეს თვს ეყოდა ბაგრატს ⁵	ქ. არუხლუ
ქ. მულაღო — ეს თვს ეყო-	ქ. ქაფანაქჩი ⁶

დემურჩასანი თვს ეყოდა ფარნაოზს სოფლები ესე: ქოსალუ, ქე-შელი*, ქაფანაქჩი*, ყარაქეშელი*, ნაზარლი*, ილმაზლი*.

¹ ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია: „თუთხმეტამდის“. ² თუზი K. ³ კახეთისელი K. ⁴ ამ სიტყვის ადგილას ავტორს დაუწერია ჯერ „თეიმურაზს“ იგი გადაუხაზავს და მის ნაცვლად დაუწერია „ბაგრატს“, რომელიც კვლავ გადაუხაზავს და ისევ „თეიმურაზს“ აღუდგენია. ⁵ ამ სიტყვის ადგილას ავტორს დაუწერია ჯერ „ბაგრატს“, ხოლო შემდეგ თეიმურაზს, ბოლოს ისევ გადაუშლა და კვლავ ბაგრატი აღუდგენია. ⁶ ამ სიტყვის შემდეგ ტექსტში გადახაზულია: ქ. დემურჩასანი 6 სოფელი. ეს თვს ეყოდა ფარნაოზ მეფის ძეს

ქ. იქმნა ჯამი მთლად ქართლისა და სომხითისა სოფლებისა შენი და უშენი“.

* [] კვადრ. ფრჩხილებში ნაწერი ტექსტი K-სთან ასეა: „პირველი ადგილი შამშადილისი: ზაგამი, თუზი, გირზანი, შამშადილისა შენი და უშენი 30 სოფელი. შამშადილი სამეფო სრულიად თავისი ობით შენით 13, უშენიც არიან 17 სოფელი მთაში. ქ. შანქორი ზემო სამეფო, შანქორი ქვემო. ამ ხეობაშიც სოფელი 25 უშენი—მტკვრის მხარეს და მთის მხარეს კახეთისელი სამეფო. ** ტეზილ კავებში ჩასმული ტექსტი ხელნაწერში ტექსტის მარცხენა მხარეს არის სივრცე ნაწერი.

* ვარსკვლავებით აღნიშნული სოფლები ტექსტში ავტორის შერეულად შეტანილი. მათი დასაწყისი პირველი ასო ასომთავრულითაა ნაწერი.

ქ. შიხილი	ქ. აღდანი
ქ. გემიყა(რ)ისჭალის ობა	ქ. ყარა ნუხდარა
ქ. სალალი	ქ. ქარვასლა
ქ. ყაზახბეგლი	ქ. ყარატაში
ქ. ყიზილაჯლი	ქ. გუნეი
ქ. ფირილუ	ქ. ფიფიზი ანუ პიპიზი
ქ. ფოილო 2	ქ. სარათქანდი
ქ. ყირხქესამანი ¹	ქ. ყარაყონი
ქ. ხალფალუ	ქ. ურქმაზლი
ქ. ვერდიშანი	ქ. დემურჩლარი
ქ. აქსიფარა ²	ქ. ტაშსალალი
ქ. ყულფი	ქ. ყალაჩა
ქ. აღსტაფი	ქ. ბარანა } ინჯად წოდებული
ქ. ხილხინა	ქ. ქამარლი ³ }
ქ. ყარაასანი	ქ. უზუმთალა
ქ. დაღქესამანი	ქ. უჩქილისია
ქ. ფახრალუ	ქ. ჯოღაზი
ქ. აღქონაქი	ქ. ყალინჯა
ქ. უსეინ ბეგლი	ქ. ასლანბეგი
ქ. ხანუხლარი	ქ. ქალბალიბეგი ⁴
ქ. ჯაფარლუ	ქ. ხოლო უშენი ადგილნი
ქ. ჯამილუ	მთის კერძოდ არიან ვიდ-
ქ. აირუმეი	რე 25-მდის
ქ. ზაჩასუს სოფელი	

ქ. შამშადილის სოფლები თათრისა და
 სომეხთა: ასანსუს ხეობაზედ:

ქ. ქოჩაჩკარი	ქ. ბაირამლის ობა
ქ. ბაიანუეთი	ქ. აზაფლის ობა
ქ. გოგჯალი	ქ. ყარახანლის ობა
ქ. თოუზის ხეობისა ⁵	ქ. ოქსუზლის ობა

¹ ყირახქესამანი K. ² ამ სიტყვის შემდეგ ტექსტში გადახაზულია: „ქ. აღდანი“. ³ ამ სიტყვის შემდეგ გადაშლილია: „ქ. ყულფი“. ⁴ ტექსტს ქ. ასლანბეგი ქ. ქალბალიბეგი“ აქვს ერთობის ნიშანი. მინაწერთ „ინჯად წოდებული“, რომელიც ავტორის მიერ გადახაზულია. ⁵ ხეობისა K.

ქ. თათილი	ქ. მამადასანას ობა
ქ. სომხის თათილი	ქ. აქავ სომხის სოფლები:
ქ. გუნაშქანდი	ქ. თაზაქანდი
ქ. ალიგარდანლის ობა	ქ. გოსესლი
ქ. ლაქის ობა	ქ. ყიზილბულაღი
ქ. ათამაღლის ობა	ქ. თოუზყალა
ქ. ჯირდახანი	ქ. თოუზქანდი
ქ. ხათუნოღლის ობა	ქ. გირზანი
ქ. ალიბეგლი	

ქ. ახინჯის ანუ ალინჯის ხეობაზედ სოფლები:

- ქ. ყირიხლი
- ქ. ჩორთანი სომხისა¹
- ქ. ყულაღი²

ქ. ზაგმის ხეობაზედ სოფლები:

ქ. დუგარლის ობა	ქ. ხილხინის ობა
ქ. ჩუღუღლის ობა	ქ. მორულის ობა
ქ. თომახლის ობა	ქ. ქვემოაიფლის ობა
ქ. თათრალის ობა	ქ. იბრაიმაჯალის {ობა}
ქ. ზემოაიფლის ობა ³	ქ. ხასაღარის ⁴ ობა
ქ. ყოილასარლის ობა	

ქ. სომხის სოფელი

ქ. ბადაქანდი	ქ. ყარამურადს მდგომარენი
ქ. კიდე ზაგმის [ხეობაზედ	აირუგლები. ესე არს შამ-
მთაში სოფელი აირუგლე-	შადილსა შენი, რაც უშე-
ბი	ნია იმას გარდა სოფლე-
ქ. ყიზილთოფრახს მდგომა-	ბი]*
რენი	

¹ სომხისა—K. ² ყულაღი სომხისა K. ³ ზემო აიფის ობა K. ⁴ ხასაღარის K.

* [] კვად. კაეებში ჩასმული ტექსტი მოთავსებულია 149r-ს მარცხენა კიდეზე სივრძივ.

149r || ქ. კახეთს რაც სოფლები მიეწერება ჩხოველი
 ლოეთის კერძო, რომელიც მდებარეობს გრდ-
 ნისა და საგურამოს ხეობისა, არიან შემდგომნი
 ესე, სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო
 სოფლები და ადგილნი:

ქ. გრდანი 2	ქ. გორის უბანი
ქ. ავჭალა 2	ქ. ბალნიანთ კარი
ქ. ტევანი	ქ. მანკავერი ³
ქ. ღუმეგრდანი 2	ქ. ავაზი ⁴
ქ. მანკოდა	ქ. თეზი ⁵
ქ. ლელეუბანი ¹	ქ. ჩრდილი
ქ. ტუტალა	ქ. ზუარეთი
ქ. ჭაჭვი	ქ. ოდიშელიძე ⁶
ქ. ფოსო ²	ქ. ლაფი ⁷
ქ. ჯვარი	ქ. ახატანი
ქ. საგურამოს ციხე	ქ. ბოკოწინი ⁸
ქ. წიწამური	ქ. ზაქარა
ქ. ჯანშიაური	ქ. იპისი
ქ. აჩხოტი	ქ. არჯაკელა
ქ. ღურო 2	ქ. ჯილაური
ქ. ძველღურო	ქ. ბიწმენი
ქ. მარავი	ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობის სოფ-
ლებისა

ქ. თიანეთის ხეობას რაც სოფლები და
 ადგილნი მიეწერებიან სამეფო, სათავადო,
 სააზნაურო და საეკლესიო, არიან ესენი:

ქ. თიანეთი	მამაჩვენს გიორგის მე-
*ქ. თიანეთი და ამაში სა-	ფობამდინ და მერე ჩემს
ხასო ადგილნი, რომელიც	ძმას დავითს. გარდა თა-
პირმშო ძე იქნებოდა მე-	ვადთა და აზნაურთა ად-
ფისა, იმისი იყო ვიდრე	გილთ და საეკლესიოთა.
გამეფებამდე და მერე მის	ქ. ჩარგალი
ნასლედნიკს მიეცემოდა.	ქ. ბაჩალი
ვ(ითარცა) პირველ ეპურა	ქ. იორი

¹ ლელეუბანი ნსხ. K. ² ფოსო K. ³ მაწკარფერი ნსხ. K. ⁴ ავაზი V, ავაზი K.
⁵ თეზამი V. ⁶ ედიშელიძე ნსხ. K. ⁷ ლაფი V. ⁸ ბაკიწინი ნსხ. K.

- ქ. კობარტი¹
- ქ. ბალიანი
- ქ. ნაცვლიანი
- ქ. კავთელა
- ქ. ლაფანი
- ქ. ნოკორნა²
- ქ. ძაგნაკორა
- ქ. ვერხუნა
- ქ. ტუტალა
- ქ. ბირიანი
- ქ. კახიანი
- ქ. ბოტა³
- ქ. ბულაჩაური⁴
- ქ. წირდალი
- ქ. საცხოტო⁵
- ქ. ზარიძე
- ქ. ჩინთი
- ქ. ბოდავი
- ქ. ყინვანი
- 149v || ქ. ხარჭაშო
- ქ. საშიში
- ქ. თვალივი
- ქ. ტუშური

- ქ. ვეჟანანთკარი⁶
- ქ. თორიულთკარი
- ქ. ცხვინჯეთი
- ქ. სულხანა(ა)ნთ კარი
- ქ. იქურნა
- ქ. ალისი
- ქ. გონჯილანთ კარი⁷
- ქ. ჯანგირანთ კარი⁸
- ქ. თანგირაანთ კარი
- ქ. ბალიანთ კარი
- ქ. აჯაგვი⁹
- ქ. კაკვეთი
- ქ. ლოშო
- ქ. გომიშვარე
- ქ. ახრალი
- ქ. ქაშო
- ქ. ჩაბანო
- ქ. მალარული
- ქ. სახასო
- ქ. ყებოტა
- ქ. აჩხოტი
- ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობის
სოფლებსა

ქ. რომელიც მოეხმის ამ თიანეთს, ხეობა
იორის* მდინარეზედ, რომელსა ეწოდები(ს)
ერწოს ხეობა, რაც სოფლები არიან აქა სამეფო,
სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო
არიან შემდგომნი ესე:

- ქ. ერწო
- ქ. ყალეთი
- ქ. ახალკალო
- ქ. ბუშატი¹⁰
- ქ. ორხევი
- ქ. მკერვალიანი
- ქ. ბოჭორმა
- ქ. წიაბეთი
- ქ. ვაგრანეთი
- ქ. თილთუბანი

¹ კობატი ნსხ. K. ² ნოკორნა ნსხ K. ³ ბოტა V. ⁴ ბულაჩაური ანუ ბელჩაური ნსხ.,
ბელჩაური K. ⁵ საცხოტო ნსხ. K. ⁶ ვეჟანანთკარი ნსხ. K. ⁷ განჯილანთ კარი ნსხ. K.
⁸ ჯანგირანთ კარი ნსხ., ჯვარაანთ კარი K. ⁹ აჯაგვი K. ¹⁰ ბუშატი K.

* ავტორის პირველად დაუწერია: „იორის“. შემდეგ ამ სიტყვიდან გადაუხზავს „გ“-ინი
და დაუწერია „იორის“.

- ქ. ამატანი
- ქ. კვერნიული
- ქ. იმერლიანთკარი
- ქ. მონასტერი
- ქ. ნოკორნა¹
- ქ. ჩეკური
- ქ. გორანა 2
- ქ. არჩევანთ კარი

- ქ. მერეკანი²
- ქ. ნადირანი
- ქ. ქინქლაძე
- ქ. ბორტაძე
- ქ. ჯანგირაობა³
- ქ. ყორაეთი⁴
- ქ. იქმნა ჯამი ამ ხეობის
სოფლებიდან.

ქ. გარეთ კახეთი, რომელიც აღმოსავლეთის
მხარეს არის: სამეფო, სათავადო, სააზნაურო
და საეკკლესიო სოფლები და ადგილი არიან
შემდგომნი ესე:

- ქ. ლილო, სამეფო დაჩა აშ-
კართად წოდებული
- ქ. ღუთაება
- ქ. შავპირი
- ქ. ნორიო
- ქ. მარტყოფი
- ქ. კოტორი
- ქ. საცხენისი
- ქ. მულალნო
- 150r ||ქ. სათისჭალა
- ქ. ხორაუგი
- ქ. მუხრანი
- ქ. შუა უბანი
- ქ. საჩალე
- ქ. ლამიანი⁵
- ქ. ფეიქრიანი
- ქ. უჯარმა, ნაქალაქევი
- ქ. უჯარმა
- ქ. ველისციხე
- ქ. ხაშმი

- ქ. სამება
- ქ. ყარაბულახი
- ქ. პატარძელი
- ქ. ბერთუბანი
- ქ. ნინოწმინდა
- ქ. მარიამ ჯუარი
- ქ. თვალი ანუ საგარეჯო 3
- ქ. გიორგიწმინდა
- ქ. ათოკი
- ქ. არჩილ მეფის {სა}სახლე
იორზედ
- ქ. ნიახურა
- ქ. თოხლიაური⁶
- ქ. მანავი 2
- ქ. ჩაილური
- ქ. კაკაბეთი
- ქ. ალაკანი ანუ გელსანგო-
რასანი⁷
- ქ. ყანდაურა — მირიანს თუს
ეყოლა.
- ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებიდან

¹ ნიკორნა K. ² მარეკანი ნსხ. K. ³ ჯანგირანი V, ჯანგირაობი ნსხ. K. ⁴ ყორა-
თი ნსხ. K. ⁵ ლამიანი V. ⁶ თოხლიაური V. ⁷ ანუ გელსანგორასანი—V.

ქ. ამას შეუდგების საენდრონიკო ადგილნი
სამეფო, სათავადო და საეკლესიო ადგილნი
და სოფელნი.

ქ. იორზედ კახეთის ელის ¹	ქ. ნანიანი
ნასადგურაენი სოფლები	ქ. ზიარი
ქ. ბალბიანი	ქ. ფხოველი
ქ. შიბლიანი ანუ ჩიბლიანი ²	ქ. ქოღალა
ქ. ბეჟანბალი	ქ. არაშენდა
ქ. ახალსოფელი	ქ. იონიანი ⁴
ქ. კაჭრეთი	ქ. იაკობის უბანი
ქ. ჩიმითი ³	ქ. მელაანი
ქ. დარჩიეთი	ქ. ძეძვის უბანი
ქ. ჯინჭარა	ქ. ჩალაუბანი

ქ. შერეთსა⁵ და ხორანთას რაც მიეწერებოდა
ქისიცი და მისი ხეობა. სამეფო, საეკლესიო
და სააზნაურო ადგილი და სოფლები
წინამხარი და უკანმხარი, არიან ესენი,
ელეები მდგარა

ქ. ასანაური	ქ. არბოშიკი
ქ. ჯუგაანი ⁷	ქ. მირზაანი ანუ მირტაზანი
ქ. ტიბაანი	ქ. ჩობანდალი
ქ. პრასაანი	ქ. ყაჯირდალი
ქ. ბედიყურა ⁸	ქ. ჯალათა ¹¹
ქ. ხირსა	ქ. ბეზირგანბულაღი
ქ. ძველი ანაგა	ქ. ყუშები
ქ. ქუნბათი	ქ. ხირსისხევი
ქ. ყოღანთო	ქ. ნაზარლები
ქ. ნიკორწ(მიღ)ა, ნიკორციხე	ქ. ჩანკაანთ საყდარი
ქ. ხორნაბუჯი ⁹ ანუ ჭოეთი,	ქ. ბურღომთა
ძველი ნაქალაქევი	ქ. სიჩახინი
ქ. ყარაღაჯი, სამეფო სასახ-
ლე ზამთრის	ქ. ბუზაურის ¹² კევი
ქ. ცულუკანი ¹⁰	ქ. ეოყუას მარანი
	ქ. ზილიჩა

150v

¹ კახეთის ელის[კახეთისეღის] K. ² ჩიბლიანი V. ³ ჩიმითი V. ⁴ იონიანი ნსხ. K.
⁵ შერეთსა K. ⁶ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადაშლილია: „რომელიც ძველად იწოდებოდა“ ⁷ ჯულუგაანი ნსხ. K. ⁸ ბედი ყარი V, ბედიყურა K. ⁹ ხონაბუჯი ნსხ. K.
¹⁰ ცულუკანი V. ¹¹ ჯალათი K. ¹² ბუზაურის K.

ქ. აბტაში	ქ. ჰოტორი
ქ. მაჩხანა ¹ 2	ქ. სიღნაღი ქალაქი
ქ. ბოდბისხევი	ქ. ბაიდარაანი ³
{ქ}. ქედელი	ქ. ანაგა
ქ. ბოდბე	ქ. როჭიკაანთ ყურე
ქ. წმ(ილ)ა ნინო ² ბოდბლის
სა(სა)ხლე <და> სადაც
არს ეკკლესია წმ(ილ)ა ნი-
ნოსი და მუნ ასვენია.	ქ. ვაჭირი
ქ. ფანიანი	ქ. ურდო
ქ. მაღარო	ქ. მაშრაანი
ქ. ნუკრიანი	ქ. ჯიმაანთ ოლე
	ქ. საქობო 2
	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებსა

ქ. ამავე ქიზიყს მოებმის სავაჩნაძო და
საენდრონიკო სოფლები და ადგილნი
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო

ქ. კარდენახი ⁴	ქ. ძირკოკი	} რომელიც ეკუთვნის მე-
ფის ჰსძალს დავითის მე-
ულეს ელენე სვიმო-
ნუნას.
ქ. ბაკურციხე	ქ. ძაღლისუბანი	
ქ. კოლაქი	ქ. კახისუბანი	
ქ. კეჭა	ქ. გურჯანი	
ქ. აბტალა	ქ. კიდე გურჯანი	
ქ. ვეჯინი	ქ. აბთალა ⁵ *	

ქ. იქმნა ჯამი ამა სოფლებსა

ქ. შუამთას რაც მიეწერება სოფლები ანუ
ადგილნი სამეფო, სათავადო, სააზნაურო
და საეკკლესიო არიან ესენი:

ქ. შუამთა მონასტერი	ქ. კისისხევი
ქ. თელავი ქალაქი	ქ. ვარდისუბანი
ქ. კურდღელაური	ქ. კონდოლი
ქ. ძველი გალავანი	ქ. წინანდალი
ქ. შალვაური ანუ შალაური	ქ. ბალთის სადგომი ⁶
მირიანს თვს ეყოდა	ქ. ქვემო ხოდაშენი
ქ. ნასომხარი	ქ. ვანათი

¹ მაჩხანი V (ლაფსუსკალამი). ² ქედელი. ქ. ბოდბე. ქ. წმინდა ნინო|ბოდბე-ქედელი წა ნინო K. ³ ბაიდარანი V. ⁴ კარდენახი V. ⁵ აბთალა V. ⁶ ბალთისადგომი V.

* ამ სიტყვის შემდეგ დედანში გადახაზულია: „ქ. ჩუმლაყი, ქ. ახალშენი ანუ ახაშენი, ქ. მუკუზანი, ქ. ქერემი“.

ქ. აკური ¹	ქ. ველისციხე
ქ. კალაური	ქ. ზეგანი
ქ. ტონიანი იულონს თუს
ეყოლა	ქ. ჭერამი
ქ. შანშიანი	ქ. ახაშენი ²
ქ. მუკუზანი	ქ. ჩუმლაყი
ქ. ურიათუბანი	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. ცხრაკარის ადგილს რაც სოფლები
მიეწერება დასავლეთის მხარეს არიან
ესენი სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და
საეკკლესიო:

ქ. უტო	ქ. ალავერდი
ქ. ახმეტა	ქ. იყალთო
სახასო ყმა თუს ეყოლა
დავით, მეფის ძეს და ერ-
თი ვენახი. მეორე ვენა-
ხი — ბაგრატს	ქ. ოყიო
ქ. ჯოხარი	ქ. ბაიხო
ქ. მთიული	ქ. ყალანი ⁵
ქ. მუქოელი	ქ. ყოლანთო
ქ. ახაშენი	ქ. ჯანაანი
151r ქ. არაშენდა	ქ. ახატელი
ქ. ახალუბანი ³	ქ. რუისპირი
ქ. ქისტაური	} აქ მოსახლე თა-
თრები თუს
ეყოლა თეიმუ-
რაზს მეფის ძეს.
ქ. ხოდაშენი	
ქ. აწყვერი	
ქ. ობოლიძე	ქ. გულგულა
ქ. ვორხელი	ქ. არტოზანი ⁶

ქ. შიგნით კახეთი, რ(ომე)ლსა ძველად ეწოდა
თუშთ სოფელი. ქ. სამეფო, სათავადო და
საეკკლესიო სოფლები და ადგილი.

ქ. მარილისი	ქ. ქორდი
ქ. ქაჩალაური	ქ. წ(მი)და მარინა
ქ. მატანი	ქ. იქნა ჯამი

¹ აკურა V. ² ახაშანი V. ³ ახალდაბა V. ⁴ ბოკორაძეები K. ⁵ ყალანი V.
⁶ არტაზანი V.

ქ. პანკისის ხეობას რაც სოფლები მიეწერება
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და
ეკკლესიისა, არიან ესენი:

ქ. პანკისი	ქ. ყოდალაური ³
ქ. ომალო	ქ. ყაბური
ქ. ქისტელი	ქ. ბაწარა 2
ქ. ღუმასტური ¹	ქ. კოწახტა
ქ. ხალაწანი ²	ქ. საფართული ⁴
ქ. ნაპანკისევი	ქ. ყორწყალი
ქ. მღვიმე	ქ. ბალთავორი
ქ. წინუბანი	ქ. დედიფერული
ქ. ქორეთი	ქ. ქისტაძე
ქ. კურტანაძე	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. გაღმამხარი რაც სამეფოა, სათავადო,
სააზნაურო, საეკკლესიო, სოფლები და
ადგილნი, არიან ესენი:

ქ. ბახტრიონი, თს ეყოდა
მირიანს	ქ. ახადელი	
ქ. ოთხთვალი	ქ. ლალისყური	151v
ქ. ფიჩხოვანი	ქ. ნაფარეული ⁷	
ქ. მალრანი ⁵ . ქ. აქაცა აქუნ-
და ნაწილი მირიანს	ქ. სანიორე	
ქ. ლაფანები ⁶	ქ. სამგლე	
ქ. არგოხი	ქ. ალვანი	
	ქ. ხუხუნეთი	
	ქ. იქმნა ჯამი ამ სოფლებისა	

ქ. თორღვას⁸ ანუ ლოპოტის ხეობას რაც
მიეწერება სოფლები და ადგილი სამეფო,
სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო,
არიან ესენი:

ქ. თორღვა ⁹	სანდრე ¹⁰ მეფემ გიორგიმ
ქ. ფშაველი.	ბაგრატს მისცა.
ესე თს ეყოდა ალექსანდ-
რეს და ოდეს გაიქცა ალექ-	ქ. ნაქერალი
	ქ. იულთა ¹¹
	ქ. არნათა ანუ ართანა

¹ ღუმასტური V ნსხ. K. ² ხალაწანი V, სალანაანი ნსხ. K. ³ ყოდალაური K.
⁴ ხაფარული V. ⁵ მალნარი ნსხ. K. ⁶ ნუსხაში ამ სიტყვის წინ გადახაზულია: „ქ. და-
ფნები“ ⁷ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. ართანა“. ⁸ თორღოს ნსხ. K. ⁹ თორ-
ღვა V თორღო ნსხ. ¹⁰ და ოდეს გაიქცა ალექსანდრე—K. ¹¹ იულთა K.

ქ. შაქრიანი*	ქ. ფაშაანი
ქ. გრემი** ქ. აქა აქუნდა	ქ. შილდა
ნაწილი იულონ ბატონის-
შვილსა	ქ. ჭინჭრიანი
ქ. გვერდის ძირი	ქ. ყვარელა
ქ. საბუე	ქ. ტურისციხე
ქ. ალმატი	ქ. ლომისციხე
ქ. ვეძისხევი	ქ. ბურსა
	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებსა.

ქ. ნეკრესის ადგილს რაც მიეწერება სამეფო,
სათავადო, სააზნაურო და საეკკლესიო
ადგილნი, არიან ესენი:

ქ. ნეკრესი	ქ. ჭიკაანი 2
ქ. კურტანაძე	ქ. ჭუკატანი
ქ. სანავარდო	ქ. არბუხი
ქ. გავაზი	ქ. ნაუტარი
ქ. გრძელმინდორი	ქ. ბედიყარა
ქ. წ(მილ)ა სტეფანე	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებსა

ქ. ამას შეუდგების ეს სოფლები, ალაზანგალმა
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო, საეკკლესიო
ადგილნი და სოფელი:

ქ. გორწითელი ¹	ქ. ჭიაური
ქ. ლავოდები ძველად მეფეთ
სასახლე***	ქ. კართუბანი
ქ. ქუაშლოვანი	ქ. იქნა ჯამი

¹ გორიწყალი V.

* გამოშვებულმა არ გაითვალისწინა ავტორისეული მითითება (წყვეტილი ხაზი), რომელიც მიგვანიშნებდა, რომ კომენტარი: „ესე თეს ეყოდა ალექსანდრეს და ოდეს გაიქცა ალექსანდრე, მეფემ გიორგიმ ბაგრატს მისცა“, „ფშაველს“ ეკუთვნოდა. იგი შეეცდომით „შაქრიანის“ შემდეგ მოათავსა. ** K-მ ასევე, გრემთან ავტორისეული მითითებული წყვეტილი ხაზები „ქ. აქა აქუნდა ნაწილი იულონ ბატონისშვილსა“ გვერდისძირს მიაკუთვნა. *** გამოშვებულმა არ გაითვალისწინა ავტორისეული მითითება (წყვეტილი ხაზით) და ლავოდების შესახები კომენტარი—„ძველი მეფეთა სასახლე“ ჭიაურს მიაკუთვნა.

152r. ქ. ენისელს რაც მიეწერება სოფლები
სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო
არიან ესენი:

ქ. ბელაქანი	ქ. წინუბანი ³
ქ. მაკაბელი	ქ. თალა
ქ. კატეხი	ქ. ჩარდახი
ქ. ბოთან ¹	ქ. მუხრახი ⁴
ქ. ლანუხი	ქ. კოსორი
ქ. მაწეხი ²	ქ. ჯინიხი
ქ. ვარდიანი	ქ. ბაზარი
ქ. ფიფინეთი ანუ ჭარი	ქ. მოსაბრუნე
ქ. ზაქათალა	ქ. ფადარი ⁵
ქ. პატარა ჭარი	ქ. იქნა ჯამი ამ სოფლებისა

ქ. კახეთს რაც მთის ხეობები მიეწერება,
არიან ესენი:

- ქ. ქვემო ხევსურეთი სოფელი 6.
ქ. დიდი ხევსურეთი არხოტით, რიცხვი მცხოვრებთა ამა ორსა ხეობასა შინა ითვლებოდა კომლი 2000.
ქ. ქისტეთი ერთი ხეობა თავისის სოფლებით ითვლებოდა კომლი 950*.

ქ. ფშავის ხეობა:

- ქ. წინა ფშავი
- ქ. უკანა ფშავი

ქ. თავისის წვრილის სოფლებით ითვლებოდა კომლი 1500⁶.

ქ. თუშეთის ხეობა

ქ. ჩალმა	ქ. გომეწარი
ქ. პირიქითი	ქ. ამას რაც წვრილი სოფლები მიეწერება, ითვლებოდა კომლი 1200.
ქ. წოცვა	

¹ ბოეთანი V, ბოთაწი K. ² ბაწეხი K. ³ წილუბანი V. ⁴ მუხრანი K. ⁵ ამ სიტყვის შემდეგ დედანში ავტორის ხელით გადახაზულია: „ობა. ძველად ბედელი (sic) საეფისკოპოსო ადგილი“. ⁶ 2500 K.

* ამის შემდეგ იოანე შენიშნავს: „ქ. ფშავი აქ უნდა მიეწეროს, მერე თუშეთი“. გამომცემელს ეს მინაწერი ვერ შეუნიშნავს.

ქ. დიდოს ხეობის სოფლები, რომელიც
 აწლეკად არიან და მიეწერებიან ლოპოტის
 ხეობას, არიან ესენი:

ქ. იაგოეთი	ქ. ქალაქა
ქ. ტარაწანალი ²	ქ. ენძებელი
ქ. თორლა	ქ. ბეჟიტა. კომლი მოსახლე
ქ. სათემო	ითვლებოდნენ 1671 ³ .

152v

ქ. რომელიც ლეკნი მცხოვრებნი კავკასიის მთასა შინა ძველად მორჩილობდენ და ემსახურებოდენ მეფეთა, ესე ხეობანი და მის მთაში მცხოვრებნი ხალხნი მეკომურნი, რომელიც ალგწერენ||დროსა მეფისა გიორგისასა წელსა 1798⁴, რომელიც რომ მის მთის ხალხთ ბელადები იყუნენ და მოლები, მათის კითხვით და გამოძიებით, რომელთაც დამაწერინეს: ყურბანამ, ნურმამადმან, მუსამ, მოლამ, ალიმ და სხვათა წვრილთა ბელადთა, არიან ესენი:

- ქ. ქუდალისი ამაში მცხოვრები კომლი 700
- ქ. კოიდა მცხოვრებნი 300
- ქ. კოპაერი ამათში მცხოვრებნი 210
- ქ. ჭოხი თუ ჭუხი, ამათში მცხოვრებნი 905
- ქ. სულარათი ამაში მცხოვრებნი 712
- ქ. რუღვაჟა ამაში მცხოვრებნი 620
- ქ. ყოროდა ამაში მცხოვრებნი 411

ქ. ამათ რაც წვრილი სოფლები მიეწერებათ, ერთობლივ ანდალა ეწოდებათ ამაში⁵ მცხოვრებნი 407.

ქ. ჯამი ამ ხეობისა არს ამდენი მცხოვრებნი კომლი⁶.

ქ. ყარახი ერთი თემია, ერთიან რაც ამას მიეწერება, არის კომლი 3025.

ქ. ამას ზეით მოებმის სხვა ხეობა და სოფლები, რომელიც⁷ არიან ესენი⁸

ქ. ტესერუხი	ქ. კაპუჭი ანუ ანტარა
ქ. ტომარდო	ქ. ესენი არიან მთლად კომლი 2510.
ქ. ანწუხი	
ქ. ბონოლო ⁹	

¹ ამ სიტყვის შემდეგ ავტორის ხელით გადახაზულია: „სოფლები“. ² გარაწანალი K. ³ 1621 K. ⁴ ავტორს მექანიკურად „1898“ დაუწერია. ⁵ ამათში K. ⁶ კომლი K. ⁷ რომლებიც K. ⁸ ესე K. ⁹ ბონოლო K.

ქ. ამათ ზემო კიდე ადგილნი:

ქ. ილოეთი ერთი ჯამაათია, არის კომლი მცხოვრები მუნ

153r

||ქ. ამათ შეუდგების კვალად სხვა

ხეობა ყაისელთა, რომელ არიან
ესენი:

ქ. ყაისელნი

ქ. ოპარელნი

ქ. ქინდალელნი ანუ ქინდახელნი, ესენიც ერთი თემნი არიან, ამათ შინა მცხოვრებნი კომლნი 809.

ქ. ამას ზეით აყუსის ხეობა ეწოდება:

ქ. აყუსელნი

ქ. აკიდისელნი

ქ. აღდამელნი.

ქ. ესენიც ერთი თემნი არიან, კომლი 503.

ქ. ტინილი¹ ერთი თემია, ამაში კომლი 1010.

ქ. ბოგოზი თუ ბაგვაზი, ერთი თემია. ამაში კომლი არის 806.

ქ. ჭამალელები თუ ჭურმეტელები ერთი ხეობა. რაც წურილი² სოფლები მიეწერება, არის მცხოვრებნი კომლი 1207.

ქ. ტელეტინი ერთი ჯამაათია. ამაში მცხოვრებნი კომლნი³ 415.

ქ. კალალელნი ანუ კარატელნი ერთი ხეობა თავისის სოფლებით არის მცხოვრებნი კომლი 1265.

ქ. ამას კიდე მიეწერება სხვა ხეობა,
რომელიც არის ესე:

ქ. ბოდიხელნი

ქ. შოდორდელნი

ქ. ანსადელნი ანუ ანდა-
ლელნი

ქ. ტანდოელნი: ესენი არიან
კომლნი 921.

153v

||ქ. ტუხატელნიც ერთი ჯამაათია ამ
სოფლებით:

ქ. ტუხუტელნი

ქ. ინგავადუხელნი

ქ. წოლოდელნი თუ წადა-
არელნი⁴

ქ. ზეით ინხელნი არის კომ-
ლი 935.

¹ ტინილი K. ² წურილი K. ³ კომლი K. ⁴ წოლოდელნი თუ წადაარელნი K.

ქ. მუნისელნი ერთი თემია. კომლი მცხოვრებნი ამაში 712.
ქ. ანდისელნი ერთი თემნი არიან თავისის სოფლებით, კომლი 1209.

ქ. ნახბაკელთ ხეობა² არს, რაც სოფლები
მიეწერება, ერთობლივ არიან ესენი:

ქ. ნახბაკელნი	ქ. ლათელნი
ქ. ჭიკატელნი	ესენი არიან კომლნი 1406.
ქ. ჭიკაელნი კომლი 1210 ³ ,	
ერთი თემია.	

ქ. გენოელნი, რომელიც რომ ოსოქოლოდ
არის ის ხეობა წოდებული და რომელნიც⁴
არიან სოფლები ესე:

ქ. გენოელნი ანუ ქოფაჩები	ქ. იაპლელნი ⁵
ქ. არაკუნელნი	ქ. ბალაქანელნი და ამათი
ქ. აშიტელნი	წვრილი სოფლები, კომ-
ქ. ოსოქოლოელნი	ლი 2520.

154r ||ქ. ერთი⁶ თემნი არიან ესენი:

ქ. ტლოხელები
ქ. ინხოელები, კომლი 811.

ქ. ავარიისა ანუ ხუნძახის ნაწილი არიან
ესენი:

ქ. დიდი ყუისუ	ქ. ავარი ⁷
ქ. პატარა ყუისუ	ქ. ხუნჯახი
ქ. ილათი	ქ. ყარათაულე, არიან კომ-
	ლი 1351

ქ. ანწუხს რაც მოაბიან⁸, არიან ესენი:

ქ. თარაში	ქ. დონსოტა
ქ. ყულე ⁹	ქ. მაჭარა
ქ. კორსიოდატი	ქ. ტუხი
ქ. რაჭო ¹⁰	ესენი კომლი 1695.
ქ. არღუნა	

¹ ერთ კ. ² ხეობას კ. ³ ერთი თემია, კომლი 1210 კ. ⁴ რომლებიც კ. ⁵ იაპლელნი კ. ⁶ ერთ კ. ⁷ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ანუ ხუნჯახი“ ⁸ მოაბიანქაბიან კ. ⁹ ყელე კ. ¹⁰ საჭო კ.

ქ. მესელთა, ერთი თემნი არიან. კომლი ამაში¹ მცხოვრებნი 430²

ქ. თებელის ხეობაში რაც სოფელია²

ქ. თებლები	ქ. როჩისი
ქ. უანდალა	ქ. ხილისი
ქ. ორჩოტა	ქ. მთლად კომლი 4500

ქ. დაღესტანის მხარეს³:

ქ. შამხალის ადგილი	ქ. იახსი
ქ. თარქი	ქ. სოლალი
ქ. უცმის ადგილი	ქ. მიჩხიზები
ქ. ჯონგათაის ადგილი	ქ. დიდი ჩაჩანი ⁶
ქ. ხამბუთა	ქ. ანგუშტი ⁷
ქ. თაბასარანი	ქ. პატარა ჩაჩანი.
ქ. ალი სულთნის ⁴ ადგილი	ესენი ვერ გვაცნობეს, თუ
ქ. ახოშის ყადის ადგილი ⁵	რაოდენი ხალხია და ამის-
ქ. ყაზიყუმუხი	თვის ვერ აღვწერთ ⁸ .
ქ. ანდრია	

ქ. კავკასიის მთასა, თერგს გაღმით დასავლეთს⁹
მხარეს მცხოვრებნი ხალხნი:

ქ. თავაური	ქ. დიდი ყაბართო
ქ. ქურთაული ¹⁰	ქ. ყუბანი.
ქ. პატარა ყაბართო	

ვერც ეს გვაცნობეს რიგიან და არ აღგვიწერია, თუ რაოდენი კომლი არიან ანუ სოფელნი.

ქ. შავი ზღვიდგან ვიდრე კასპიის ზღვადმდე მთაში მოსახლე მთის კაცნი და რაც მთის კალთები მიეწერება კავკასიის მთას, პირაქეთ და პირიქით ძველის წერილებითი და მოთხრობითაც რაცხდენ 300.000 კომლსა კაცსა.

¹ ამაში K. ² სოფლებია K. ³ დაღესტანის მხარე K. ⁴ ალისელთნის K. ⁵ ადგილნი K. ⁶ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. ანგუშტი. ქ. სოლალი“ ⁷ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ესენი რაოდენნი ხალხია სწორედ ვერ გვაცნობეს და არ აღგვიწერია ამა ადგილთა თუ რაოდენნი კომლი კაცნი არიან“. ⁸ აღვწერთ K. ⁹ დასავლეთის K. ¹⁰ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ქ. ანგუშტი“.

ქ. განჯა (იყო ქვეშევრდომი მეფეთა ჩვენთა ირაკლისა და გიორგისა.)

ქ. ერევანი, ამათ ელვათ სამეფო თეთრი.

ქ. ნახჩევანი	ქ. ბაქუ
ქ. ყარაბაღი	ქ. სალიანი
ქ. ნუხი	ქ. ყუბა
ქ. შამახია	ქ. დარუბანდი ¹

თუმცა ძველად ემსახურებოდნენ ვ(ითარ)ცა ქვეშევრდომნი მეფეთა საქართველოსათა, გარნა უკანასკნელ მორჩილებდენ ბძანებასა მეფისასა და მოსართმევს მოათრმევდენ ვის როგორ ნებავდა.

ქ. იმერეთის სამეფოს რაც კავკასიის მხარე მიეწერება და რომელიც იწყებია,² დიდი ღიახვის მემიჯნავენი ოსნი და სხვანი მთის კაცნი, რ(ომე)ლნიც რაჭის საერისთოს მიეწერებიან <არიან ესენი> სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საეკლესიო, არიან ესენი:³

ქ. მაღლა დვალეთი	} მოსახლე
ქ. ჯღერე	
ქ. ლესრე	
ქ. თებე	
ქ. ლეთა	
ქ. კასარა და სხვანი წვრილნი სოფლები.	

ქ. დიგორის ხეობა, რომელიც მიეწერება ისევ რაჭას:

ქ. დიგორი	ქ. ნარაშვილი ⁴
ქ. სტურდიგორი	ქ. შავიშვილი ⁵
ქ. ფეშნარა	ქ. თულუნისშვილი
ქ. ოზდანო	ქ. და სხვა წვრილი <ს> სოფლები, რ(ომე)ლიც ამასვე მიეწერებიან.
ქ. ყარაბულაშვილი	
ქ. აბისალაშვილი	

¹ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „თუმცა არა იყვნენ“; ² იწყება K. ³ არიან ესენი—K. ⁴ წარაშვილი K. ⁵ შვაშვილი K.

155r ||ქ. წედისის მხარეს ოსები, რომელიც მიეწერება რაჭასავე. ოსის სოფლები:

ქ. კუდარო	ქ. გულიანთა
ქ. წონა	ქ. ტურიშვილები
ქ. ბოჟა	ქ. ნადარბაზევი.
ქ. ზედა ბოჟა	

155v ||ქ. ამავე რაჭას მოჰბია ლეჩხუმის ხეობა, რომელიც თვის ეყვის დადიანს აქ არს¹ სადადიანო, სათავადო და სა-აზნაურო და საეკლესიო სოფლები.

ქ. ამა ლეჩხუმის მოებმის სვანეთის სამთავრო, ხეობანი, რომელნიცა არიან ესენი:

ქ. ეცერის ხეობა თავისის სოფლებით: ესე თვს ეყვის დარიშკელიანს და ესე ადგილი უდიდეს არს² სხვათა ზ(ედ)ა, რ(ომე)ლშიც ითვლება კომლი კაცი 2652.

ქ. მეორე ხეობა არის ქ. ბეჩო და ესე უპყრია დარიშკელიანის სახლისკაცს და ამ ხეობას რაც სოფლები მიეწერება, არის კომლი 1571.

ქ. ქვემო სვანეთი რ(ომე)ლსა ეწოდების³ მელესი და ლაშხეთი და ამ ხეობას რაც სოფლები მიეწერება ესე არს: საგელოვანო საერისთო. ამაში მცხოვრები კომლი კაცი 545.

ქ. ლენტეხი არს⁴ სადადიანო სვანეთი. ესე თავისის სოფლებით არის კომლი 361.

ქ. მუშკული არს⁴ რაჭის საერისთოზედ მიწერილი თავისის წერილის სოფლებით აქა მცხოვრებნი კომლი 122.

ქ. ჩოლური არს⁴ მუშკულის მხარეს საგელოვანოს სვანეთის მემი-ჯნავე. ესე პირველ თვს ეყოდა: ყიფიანთა და აწ გელოვანს უპყრია. არის აქა კომლი 58.

ქ. სუტია არს⁴ საჯაფარიძო ადგილი და მუნ ჰსცხოვრებს ჯაფარიძე და ამ ადგილში თავისის სოფლებით არის კომლი მცხოვრები 221.

ქ. კალნათა არს⁴ საყიფიანო ადგილი, მუნ მცხოვრებნი არიან კომლი 110.

ქ. იქნა ჯამი

¹ არის K. ² არსქამას K. ³ ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია „სვანეთი“. ⁴ არის K.

ქ. შავი ზღვისა ნაპირს¹ და კავკასიის მთაში
მსახლობნი კ(უალა)დ² არიან ესენი:

ქ. პატარა აფხაზეთი	ქ. ჯიქეთი
ქ. დიდი აფხაზეთი	ქ. ზუხუა
ქ. ალანეთი	

ქ. ყარაჯი ესე პირველ იყო სამეფო და მერეთ იქმნა სამთავრო. ამაში მცხოვრებნი არიან თავადნი³, აზნაურნი და საეკლესიო სოფლებიცა არს.

156r ||ქ. საძოვარნი ადგილნი და სათიბნი
მინდორნი და მთებნი და სანადირონი
ადგილნი სამეფო. ქ. აღმოსავლეთის
მხარეს:

ქ. გაიპარამინდორი ლოჭი-
ნამდინ	ქ. მოხატული კლდე
ქ. სამგორი, მინდორი	ქ. ყაჯირდალი
ქ. ჩადივარა	ქ. დანღისი
ქ. სარგნის ჭალა და ნათ-
ლუღისა	ქ. დედოფლის წყარო
ქ. სოღალუღის ჭალა	ქ. ყარაღაჯის მინდორი, ვიდ-
რე სამუხიამდე ⁵
ქ. ყარაიის მინდორი და ჭა-
ლა.	ქ. ალაზანგაღმა ჭიკურას მინ-
დორი
ქ. თეთრაძის გორა	ქ. ლაგოდების მინდორი
ქ. ივრის ჭალა და იორგაღმა
და გამოღმა მინდორი, ვი-
დრე მტკვრის შესართა-
ვაღმდე.	ქ. გორწითელი
ქ. დემურდალი	ქ. კართუბანი
ქ. ორი ტაირი	ქ. ნაუტარას მინდორი
ქ. ლედვწყალი	ქ. ალვანის მინდორი
ქ. მრავალწყარო	ქ. ბელაქნის მთა, საზაფხუ-
ლო
ქ. აზანბური	ქ. კახეთის მთები:
ქ. სუყულიანი ⁴	ქ. საყორნე
ქ. ნაომარი	ქ. გომბორი
ქ. დაყუღებული	ქ. ცივი
	ქ. იალნო
	ქ. ლილო ⁶
	ქ. ერწოს მინდორი
	ქ. საცხენისი ⁷

156v

¹ ნაპირას K. ² კ(უალა)დქვდ K. ³ თავადნი] + და K. ⁴ სუყულინი K. ⁵ დედან-
ში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „გაღმა“. ⁶ ლილო—K. ⁷ საცხენისი+ილნო,
ლილო K.

ქ. სომხეთისა:

ქ. შორაგალის მთა	ქ. მოდათაფა
ქ. შამშადილის მთა	ქ. ალლაღანი
ქ. ყაზახის მთა გოგჩით	ქ. ყარაყალას დაყოლება
ქ. ბორჩალოს მთა	მთები ლორემდის
ქ. ლალვარი	ქ. უზუმლარის მინდორი
ქ. ლორეს ჯილდის მინდორი	ქ. ფამბაკის მთა
ქ. ამასვე მოჰბია ¹ :	ქ. შორაგლის მინდორი
ქ. ყარაღაჯის მთა	ქ. შორაგლის მთა
	{ქ}. პირაქეთ ალაგეზი ²

ქ. თრიალეთის მხარეს მთები და მინდორნი
საძოვარნი:

ქ. დიდგორი	ქ. საცხენისის მთის მხარეს
ქ. ლიბები	მთები
	ქ. გუჯარეთის მხარეს ³ მთები
	და მინდვრები ⁴ .

ქ. ქართლისა:

{ქ}. დოდლაურის ჭალა	ქ. სიათის მთა ქესენი იულონს
ქ. და სურამის ⁵ მინდორი	ქ. ფოხალას მთა ⁶ თეს ეყოდა.
გუგულის მთით	ქ. ტბაშის მთა, ნაწილი აქუს
ქ. კორტოხტი მთა	ამაში იულონს, სხვა ბაგ-
ქ. პერანვა	რატისა იყო. აწ ერისთვი-
157r ქ. ნაჭარმაგვევის ჭალა	ანთ უჭირავს.
ქ. გორის ჭალა	ქ. უღელტეხილი
ქ. რუისის მთა	ქ. ალაიანის ⁶ მინდორი და
ქ. კვერნაყის მთა	წლევის ტყე საეკლესი-
ქ. ტირიფონას მინდორი, რ(ო-	აო ⁷ და საამილახროც არის
მე)ლში წილი ამილახვრი-	ქ. ოკმის მინდორი. საეკლეს-
ანთაცა აქუს.	სიაო ⁷ და მუხრანისაც არის.
ქ. პატარა ლიახვის მთა	

¹ მოაბი K. ² ალაგეზი¹ალაგეზი K. ³ შარის K. ⁴ დედანში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „თბალისის მახლობელ კოჯორის მთა“ ⁵ სურამის K. ⁶ ალაიანის K. ⁷ საეკლესიო K.

ქ. ქსნისა მთები:

ქ. ლორწომანი	ქ. მთავარანგელოსი
ქ. ზებეყური — ესე თვს
ეყოლა მეფის ძეს იოანეს,
აწ უპყრიათ ერისთავთ ¹ .	ქ. ბილუნეთი
ქ. მთაწმინდა	ქ. შემოლობილი ² . ესე სანა-
დირო ადგილი ³ თვს ეყო-
ლა მეფის ძეს იოანეს, აწ
უპყრიათ ერისთავთ.
ქ. შხამოანა	

ქ. არაგვისა:

ქ. ნავაზის მინდორი	} ესე აღმასხანს თვს ეყოდნენ.
ქ. მთა კაიშაურთკარის	

ქ. ტფილისის მხარეს:

ქ. კოჯორის მთა	ქ. ლილოს ტბის მინდვრები
ქ. უძოს მთა	აეჭალის საზღვრამდის
ქ. იაღლუჯა	ქ. ნორიოსა და აეჭალა(ს)
ქ. საბურთალო	შუა მომთო ადგილი, სა-
თიბი
ქ. დიდმის მინდორი და ჭალა	
ქ. თეთრაანი(ს) მთა	ქ. მარტყოფის მინდორში
ქ. არმაზის მთა ⁴	დიდი ხოდაბუნი, სამეფო.
ქ. დიდუბე	

ქ. სამეფო მადნები:

- ქ. ნავთი ნათლულის ჭალაში, მადანი
- ქ. კუბრები უდაბნოების მხარეს
- ქ. ახტალას ვერცხლის მადანი
- ქ. მისხანას სპილენძისა⁵
- ქ. პალუხჩაის მხარეს ყიზყალას ძველი მადანი ვერცხლისა
- ქ. მშვილდაურზედ საფალავანდისშვილოში მადანი

157v

ქ. ისროლის ხეცს:

- ქ. ნაქალაქევს მადანი ძველად⁶.

¹ ესე თვს ეყოლა... ერისთავთ—K. ² შემოლობილი—K. ³ სანადირო ადგილი—K. ⁴ ლდანში ამ სიტყვის წინ გადახაზულია: „ძვევეს მთა“. ზღდანში ამ სიტყვის შემდეგ გადახაზულია: „ყიზ ყალას“ ⁵ ქ. ნავთი ნათლულის ჭალაში. ...ძველად|ახტალას—ვერცხლის|მადანი, მისხანას—სპილენძისა, პალუხჩაის მხარეს, ყიზყალას—ძველი მადანი, ვერცხლისა, მშვილდაურზედ, საფალავანდისშვილოში მადანი. ძველად. ისროლის ხეცს, ნაქალაქევს—მადანი. ნავთი ნათლულის ჭალაში, მადანი. კუბრები—უდაბნოების მხარეს K.

ქ. ახალქალაქი ჯავახეთით	ქ. ბათუმი
ქ. ხერთვისი	ქ. ირიზა, ესე არს შავი ზღვი- დამ სამზღვარი ³ საქართვე- ლოსი სამხრეთის მხარეს.
ქ. ჭაქარქისი	
{ქ}. ჟაჟაროვი*	
ქ. ასპინძა	ქ. ფოთი ⁴
ქ. აწყვერი	ქ. ოცხეთი
ქ. ახალციხე, ქალაქი	ქ. ართვანისი
ქ. არტაანი	ქ. ლივანა
ქ. ფოცხ(ო)ვი ²	ქ. მესხეთი
ქ. ჩირდილი	ქ. შავშეთი
ქ. ქვაბლიანი	ქ. აჭარა
ქ. გოლაფაშა	ქ. ჩაქვი
ქ. ფანაგისი, პანეხი ანუ პა- ნასკენტი*	ქ. საკოჭავა
ქ. ოლთისი	ქ. კოდიანა
ქ. ნარიმანი	ქ. ცაცხორი
ქ. კორხისი, კისკინი	ქ. ვარძია
	ქ. ყველის ციხე
	ქ. ⁵

ქ. მღუღელმთავარნი რაოდენიც ყოფილან და
იყვნენ ს(რუღლია)დ საქართველოსანი და
რ(ომ)ლისა ადგილისა მოსაყდრენი იყვნენ,
არიან ესენი:

ქ. იმერეთისა:

ქ. კათალიკოზი აფხაზთა და იმერთა	ქ. გელათელი
ქ. ქუთათელი	ქ. მთავარეპისკოპოსი ⁶
	ქ. ნიკორწმინდელი

ქ. ოდიშისა ანუ მეგრელიისა:

ქ. ჭყოინდელი	ქ. ჭელენჯიხელი
ქ. ჩაიშელი	

¹ ახალციხის ის K. ² ფოცხვი ნსხ., K. ³ ზღვიდან სამზღვარი K. ⁴ ამ სიტყვას შემდეგ გადაშლილია «ქენჭოყარა». ⁵ დედანში ტექსტი ასე წყდება. ⁶ მთავარეპისკოპოსი K.

* ეს სიტყვები: ჟაჟაროვი და პანეხი ანუ პანასკენტი ავტორის მიერ მიწერილია მოგვიანებით, სხვა ფერის მელნით.

ქ. ლეჩხუმისა — ცაგერელი.

ქ. აფხაზეთისა:

ქ. დრანდელი¹ ქ. ბედ(ი)ელი
ქ. მოქველი

ქ. გურიისა:

ქ. შემოქმედელი ქ. ხინოწმიდელი².
ქ. ჯუმათელი

ქ. ქართლისა:

ქ. კათალიკოზი ქართლისა, ქ. სამთავნელი
 კახეთისა სამცხე-საათაბა- ქ. წირკნელი
 გოსი ქ. ნიჭოზელი
ქ. მთავარეფისკოპოსი ქ. ტფილელი
158v || ქ. მროველი ქ. მანგლელი.
ქ. ურბნელი

ქ. სომხითისა:

ქ. წინწყაროელი ქ. ცურტაველი ანუ ახტა-
ქ. დმანელი ლელი.
ქ. ბოვნელი

ქ. კახეთისა:

ქ. ალავერდელი ქ. ბოდბელი
ქ. ნეკრესელი ქ. ნინოწმინდელი
ქ. ჰერამელი ქ. სამებელი
ქ. ხარჭაშნელი ქ. რუსთაველი.

ქ. ენისლისა და ბელაქან — ჭარისა:

ქ. ბედელი.

ქ. სამცხისა, საათაბეგოსა ანუ ახალციხისა
და მისა გარეშეთა ადგილთა ეფისკოპოსნი:

ქ. მაწყუერელი ქ. ანჩელ-არხიმანდრიტელი
ქ. წყაროსთაველი ქ. ხახულელი

¹ დარდანელი ნსხ. კ. ² ნინოწმინდელი კ. ³ სომხითარი კ.

ქ. კუმურდ(ო)ელი
ქ. იშხნელი
ქ. ვალაშკერტელი
ქ. ბანელი

ქ. მტბეველი
ქ. წურწყებელი
ქ. კლარჯელი.

159r

|| ახალციხის მ აზ რ ა და ს ა ნ ჯ ა ხ ი :

1. ახალციხე ქალაქი.	12. გოლა
ს ა ფ ა შ ო ს ა ბ ე გ ო ე ბ ი :	13. ჩილდირი
2. აწყური	14. ახალქალაქი
3. ოცხე ანუ აბაზტურმა	15. ხერთვისი
4. კობლიანი ანუ ქობლიანი	16. ასპინძა
5. ზემო აჭარა	17. ყაჯაროკი, ქაჭარქისი
6. ქვემო აჭარა	18. ჭოცხო
7. ლივანა	19. არტაანი
8. კისკინი, კორახისი	20. მაჩახელი
9. ნარიანი	21. თავისკერი
10. ოლთა	22. მიერხევი, მესხეთი
11. პანეხი, პანასკენტი, ფა-
ნავისი	23. შაფშეთი
	24. არტანუჯი, ართავანისი.

ახალციხის კერძო მოსახლე არს კომლი კაცი... 4500.

სხვათა ამა სანჯახთა თუ საბეგოთა ადგილთა შინა არს სოფლები, დიდიდგან მცირენი (20) ოციდგან ვიდრე (60) სამოცამდე. ამა ახალციხის საბძანებელში ს(რულია)დ არის კომლი მოსახლე 34283 (ოცდათოთხმეტი ათას ორას ოთხმეოცდა სამი). თვითეულს მოსახლეზედ რომ ჩავაგდოთ ოთხ-ოთხი სული მამაკაცი, იქნება ჯამი 137132 (ას ოცდა ჩვიდმეტი ათას ას ოცდა თორმეტი). ესეოდენიც მდედრნი რომ ჩავაგდოთ, ორნივე იქმნებიან ჯამით მამრნი და მდედრნი 274264 (ორას სამოცდათოთხმეტი ათას ორას სამოცდაოთხი) სული.

РЕЗЮМЕ

Работа видного грузинского просветителя и общественного деятеля второй половины XVIII столетия Иоанна Багратиони «Описание Картли и Кахети» (точнее, «Описание селений Картли и Кахети») была написана, по словам самого же автора, согласно повелению царя Грузии Ираклия II и его преемника — царя Георгия XII в 1794—1799 годах.

Рукопись текста находится в фондах Института рукописей АН Грузинской ССР им. акад. К. Кекелидзе (фонд S за № 3729). Русский перевод этой работы (переведена неизвестным автором в первой половине XIX в.) в данное время находится в Ленинграде в материалах Архива географического общества (ЛГО, разряд 52, опис. 1, № 5).

Кроме материалов Картли и Кахети в работе Иоанна Багратиони довольно большое место отводится описанию территории горных регионов Грузии (Хевсурети, Сванети, Рача-Лечхуми...), а также прилегавших к Грузии южных земель Чечено-Ингушети, Дагестана и др.

«Описание Картли и Кахети» содержит также ценный ономастический материал (названия различных пахотных угодий, пастбищ, горных и лесных массивов, мест природных залежей и ценных ископаемых, минеральных (целебных) источников...), изучение которого, безусловно, актуально с точки зрения истории и грамматической структуры грузинского языка.

Селения в работе Иоанна Багратиони описаны строго по региональному принципу. Населенные пункты даются по ущельям. Отдельные топонимы снабжены ценными во многих отношениях комментариями автора, в которых мы находим важные сведения о национальном составе жителей того или иного селения, о старых названиях городов, селений Грузии и т. д.

Выясняется, что при написании своей работы Иоанн Багратиони пользовался как письменными источниками, так и устной информацией. Но основным источником для работы Иоанна безусловно следует считать автограф работы Вахуштия Багратиони* (1696—1757) «Описание селений», приложенный

* Вахуштия, Описание Царства Грузинского (География Грузии), под редакцией Т. Ломоури и Н. Бердзенишвили, Тбилиси, 1941.

к его знаменитой книге «Описание Царства Грузинского»,
рукопись которой в настоящее время хранится в древних
Фондах Центрального архива Грузии под № 103.

При описании регионов Северо-Западной части Грузии, частично Рача-Лечхуми, Сванети и т. д., Иоани Багратиони пользовался в основном письменными источниками, но незначительная часть топонимического материала в данной книге записана у местных информаторов методом устного опроса.

Работа Иоанна Багратиони бесспорно является одним из важных источников для изучения вопросов грузинской исторической географии, а также социально-экономических проблем Грузии второй половины XVIII — начала XIX веков. Она интересна и с точки зрения истории становления и развития грузинского литературного языка.

საძიებლები

ა. ზოგრაფიულ სახელთა:

ა

- აბაზტურმა 84
 აბანო 43, 48, 50
 აბელია 50
 აბისალაშვილი 77
 აბისი 43
 აბოწმინდა 41
 აბრამეთი 47
 აბრევი 39
 აბულმაგი 52
 აგარა 31, 32, 46
 აგვანეთი 47
 ადვალი 34
 ავაზანი 39, 50
 ავაზი 64
 ავანჯუკი 53
 ავარი 75
 ავარია ანუ ხუნძახი 75
 ავენისი 35
 ავლაბარი 29
 ავლადი 49
 ავლევი 43
 ავნევი 42
 ავჭალა 64, 81
 აზანბური 79
 აზატქალაქი 55
 აზაფლის ობა 62
 აზიკი 48
 ათამაღლის ობა 63
 ათოკი 66
- იდარბეგი 55, 59
 აირუგლები 63
 აირუმი 58, 62
 აკანათური 37
 აკანათერი 57
 აკეთი 31
 აკიდისი: აკიდისელნი 74
 აკოფას სოფელი 55, 56
 აკრაგაშენი 55
 აკურთა (აკურთა?) 54
 აკური 69
 აკურისი 29
 ალაგეზი, პირაქეთი ა-ი 80
 ალავარი 51
 ალავერდი 69
 ალაზანი ალაზან ვალმა სოფლე-
 ბი 71
 ალაკანი ანუ გელსანგორასანი 66
 ალანეთი 79
 ალაღაჯი ა-ი, ხოქორნის ხეო-
 ბად წოდებული 57
 ალბალიბეგლუ 58
 ალგეთის ხეობა 46
 ალდამი: ალდამელნი 74
 ალგევი 36
 ალვანი 70, 79
 ალი 44
 ალიბეგლი 63
 ალიგარდანლის ობა 63
 ალინჯი ახინჯის ანუ ალინჯის ხე-
 ობა 63

- ალისი 65
 ალი სულთნის ადგილი 76
 ალის წყალი ა-ს წ-ლი და მისი
 ხეობა 43
 ალიხანას სოფელი 54
 ალმასიანი 35
 ალმატი 71
 ამამლუ 58, 59
 ამატანი 66
 ამლოვი 47
 ამირთ სოფელი 35
 ამრაკისი 59
 ანაგა 68; ძველი ანაგა 67
 ანანური, ყასაბა ქალაქი 35
 ანგრევანი 52
 ანგუშტი 76
 ანდალა 73
 ანდიკი 52
 ანდისი: ანდისელნი ერთი თემნი
 არიან 75
 ანდორეთი 40
 ანდრია 51, 76
 ანდრაპი 49
 ანისი 58
 ანტარა იხ. კაპრუქი ანუ ანტარა
 ანწუხი 73, 75
 არაგვი 33, 34, 36, 81,
 არაგვის მთა, ა-ის მთები 81;
 მისაქციელი ა-სა 34; არაგვის
 პირი 35, 36; ა-ს საერისთაო
 34; ა-ს ჯევი 35
 არადეთი 42
 არაკუნნი: არაკუნელნი 75
 არამგამა 43
 არანისი 35
 არაფლუ 60
 არაშენდა 41, 67, 69
 არაჯვეთი 35
 არბო 40
 არბოშიკი 67
 არბუხი 71
 არგვიცი 40
 არგისის ხეობა 50
 არგოხი 70
 არდასუბანი 47
 ართვანისი 82, 84
 ართანა იხ. არნათა ანუ ართანა
 არკნეთი 42
 არმაზი 30, 39, 81
 არმენეთი 48
 არნათა ანუ ართანა 70
 არტაანი 82, 84
 არტანუჯი || არტანუქი 84
 არტივი 58, 59
 არტოზანი 69
 არუხლუ 61
 არუჩაისის ხეობა 58
 არქევანი 57
 არლუნა 75
 არლუნი 34
 არშა 36
 არჩევანთ კარი 66
 არჩვეითი 34
 არცევი 38
 არწივანი 49
 არხოტი 72
 არჯაკელა 64
 არჯეთი 58, 59
 არჯულდი 59, 62
 ასლანბეგი 58
 ასანას სოფელი 57
 ასანაური 67
 ასანსუ 61
 ასპინძა 82, 84
 ატამეთი 50
 ატენი, ა-ის ხეობა 31
 ატოცი 43
 აფხავი 35

აფხაზეთი 83, დიდი ა-ი 79, პატარა ა-ი 79
 აქორისი, უზუმლარგაღმა სოფელი 59
 აქსიფარა 58, 62
 ალაიანი, ა-ის მინდორი 33, 80
 აღბაბლუ ობა 54
 აღბულალი 58, 59
 აღდანი 58, 62
 აღეგი 56
 აღზიბეუქი 55
 აღლადანი 80
 აღსტაფი 62
 აღტაში 55
 აღუმბრუ 52, 53
 აღქონინაქი 58, 62
 აყუსი: აყუსელნი 74
 აყუსის ხეობა 74
 აშა 35
 აშატური 37
 აშიტი: აშიტელნი 75
 აშკარეთი იხ. ლილო
 აშურიანი 39
 აშულას სოფელი 54
 აჩაბეთი 41
 აჩხოტი 36, 64, 65
 აცუტი 52, 56, 57
 აძვი 37, 43
 აწერის ხევი 38
 აწუფისი 47
 აწყვერი 69, 82
 აწყური 84
 აჭარა 82, ზემო აჭარა 84, ქვემო ა-ა 84
 აზადი: აზადელი 70
 აზალგორი, ყასაბა ქალაქი 36
 აზალდაბა 30, 34, 39, 41, 45
 აზალკალო 65
 აზალსოფელი 29, 30, 40, 44, 67
 აზალუბანი 34, 50, 69

აზალქალაქი 30, 39, 48, 82, 84
 აზალშენი 30, 43, 47, 48, 50, 52
 აზალციხე 33, 34, 82, 83 ა-ის მახრამა 84; ა-ე ქალაქი 82—84
 აზატანი 64
 აზატელი 69
 აზაშენი 69
 აზბულალი 55
 აზგრისი 47
 აზთალა 68
 აზთუბანი 30
 აზილმამუღი 60
 აზინჯის ანუ ალინჯის ხეობა 63
 აზმაჯი 39
 აზმეტა 69
 აზოთი 48
 აზოტა 48
 აზოტი 56
 აზოშის ყადის ადგილი 76
 აზპატი 59
 აზრალი 65
 აზრისი 40
 აზტალა 68
 აზტაში 68
 აზშადი 36
 აჯაგვი 65
 აჯიყარა 58

ბ

ბაბია 48
 ბაბილაშენი 53
 ბაგვაზი იხ. ბოგოზი თუ ბაგვაზი
 ბაგინეთი 33
 ბაგრანეთი 31
 ბაგრატის ლილოები 46
 ბადაქანდი 63
 ბადეჭი 57
 ბაზალეთი 34
 ბაზარი 72

- ბათუმი 82
 ბათქინეთი 43
 ბაიაზეთი 60, 62
 ბაიდარაანი 68
 ბაიდარი 51
 ბაირამლოს ობა (ბაირამ ალის ობა?) 62
 ბაიხო 69
 ბაკულიანი 46
 ბაკურციხე 68
 ბალაქანი: ბალაქანელნი 75
 ბალახური 51
 ბალბიანი 67
 ბალთა 43
 ბალთავორი 70
 ბალთის სადგომი 68
 ბალიჭი, ბ-ს ხეობა 52
 ბარანა 58, 62
 ბარახლუ 60
 ბარეთი 48
 ბარის სოფელი 56
 ბაქრანი 53
 ბაქუ 77
 ბალიანთ კარი 65
 ბალიანი 65
 ბალიანთ კარი 64
 ბალჩალარი 49
 ბაშინჯალი 46
 ბაშქანთი 58
 ბაჩალი 64
 ბაწარა 70
 ბახტრიონი 70
 ბებნისი 41
 ბეგთათავი 33
 ბეგის სოფელი 54
 ბეგლარი 51
 ბეგქანთი 58, 59
 ბედიყარა 71
 ბედიყურა 67
 ბედჩაური იხ. ბულაჩაური
 ბევრეთი 30
 ბეზირგანბულაღი 67
 ბეკამი 44
 ბეთანია 29, 30
 ბეთარაფჩი 60
 ბეითალი 60
 ბელაქანი 72, 79, 83; ბელაქნის მთა 79
 ბელაჩაური იხ. ბულაჩაური
 ბელოთი 38
 ბენდერი 37
 ბენისი (შდრ. დღევ. ებნისი) 39
 ბეყანბალი 67
 ბეჟიტა, ლეკების სოფელი ლობო-ტის ხეობაში 73
 ბერბუკი 39
 ბერდიკი 56
 ბერების სოფელი 31
 ბერიქალი 51
 ბერძენაული 43
 ბესთის სოფელი 56
 ბელღეთი 45
 ბეყმარი 42
 ბეშქენაშენი 48
 ბეშოეთი (ბერშოეთი?) 40
 ბეჩო, ხეობა 78
 ბიეთი 32
 ბილუნეთი 81
 ბირიანი 65
 ბიყარი 37
 ბიწმენი 64
 ბიჯნისი 44
 ბნავისი 31
 ბობნავი 31
 ბოგვი 47
 ბოგვის ხევი 47
 ბოგოზი თუ ბაგვაზი „თემია“ 74
 ბოდავი 65
 ბოდბე 68; ბოდბის ხევი 68

- ბოდორნა 34
 ბოდოხი 37
 ბოეთი 40
 ბოვაძორი 56
 ბოთანი 72
 ბოლი 39
 ბოლნისეები 55
 ბოლნისის ხეობა 55
 ბოლოკვანცი 52
 ბონოდო 73
 ბოყა 78; ზედა ბოყა 78 ბოყანო 49
 ბორბალა 47
 ბორტაძე 66
 ბორჩალო 59, 60, 62, 80
 ბოსლები 53
 ბოსტლარი 49
 ბოტა 65
 ბოტ[ი]სი 30
 ბოღრანეთი 47
 ბოცეთი 50
 ბოციჯვარი 41
 ბოცხორი 55
 ბოჭორმა 65
 ბეინევი 44
 ბრბონა 33
 ბრედა 43
 ბრეთი 42
 ბრილი 44
 ბროლოსანი 44
 ბუზაურის ხევი 67
 ბულაჩაური 65
 ბულუქნი 53
 ბურდომთა 67
 ბურდული 35
 ბურვილი 50
 ბურსა 71
 ბულამი 47
 ბუშატი 65
 გავაზი 71
 გაიბოტენი 36
 გაიპარა მინდორი 79
 განძა 46
 განჯა 77
 გარეთუბანი 29
 გარეჯვარი 40
 გარისი 50
 გარყლუბი 47, 48
 გატეხილი საყდარი 55
 გაღმა მხარი 70
 გაღალაშენი 51
 გეზერეთი 36
 გელდი გილანი 52
 გელსანგორასანი იხ. ალაკანი
 გემიყა[რ]ისქალის ობა 62
 გენეფერი 34
 გენოელნი ანუ ქოფაჩები 75
 გერგეტი 36
 გერისხევი 39
 გესამანი 34
 გესამანია 44
 გეტა 53
 გვარჯილა 49
 გველეთი „გველისთავი თუ გვე-
 ლეთი“ 36
 გვერდისძირი 32, 37, 40, 71
 გვეძინეთი 32
 გვიანა 50
 გვირგვინეთი 48
 გ[ი]აურარხი 51
 გილაქდავი 57
 გიორგიწმინდა 66
 გირზანი 61, 63
 გნასური 38
 გოგადგვერდი 48
 გოგალათი 45

გოგას უბანი 46
 გოგელაური 34
 გოგთათა 60
 გოგჩა 80
 გოგჯალი 62
 გოლა 84
 გოლაფაშა 82
 გოლი 54
 გოლის სოფელი 57
 გომბორი 79
 გომარეთი 33, დიდი გ-ი 49, ძვე-
 ლი გ-ი 49; გ-ს ხეობა 49
 გომიზვარე 65
 გომეწარი (თუშეთის ხეობა) 72
 გომი 30, 32
 გომიჯვარი 30
 გონჯ[ი]ლაანთ კარი 65
 გორათი 44
 გორანა 38, 68
 გორეთი 40
 გორი 39, 40
 გორისა 31
 გორის სოფელი 36
 გორის უბანი 64
 გორის ქალა 80
 გორინჯუკი 52
 გოროვანი 33
 გორუმი 58
 გორწითელი 71, 79
 გოსესლი ანუ მოსესლი 63
 გოსტიბე 31
 გრაკალი 31
 გრდანი 64
 გრდანის ხეობა 64
 გრემი 71
 გრიგალათი 44
 გრძელმინდორი 71
 გუგეთი 52
 გუგულის მთა 80
 გუდამაყრის ხეობა 35

გუდარები 30, 47
 გუდეთი 45
 გუდელისი, კუდელისი 46
 გუელფარება 48
 გულგულა 69
 გულეული 53
 გულთათა 46
 გულიანთა 78
 გულსუნდა 33
 გუმრი 58
 გუნაშქანდი 63
 გუნეი 58, 62
 გურია 83
 გუფთა 41
 გუჯარეთი 33, 80; გ-ს ხეობა 33

დ

დაბა 46
 დათვსწყარო 40
 დამბლუტი || დამბლუტი 56
 დამბალა 34
 დამღალა 53
 დამბალეთი 41
 დამჩხერალო 33
 დანღისი 79
 დარბაზი 52, 53, 55, 57, 58
 დარუბანდი 77
 დარჩიეთი 67
 დაღარი 56
 დაღეთი 50; უკანდაღეთი 50
 დაღისტანი 76
 დაღქესამანი 58, 62
 დაყუდებული 79
 დბანისი 53
 დგვრისი 41
 დებედე მდ. 59
 დედიფერული 70
 დედოფლის წყარო 79
 დევაგოზი 54
 დელიყულიჯანი 55

- დემურას სოფელი 49
 დემურდალი 79
 დემურჩი 60
 დემურჩასანი 61
 დემურჩები 60
 დემურჩლარი 62
 დელცნუტი 56
 დვალთა 47
 დვანი, დ-ს წყალი 42
 დია 51
 დიგორი 77
 დიგორის ხეობა „რაქას მიეწერე-
 ბა“ 77
 დიდგორი 77, 80
 დიდი აფხაზეთი იხ. აფხაზეთი
 დიდი გომარეთი იხ. გომარეთი
 დიდი ლიახვი იხ. ლიახვი
 დიდი ყაბართო იხ. ყაბართო
 დიდი ყუისუ იხ. ყუისუ
 დიდი შულავერი იხ. შულავერი
 დიდი ჩაჩანი იხ. ჩაჩანი
 დიდოს ხეობა 73
 დიდუბე 29, 81
 დილამაშენი 53
 დინარზი 54
 დირბი 42
 დისველი 54
 დისიყი 59
 დიღომი 40, 81; დ-ი და მისი ხე-
 ვი 30
 დიცევი 40
 დიცი 40
 დოესი 31
 დოლბანდლუ 55
 დონსოტა 75
 დოდლაურის ქალა 80
 დრანეთი 50
 დრე 30, 31
 დრისი 32, ზენა დრისი 31; ქვენა
 დრისი 31
 დუგარლის ობა 63
 დუდეთი 38
 დუმაგრდანი 64
 დუმაცხო 44
 დურნუკი 47
 დუშეთი 34
 9
 ეგრი 49
 ედემქალაქი 38
 ედოეთი 48
 ედოთი 33
 ეზატი 30
 ეთვალისი 35
 ეივაზალუ 51
 ეკლესია (სოფ.) 51
 ეკლობანი 46
 ელის სოფელი 51
 ენისელი 83
 ენძებელი (ლოპოტის ხეობაში) 73
 ერანი 48
 ერგენტალა 52
 ერგნეთი 41
 ერედვი 40
 ერევანი 77
 ერენდისძე 35
 ერთაწმინდა 31
 ერკნეთი 42
 ერწო 47. ე-ს ხეობა 65
 ერწოს მინდორი 79
 ეშმაკთუბანი 45
 ეცერის ხეობა 78
 ეცო 50
 ეძანი 48
 3
 ვაგრანეთი 65
 ვაღავერსი 55

ვანათი 30, 32, 38, 40, 50, 57, 68
ვანი 52
ვარდის სოფელი 45
ვარდისუბანი 34, 48, 49, 52, 68
ვარდის ქალა 51
ვართევანის სოფელი 49
ვარიანი 41
ვარძაგარა 52
ვარძია 82
ვასაკას სოფელი 57
ვაჭირი 68
ვაშლოვანი 47
ვაყა 43
ვახანი 45
ვეთხაანი 35
ველათი 55
ველეთი 56
ველის ციხე 66, 69
ვეყანანთკარი 65
ვეყური 34
ვერდიშანი 62
ვერე „გინა კერე“ 31
ვერეს ხეობა 29
ვერკეთილი 54
ვერტყვილა 44
ვერხუნა 65
ვეძისი 35
ვეძის ხევი 34, 71
ვეჯინი 68

ზ

ზა 47
ზაგამი 61, ზ-ის ხეობა 63
ზაკვი 31
ზანავი 45
ზანბახჩი 55
ზარიძე 65
ზაულისტანი 49
ზაქათალა 72
ზაქარა 64

ზაქარიას სოფელი 56
ზაჩასუს სოფელი 58, 62
ზაწევი (ზაწემი || ზარწემი?) 41
ზახა 42
ზახორი 39
ზებეყური 81
ზეგარდა 39
ზედა ბოყა იხ. ბოყა
ზემია 46
ზემოაიფლის ობა 63
ზემო აჭარა იხ. აჭარა
ზემო თხვისი (ითხვისი?) იხ. თხვისი
ზემო მეჯვრისხევი იხ. მეჯვრის-
ხევი
ზენადრისი იხ. დრისი
ზემო შანქორი იხ. შანქორი
ზერტაკეტის ხეობა (ზურტაკეტი?)
49
ზერტი 40
ზესი 31
ზვარე 45
ზვარეთი 50
ზიარი 67
ზილიჩა 67
ზის ხეობა 47
ზონკარი, ოსის ზ-ი 38
ზრბითი 47
ზრბითის ხევი 47
ზუარეთი 64
ზურტაკეტი 56
ზუხუა 79
ზღუდერი 41
ზღუდლეთი 40

თ

თაბასარანი 76
თაგაური 76
თაგოეთი || თაგუეთი 33, 52
თავდიდიანი 52

თავისკერი 84
თავმრგულა 51
თავფარავანი 46
თაზაქანდი 63
თაზიბათმანი 55
თათილი 63
თათრალის ობა 63
თათრის სოფელი ანუ ობა 46
თაკვი 47
თალა 48, 56, 72
თამარაშენი 41, 43
თანგირაანთ კარი 65
თარაკაშენი 52
თარაში 75
თარქევანი 60
თარქი 76
თაფანი 51
თაქლა 61
თაქალო 60
თაყამარა 54
თებე 77
თებელის ხეობა 76
თედანთ უბანი 46
თედოწმინდა 41
თევრე 53
თეზი 36, 49, 64
თეთრაანი 30
თეთრაანთ მთა 81
თეთრაძის გორა 29, 79
თეთრი სოფელი 56
თეთრი წყარო 49
თეიმურაზას სოფელი 59
თეკანანი 53
თელადგორი 30
თელავი ქალაქი 68
თელეთი 46
თელოვანი 30
თემლარი 31
თერგი 76
თერგვისი 41

თერეგვანი 43
თერზი ოღლის სოფელი 54
თეძამი 30
თეძმის ხეობა 30
თეღალთუბანი 41
თეღალი 30
თეღალი ანუ საგარეჯო 66
თეღალივი 65
თიანეთი 64, 65
თიანეთის ხეობა 64
თილთუბანი 65
თირის მონასტერი 41
თიქმატაში 54
თიღვა 43
თიხრევი 41
თომახლის ობა 63
თორი 45
თორიულთ კარი 65
თორმანეული 42
თორტიზა 40
თორლა 73
თორღვას ანუ ლოპოტის ხეობა 70
თოუზი 61
თოუზის ხეობა 62
თოუზქანდი 63
თოუზყალა 63
თოხლიაური 66
თოფრაცალა 46, 49, 53
თრეხვი 32
თრიალეთი 48, 49, 80
თრუსოს ხეობა 35
თურანი 48
თუშეთის ხეობა 72
თულუნისშვილი 77
თხვინთბა 51
თხილვანა 30, 33, 48
თხილნარი 32

0

იაპი: იაპლენი 75
 იაგოეთი 73
 იაკობის უბანი 67
 იალნო 79
 იალღუზი 51
 იალღუჯა 81
 იალღუღლუ 58
 იბრაჰიმაჯალის ობა 63
 იახსი 76
 იგოეთი 39
 იდათი 75
 იდღეთი 30
 იდღეთი „ერთი ჯამათია“ 74
 იელდალი 54
 იენგეჩაბი 55
 ივრეთი 40
 ივრის ქალა 79
 იის ციხე 31
 იკვი 2
 იკოთი 36
 იკუნევი 31
 ილმაზლი 61
 ილტოზა 36
 იმერეთი 82; ი-ს სამეფო 77
 იმერლიანთ კარი 66
 იმერხევი 32
 ინაური 38
 ინიანი 34
 ინხოი: ინხოელები 75
 იონიანი 67
 იორი 34, 35, 64, 65, 67
 იპისი 64
 ირაგა 50
 ირდას უბანი 51
 ირიზა 82
 ირტო 34
 ისაკის სოფელი 57
 ისპიანი (კახრეთის ხეობა) 53

ისროლისხევი 37, 81
 იტრია 44
 იულთა 70
 იფნარი 49
 იფნევი 36
 იფნისი 32
 იფნობი 51
 იქურნა 65
 იყალთო 69
 იჩი 55
 იწრია 53

კ

კაბერი 31
 კავთელა 65
 კავთის ხევი 30
 კავკასიის მთა 73, 76, 79
 კავკასიის მხარე 77
 კახრეთი 53; კ-ს ხეობა 53
 კაიშ[ა]ურთ კარი 35, 81
 კაკაბეთი 66
 კაკალა ხევი 44
 კაკვეთი 65
 კალა: „კალაღელნი ანუ კარა-
 ტელნი ერთი ხეობა“ 74
 კალაური 69
 კალდოვი 52, 53
 კალნათა (საყიფიანო ადგილი) 78
 კამარეთი 50
 კანძა 36
 კაპუჭი ანუ ანტარა 73
 კარაღეთი 40
 კარსანი 30
 კარატა: კარატელნი იხ. კალაღელ-
 ნი
 კარაქა 50
 კარბი 40
 კარღენაზი 68
 კართუბანი 71, 79

- კარმიჭარი 56
 კარნიგომი 45
 კარუკულმართი 48
 კასარა 77
 კასპი 39
 კასპიის ზღვა 76
 კატავეთი 49, 57
 კატეხი 72
 კაჭრეთი 67
 კახეთი 29, 61, 64, 66, 67, 69,
 72, 79, 83
 კახიანი 65
 კახის უბანი 68
 კერე იხ. ვერე
 კეტევეანი 59
 კეცხოელი 46
 კეჭა 68
 კეხვი 31, 41
 კვარხითი 40
 კველთა 47
 კვერნაკი 39
 კვერნაკის მთა 80
 კვერნიული 66
 კვირაცხოელი 53
 კიანეთი 52
 კიანეთის ხეობა 52
 კილიკიის ჯვარი 31
 კიმასი 42
 კიმოთისმანი 46
 კიპრუჭი 50, 52
 კირაკოზას სოფელი 54, 56, 57
 კირბალი 40
 კირკიტა 48
 კისისხევი 68
 კისკინი 82, 84
 კიჯინიანი 33
 კლდე 32
 კლდეისა 50
 კლდის წყარო 44
 კნოლევი 43, 48
 კობალა 47
 კობი 35, 36
 კობიანთკარი 34
 კობლიანი ანუ ქობლიანი 84
 კოდა 47
 კოდიანა 82
 კოდისწყარო 34, 39
 კოდმანი 30
 კოზმანაშენი 48
 კოზმანისძე 35
 კოია 48
 კოილა 73
 კოლაქი 68
 კოლონკეთი 40
 კონდოლი 68
 კორა 51
 კორახისი 84
 კორინთა 36
 კორინთლიანთ სოფელი 36
 კორსიოდატი 75
 კორტანეთი 45
 კორტობტი (მთა) 80
 კორხითი 33
 კორხისი 82
 კოსორი 72
 კოტრალაგელცა 52
 კოშკა 42
 კოწახტა 70
 კონახი 49
 კოჯორი 46, 81
 კონტა 48
 კოპაერი 73
 კრეფა 50
 კრისის ხევი 33
 კრკონი 31, 32, 52
 კრწანისი 46, 50
 კუდარო 78
 კუქია 29, 48
 კულბითი 40
 კუმისი 47

კურდღელაური 68
 კურტანაძე 70, 71
 კუსირეთი 41
 კუშტის უბანი 50
 კუწათუბანი 33

ლ

ლაგოდები 71, 79
 ლავრა 30
 ლაკვა 47
 ლაკლაკაშენი 52
 ლალისყური 70
 ლამიანი 66
 ლამისყანა 36
 ლაფანები || ლაფნები 70
 ლაფანი 65
 ლაფაური 34
 ლაფაჩი 38
 ლაფი 64
 ლაქის ობა 63
 ლაშხეთი 78
 ლეგმაშენი 39
 ლეთა 77
 ლეთეთი 32
 ლელეუბანი 64
 ლელი 31
 ლელისთავი 41
 ლელოვანი 39
 ლენტეხი 78
 ლესრე 77
 ლედვეწყალი 79
 ლეჩხუმი 83
 ლეჩხუმის ხეობა 78
 ლიახვი, დიდი ლ-ი 40, 77; პატარა ლ-ი, 40, 80; პატარა ლ-ს ხეობა 38, 41; ლიახვის ხეობა 38, 41
 ლივანა 82, 84

ლიკანი 45
 ლილო „სამეფო დაჩა აშკარეთად“
 წოდებული“ 66
 ლილოს ტბა 81
 ლიპი 48, 49, 50
 ლიპარიტის უბანი 51
 ლიპები 80
 ლისი 30
 ლიყურეთი 50
 ლოგოშეთი 37
 ლომისა 37
 ლომის ციხე 71
 ლოპოტის ხეობა 73
 ლორაშენი 52
 ლორე 80; ძველი ლ-ე 59
 ლორეს ციხე 59
 ლორის ხეობა 59
 ლორქეჩიანი 58
 ლორწომანი 81
 ლოქი 51
 ლოქში (ხეობა) 51
 ლოშო 35, 49, 65
 ლოჭინი 29, 79
 ლუბრმა 44
 ლუკუნში 53
 ლურჯი ვანჯი 56
 ლურჯი საყდარი 48

ა

მავნელას სოფელი 56
 მავდა 42
 მათიში 56
 მაკაბელი 72
 მამადასანას ობა 63
 მამაი 60
 მამის დაბა 47
 მამხუტი 57
 მანავი 66
 მანგლისი: მანგლისი და მისი ხეობა 47

- მანაკერტი 53
 მანკავერი 64
 მანკოლა (შდრ. დღევ. მამკოლა) 64
 მარაბდა 47
 მარავი 64
 მარიამი 47, 48
 მარიამჭუარი 66
 მარილეთი 38
 მარილისი 69
 მარნეული 46
 მარტყოფის მინდორი 66, 81
 მატანი 69
 მალარული 65
 მალრანდოლეთი 38
 მალლადეალეთი 77
 მალრანი 70
 მაშავერის ხეობა 54
 მაშრაანი (დღევ. მაშნაარი?) 68
 მაჩახელი (შდრ. დღვ. მაჭახელი)
 84
 მაჩვთა 49
 მაჩქათელა 49
 მაჩხაანი 30, 68
 მაწეხი 72
 მაწვნარა იხ; მომწუარა
 მაჭარა 75
 მაზრაღაჯი 56
 მდივანბეგის სოფელი 55
 მდულტრის ხევი 31
 მებოძირი 45
 მეგრელია 82
 მეტრევეანი 48
 მეკოყური 33
 მელაანი 67
 მელეეთი 31
 მელესი 78
 მელიქაშენი 57
 მელიქბეგის სოფელი 54
 მენქალისი 50
 მერაბას სოფელი 54
 მერე 37, 38, 40, 69
 მერეკანი 46, 66
 მერეტი 51
 მესხეთი 82, 84
 მეტეხი 30, 43
 მეტეხია 36
 მეფარეთი 38
 მეღვრეცისი 41
 მეჯვედის წყალი (შდრ. დღევ. მე-
 ჯუდა) 39
 მეჯვრისხევი ზემო მ-ი 37; ქვემო
 მ-ი 37
 მთაეარანგლოსი 39, 81
 მთაწმინდა 50, 81
 მთვარეული 43
 მთიულეთი 35, 36
 მთიულთკარი 35
 მიერხევი 84
 მინდორულა 34
 მირანსანდურღაია (სოფელი ანუ
 ობა 57
 მირის სოფელი 54
 მირზაანი ანუ მირტაზანი 67
 მირტაშენი 51
 მისაქციელი (არაგვისა) 34
 მისხანა 51, 55, 57, 81
 მიტარები (დღევ. მიტარბი?) 33
 მიჩხიზები 76
 მიწობი 33
 მიჯა 53
 მკერვალი 35
 მკერვალიანი 65
 მლაშე 34, 44
 მლეთი 35
 მოდათაფა 80
 მოლააბდულას სოფელი 54
 მოლაგი 47
 მოლამსხმუტი 52
 მოლაყასუმა 55
 მლეთი 35

მოლის ობა 56
 მომწვარა ანუ მაწვნარა 33
 მონასტერი 52
 მორულის ობა 63
 მოსაბრუნე 72
 მოქრისი 47
 მოხატული კლდე 79
 მოხისი 40, 43, 47, 48
 მყავისი 48
 მრავალწყარო 79
 მტკვარი 61, 79
 მუგუთი 42, 51
 მუნისი: „მუნისელნი ერთი თემია“
 75
 მუსეფრ[ი]ანი 53
 მუტავისი 52
 მუქოელი 69
 მულალნო 61, 66
 მულრისი 43
 მუშკული 78
 მუხათგვერდი 30
 მუხათი 47
 მუხალეთი 32
 მუხაური 43
 მუხრანა 54
 მუხრანი 34, 49, 66, 80
 მუხრახი 72
 მუჯუხი 37
 მღებრის უბანი 30
 მღვიმე 70
 მშველეეთი 37
 მშვილდაური 81
 მშვილისყური 33
 მცხეთა 30
 მძივლეეთი 43
 მძორეთი 32, 39, 50
 მწიფლისი 43
 მწყნეთი 30, 55

მხურვალეთი (მონასტერი) 39
 ქვემო მ-ი 39
 მჰადისჯვარი 34

6

ნაბახტევი 44
 ნადაბური 44, 45
 ნადარბაზევი 31, 33, 39, 50, 78
 ნადვალეთი 48, 56
 ნადიბაიძე 35
 ნადირანი 66
 ნაევაზა (შდრ. დღევ. ნაოზა) 34
 ნაზარას სოფელი 46
 ნაზარლები 67
 ნაზარლი 61
 ნათლული 29, 79, 81
 ნათლულის ქალა 81
 ნალბანდლუ 58, 59
 ნალიბი 48
 ნანიანი 67
 ნაომარი 79
 ნაოტა 34
 ნაპალატევი 49
 ნაპანკისევი 70
 ნარას ხეობა 42
 ნარაშვილი 77
 ნარიანი 46, 84
 ნარიმანი 82
 ნასიბლუ ობა 54
 ნასომხარი 68
 ნასპარსევი 33
 ნასტაკისი 33
 ნაუტარი 71, 79
 ნაუტარას მინდორი 79
 ნაფარეული 70
 ნაქალაქევი 56, 37, 81
 ნაქერალი 70
 ნაქულბაქევი 30
 ნაღვარევი 35

ნაცვლიანი 65
 ნაციხარი 32
 ნაჰარმაგვეის ქალა 80
 ნახბაკი: ნახბაკელნი „ნახბაკელთ
 ხეობა“ 75; „ნახბაკელნი, ლათელ-
 ნი, ჭიყატელნი“ 75;
 ნახილი 35, 36
 ნახიდური 47, 51
 ნახშირგორი 29
 ნახჩევანი 77
 ნაჯუბადინი 51
 ნეკრესი 71
 ნეძვი 45
 ნიაბი 30
 ნიაწარი 49
 ნიახურა 66
 ნიკორციხე 67
 ნიკორწმიდა 67
 ნინოწმიდა 66
 ნიქოზი 41
 ნიჩბისი 30
 ნოგორნა || ნოკორნა 65, 66
 ნორიო 66, 81
 ნოსტე 30
 ნოტრევი 34
 ნუა იხ. წუა
 ნუგზარის სოფელი 57
 ნუკრიანი 68
 ნული 42
 ნუნისი 45
 ნუხი 77

მ

ობოლიძე 69
 ოდისი 31
 ოდიშელიძე 64
 ოდიში 82
 ოვხალუ 58
 ოზდანო 77

ოთხთვალა 70
 ოკამი 34, 80
 ოკმის მინდორი 80
 ოლითა 84
 ოლთისი 49, 82
 ომალო 70
 ოჟიო 69
 ოჟორა 43
 ორთაშუა 50, 56
 ორთნაეი 58, 59
 ორთულმულაბი 55
 ორთლუ 54
 ორმოზანი 53
 ორმოთი 32
 ორმოშენი (ორომაშენი?) 49
 ორჩოტა 76
 ორქოშანი 39
 ორხევი 65
 ოსკიპარა 55
 ოსიაური 44
 ოსის ზონჯარი 38
 ოსის სოფელი 36, 37
 ოსოქოლო: ოსოქოლოელნი ოსო-
 ქოლოს ხეობა 75
 ოტრევი 38
 ოფრეთი 57
 ოქონა 43
 ოქსუზი 54
 ოქსუზლის ობა 62
 ოშეთი 47
 ოცხე 84
 ოცხეთი 82
 ოცხე ანუ აბაზტურმა 84
 ოძისი 36, 44, 47
 ოხერა 30
 ოხერხილი 34
 ოხირი 37
 ოჰანდუში 51
 ოჰარი: ოჰარელნი 74

- პავლიაური 35
 პალუა 55
 პალუხჩაის სოფელი 59, 81
 პალუხჩაის მხარე 81
 პანასკენტი „პ-ი ანუ პანეხი“ 82, 84
 პანეხი 82, 84
 პანკისის ხეობა 70
 პარათისი 57
 პატარა აფხაზეთი იხ. აფხაზეთი
 პატარა ლიახვის მთა იხ. ლიახვი
 პატარა ლიახვის ხეობა 38, 41
 პატარა მულანლო 51
 პატარა ყაბართო იხ. ყაბართო
 პატარა ყუისუ იხ. ყუისუ
 პატარა შულავერი იხ. შულავერი
 პატარა ჩაჩანი 76
 პატარა ჭარი იხ. ჭარი
 პატარძელი 66
 პატივანი, ზის ხეობა პ-ი 47
 პერანგა 80
 პიპიზი „ფიფიზი ანუ პ-ი“ 62
 პირიქითი თუშეთი 72
 პარსაანი 67

შ

- შაბური 70
 შალანი 69
 შალეთი 65
 შამური (ხეობა) 37
 შანგირი 57
 შაჟაროკი 82, 84
 შებოტა 65
 შინვანი 35, 65
 შოჟუჟას მარანი 67
 შურულის სოფელი 37

- რატევანი 54
 რაფაქეთი 50
 რაქა 78
 რაქის საერისთაო 77, 78
 რაქო 75
 რევაზას სოფელი 54
 რევაშენი 49
 რენე 39
 რეხა 39, 40, 49
 რელი 45
 რიეთი 32
 როკა 42
 რორო 35
 როჩისი 76
 როჭიკაანთ ყურე 68
 რუისი 33, 41
 რუისის მთა 80
 რუისპირი 69
 რუსთავი 42
 რულვაჟა 73

ს

- სააბაშიო სოფლები 45
 საავალიშვილო სოფლები 45
 საათაბაგო 83
 საამილახვრო 38, 80
 სააკას სოფელი 54
 საარაგო სოფლები 38
 საბა 56
 საბატე 48
 საბაწმინდა 41
 საბეჭდავი 48
 საბოზკურო 48
 საბროწლე 48
 საბუე 71
 საბუზარი 47
 საბურთალო 81
 საგელოვანო სვანეთი იხ. სვანეთი

- საგარეჯო იხ. თვალი ანუ საგარე-
ჯო
- საგუდე 33
- საგურამოს ციხე 64
- საგურამოს ხეობა 64
- სადიდიანო სვანეთი იხ. სვანეთი
- სადახლუ 59
- სადგერის ხეობა 46
- საენდრონიკო ადგილი 67;
- საენდრონიკო სოფლები 68
- სავანეთი 53
- სავანის ხევი 45
- სავაჩნაძო სოფლები 68
- სათაენეთი 47
- სათემო 38, 73
- სათისკალა 66
- სათიხარი 40
- საკარისი 53
- საკარმული 34
- საკეცე 51
- საკორინთლო 37
- საკოჭავა 82
- საკურთხისი 30
- საკურისი 49
- სალალი 62
- სალთვისი 41
- სალიანი 77
- სალაფლუ 58
- სამაგარა 53
- სამადლო 48
- სამაჩაბლოს ხეობა 40
- სამაჩვეთი 47
- სამგლე 70
- სამგორი 79
- სამება 31, 66
- სამეხრეო 48
- სამთავისი (საეპისკოპოსო) 39
- სამთავრო 77
- სამსონია 56
- სამუხია 79
- სამუხრანო 33
- სამუვილდე 50
- სამცხე 83
- სამწევრისი 32, 56
- სანავარდო 71
- სანაინი 59
- სანებელი 32
- სანიორე 70
- სანუხლარი 58
- საპიტიალჩო 49
- საპონაური 49
- სარაბუკი 40
- სარათქანდი 62
- სარალი 58—60
- სარბიელა 33
- სარეხველა 49
- სარვანი 61
- სარვნის ჭალა 79
- სარკინეთი 48, 49, 57
- სარმანისშვილი (სოფ.) 45
- სასახლე 41
- სასახლის სოფელი 35
- სასირეთი 30, 41
- სასხორი 30
- სატანას სოფელი 54
- სატივე 43
- სატრედო 54
- საფალავანდისშვილო 81
- საფანას სოფელი 36
- საფაშეთი 36
- საფართული 70
- საფერშეთი 34
- საფიქლე 49
- საფურცლე 33
- საჭათმე 48
- საჭართველო 77, 82
- საჭაშეთი 41
- საჭობო 68
- საჭრისი 48
- საღირაშენი 47, 50

- სალოლაშენი 42
 საყავრე 31, 48
 საყალთუშანი 46
 საყიფიანო ადგილი 78
 საყორნე 79
 საშაბურო 34
 საშეგები 39
 საშიში 65
 საჩალე 66
 საციციანო 32
 საციხური 43
 საცხატო 65
 საცხენისი 38, 66, 79, 80; ს-ის
 მთა 80
 საძეგური 36
 საჭე 49
 სახასო 65
 სახუნდარი 55
 საჯორცე 31
 საჯაფარიძო ადგილი 78
 საჯის სოფელი 36
 სბა 42
 სევაგედცი 53
 სენები 51
 სვანეთი „საგელოვანო სვანეთი“
 78; „ლენტეხი არს სადადიანო
 ს-ი“ 78; „ქვემო სვანეთი“ 78
 სვენეთი 39
 სვერი 41
 სიათა 38
 სიათის მთა 80
 სილსინა 58
 სიონი 31
 სირჩაპეტი 55, 59
 სიქალეთი 31
 სიქიშხანი 52
 სიღნაღი 68
 სიჩახინი 67
 სკრა 32
 სკრის ხევი 32
 სნეკვი 38
 სობისი 40
 სოინარი 32
 სოლადი 76
 სოლუთლუ 58, 59
 სომენეთი (სამანეთი ქართლში) 43
 სომხითი 46, 80, 83
 სომხის თათილი 63
 სონავერდი 58
 სოფელა 53
 სოფელი 52
 სოღალღული 46, 79
 სოღუთლუ 58
 სტეფანწმინდა 36
 სტურდიგორი 77
 სუგეჩანი 52
 სულეიმანას სოფელი 55
 სულხანაანთ კარი 65
 სუმბიანი 34
 სურამი, ყასაბა ქალაქი 44
 სურამის მინდორი 80
 სურნისი 43
 სუტია 78
 სულარათი 73
 სუყულიანი 79
 სწე ანუ ხეწე 31
 სხალნარი 33, 49
 სხალტბა 33
 სხვილოსი 39
 სხლები 32, 41
 სხლითი 43
 ტაბახმელა 46
 ტავნაგეთი 47
 ტაირი 79
 ტალავერი 57
 ტამალია 48, 53
 ტანის პირი, „ტანის ხეობა აწ“

31

ტანძია 52, 53
 ტარაწანალი 73
 ტაშირის ხეობა 55
 ტაშისკარი 45
 ტაშსალალი 58, 62
 ტაშქარაფი 54
 ტბა 37
 ტბაშის მთა 80
 ტბეთი 39, 41
 ტევანი 64
 ტელეტინი „ერთი ჯამაათია“ 74
 ტესერუხი 73
 ტეფური 57
 ტეძერი 45
 ტვილიანი 34
 ტვისუბანი 43
 ტიბაანი 67
 ტინის ხიდი 40
 ტირიფონას მინდორი 80
 ტირძნისი 38
 ტკოცა 43
 ტლოხი: ტლოხელები 75
 ტნუსი 52
 ტოლიბერი 42
 ტომარდო 73
 ტონიანი 69
 ტურის ციხე 71
 ტურიშვილები 78
 ტუტალა 64, 65
 ტუშური 65
 ტუხბატი: „ტუხბატელნი ერთი ჯამაათია“ 74
 ტუხი 75
 ტფილისი 29, 46, 56, 81
 ტყემლარა 50
 ტყიურეთი 40
 ტყვიავი 40

უანდალა 76
 უგუდეთი 48
 უდაბნოები 81
 უზუმთალა 58, 62
 უზუმლარი 59, 80
 უზნარიანი 46
 უთხვა 44
 უკანგორი 52
 უკანდალეთი იხ. დალეთი
 ულაშლუ 60
 ულუმბა 44
 ურბნისი „ძველი ნაქალაქევი“ 41
 ურდო 68
 ურია 35, 42
 ურიათ უბანი 69
 ურმისხელი 43
 ურუტი 51, 56
 ურქმაზლი 58, 62
 ურცევანი 49
 უსეინას სოფელი 49
 უსეინბეგლი 58, 62
 უსისტყე 39
 უტო 69
 უფლისციხე 39
 უღელტეხილი 80
 უღუროლლი 60
 უშევანი 54
 უცმის ადგილი 76
 უცუტი 55
 უძო 46, 81
 უწლევი 44
 უწყლო 48
 უჯაბი 56
 უჯარმა 66

ფ

ფადარი 72
 ფაენისი 30

ფათალას სოფელი 55

ფამბაკის მთა 80

ფამბაკის ხეობა 58

ფანაგისი 82, 84

ფანიანი 68

ფანოსას სოფელი 54

ფარანჯუკი 52

ფარვანიშაორეს ხეობა 46

ფარემუზას სოფელი 54

ფარეხა 48

ფარიზა 51

ფარჩუხლუ 55

ფაფა 45

ფაშაანი 71

ფახრალუ 51, 58, 62

ფეიქრიანი 66

ფეშნარა 77

ფეჩქერი 35

ფენჯარკუტი 54

ფინეზაურის ხეობა 52

ფირულუ 58, 62

ფირფიჯანი 56

ფიტავი 34

ფიტარეთი 50

ფიფიზი ანუ პიპიზი 62

ფიფინეთი იხ. ჭარი 72

ფიჩხის ქალაქი 41

ფიჩხოვანი 70

ფიცესი 31

ფლავი 38

ფლავისმანი 38

ფლევი 43

ფოთი 82

ფოილო 58, 62

ფონა 44

ფოსო 64

ფოცხვერიანი 50

ფოცხო 84

ფოცხოვი 82

ფოხალას მთა 80

ფრეხეთი 34

ფრინევი 43

ფრისი 41

ფუტრევი 47

ფშაველი 70

ფშავის ხეობა „წინა ფ-ი, უკანა

ფ-ი“ 72

ფჩხისი 47

ფცის წყალი 43

ფცის ხეობა 43

ფხვენისი 41

ფხოველი 67

ფხუნდა (შდრ. დღევ. ფხუნდავი)

34

ჟ

ქალაგიანი 33, 52

ქალაქა „ლოპოტის ხეობაში“ 73

ქალბალიბეგი 62

ქალეთი 43

ქამარლი 58, 62

ქანდა 33

ქარატაკი 53

ქარელი 32

ქარვასლა 58, 62

ქართლი 29, 39, 80, 83

ქარჩოხი „ხეობა არს“ 37

ქასრის ხევი 35

ქაფანაქჩი 61

ქაშო 65

ქედის ეკლესია 51

ქედის სოფელი 48

ქელუ 55

ქემერტი 41, 44

ქეშელი 61

ქეშელთა 41

ქვაბევანი 53

ქვაბთა 36, 40

ქვაბლიანი 82

ქვათეთრისი 43, 49

საქართველოს
ხალხური მემკვიდრეობის
სამეცნიერო ცენტრი

ქვემოაიფლოს ობა 63
 ქვემო აჭარა იხ. აჭარა
 ქვემო მეჯვრისხევი იხ. მეჯვრის-
 ხევი
 ქვემო მხურვალეთი იხ. მხურვა-
 ლეთი
 ქვემო სვანეთი იხ. სვანეთი
 ქვემო შანქორი 61
 ქვემო ხოდაშენი იხ. ხოდაშენი
 ქვენა დროსი 31
 ქვენა ტკოცი 43
 ქვეში 37, 53
 ქ-ის ხეობა 53
 ქვიტყირი 37
 ქვიშხეთი 45
 ქიმერთი 45
 ქინდალა: „ქინდალელნი ანუ ქინ-
 დახელნი ერთ თემნი არიან“
 74
 ქინქლაძე 66
 ქინძათი 44
 ქინძარა 33
 ქისტაძე 70
 ქისიცი 67
 ქისტეთი „ერთი ხეობაა“ 72
 ქისტური 35, 69
 ქიწნისი 38
 ქნოლო 38
 ქობლიანი იხ. კობლიანი
 ქოდალა 67
 ქოლაგირი 51
 ქოლოთი 37
 ქორაზანი 32
 ქორდი 40, 69
 ქორეთი 70
 ქოსალუ 61
 ქოფაჩები (იხ. გენოელნი ანუ
 ქ-ბი)
 ქოჩაჩკარი 62
 ქრცხინვალი, ყსაბა ქალაქი 41;

ქ-ს ხეობა 40
 ქსანი 33, 36, 37, 40, 81
 ქსოვრისი 34
 ქუათეთრისი 32
 ქუაშლოვანი 71
 ქუახვრელი 31
 ქუდალისი 73
 ქუნბათი 67
 ქურარქეში 60
 ქურთა 36, 41
 ქურთაული 70
 ქურთი 51
 ქუჩათუბანი 48
 ქუჯაეთი 50
 ქცია ქ-ის ხეობა 51
 ქცლა 51

ღ

ღადრიყული 53
 ღამიში 52
 ღანუხი 72
 ღართა 33
 ღარისთავი 43
 ღელევი 32
 ღელისუბანი 33, 41
 ღვარები 31
 ღვედრეთი 31, 42
 ღვევი 30
 ღვინჭრობის ობა 46
 ღინტური 33
 ღოლოვანა 47
 ღომელაური 29
 ღორისთავი 47, 54
 ღოუბანი 47
 ღოღეთი 43
 ღრომი 40
 ღუდა 35
 ღუღუშაური 36
 ღუისხევი 31
 ღურო 64

ყაბართო, დიდი ყ-ო 76; პატარა
ყ-ო 76
ყაზანგუნბათი 59
ყაზანჩი 54, 58
ყაზახი 62, 80
ყაზახბეგლი 58, 62
ყაზიყუმუხი 76
ყათირლუ 55
ყაიდაარლუ 59
ყაიყულის ხეობა 54
ყაისა: ყაისელნი ყაისელთა ხეო-
ბა 74
ყაიყოჯალის ელი 59
ყალამშინი 52
ყალაჩა 58, 62
ყალთაღჩი 58, 59
ყალინჯა 62
ყამარლუ 61
ყამიში 55
ყანდაურა 66
ყარაასანი 58, 62
ყარაბალი 77
ყარაბულადი 59
ყარაბულახი 49, 55, 66
ყარაბულაშვილი 77
ყარათაულე 75
ყარაია 79, ყ-ა ანუ ნაგები ნაქა-
ლაქევი 29
ყარამიქარი 55
ყარამურადი 63
ყარანუხდარა 58
ყარატაში 58, 62
ყარაქეშელი 61
ყარაქილისია 55, 58
ყარაღაჯი 30, 67, 79, 80
ყარაყალა 55, 80
ყარაყოინი 58, 62
ყარახანლის ობა 62
ყარახი „ერთი თემია“ 73

ყარაჯი 79
ყარაჯალალი 61
ყარსი 58
ყაფლი 58
ყაჩადანი 58, 59, 60
ყაჯილუხი 53
ყაჯირდალი 67, 79
ყელეთი 32
ყელქცეული 41
ყერძენი 46
ყევეილი 35
ყევეის საყდარი 39
ყვარელი 71
ყველისციხე 82
ყვერბილი 45
ყვიბისი 45
ყიზილაჯლი 58, 61, 62
ყიზილბულადი 63
ყიზილზიარათი 55
ყიზილთოფრახი 63
ყიზლარა 54
ყიზყალა 51, 81
ყინცვისი 32
ყირიხლი 63
ყირუხლუ 60
ყირხბულახი 59
ყიფჩალი 58
ყიშლაღქანდი 58
ყლარცვი 38
ყოდალაური 70
ყოილასარლის ობა 63
ყორანთა 54
ყორაეთი 66
ყორნისი 42
ყოროდა 73
ყორყორი 54
ყოდანთო 67, 69
ყოჩაქილისია 51
ყოჩქილისია 55
ყორწყალი 70

- ყუბა 77
 ყუბანი 76
 ყუდარო 57
 ყუისუ: დიდი ყ-უ 75, პატარა
 ყ-უ 75
 ყულალი 63
 ყულარი „თავისი ობაეებით ანუ
 სოფლით“ 56
 ყულე 75
 ყულფი 62
 ყურთყალა 55
 ყურია 39
 ყურისუბანი 34
 ყურის კევი 50
 ყურსალუ 58, 59
 ყურჩები 60
 ყურყუთის ობა 46
 ყუშები 67
- უ
- შავგომი 52
 შავთა 30
 შავი ზღვა 76, 79, 82
 შავი საყდარი 55
 შ[ა]ვიშვილი 77
 შავპირი 66
 შავშეთი 82 84
 შაკათკარი 38
 შალაური || შალვაური 68
 შალიაღას სოფელი 59
 შამალი 60
 შამახია 77
 შამბიანი 38
 შამირანი 52
 შამშადილი 61, 62, 63, 86
 შამხალის ადგილი 76
 შანაზარას სოფელი 54
 შანთის სოფელი 56
 შანქორი ზემო შ-ი 61, ქვემო შ-ი
 61
- შანშიანი 69
 შაორი 56
 შარაბეთი 48
 შატაკას სოფელი 56
 შაქრიანი 71
 შეითანლუ 51
 შემოღობილი „სანადირო ადგი-
 ლი“ 81
 შერთული 40
 შერმაზანას სოფელი 56
 შესაყარი 49
 შიბლიანი ანუ ჩიბლიანი 67
 შიბიშველი 52
 შიგნით კახეთი იხ. კახეთი
 შილდა 71
 შინდარა 43
 შინდისი 44, 46; „საარაგო შ-ი“
 38; მცხეთის შინდისი 30
 შინდლარა 53
 შინიზი 59
 შიოს უბანი 34
 შიშტეფი 55
 შიხილი 58, 62
 შოლისპირი 45
 შორაგალი შ-ის მთა 58; შ-ის მინ-
 დორი 80
 შოშილეთი 51
 შუამთა მონასტერი 68
 შუასოფელი 48
 შუა უბანი 45, 66
 შუაცხვირი 38
 შულავერი დიდი შ-ი 56, პატარა
 შ-ი 56
 შულავრის ხეობა 56
 შუნბუნი 52
 შურიული 38
 შულღათ უბანი 46
 შხამოანა 81

ჩ

ჩაბანო 65
 ჩაბარუხეთი 38
 ჩადივარა 79
 ჩალაბლუ 51
 ჩალაუბანი 67
 ჩამძვრაღა 48, 49
 ჩანახჩი 57, 59
 ჩანგილარი 33
 ჩანკიანთ საყდარი 67
 ჩარგალი 64
 ჩარდახი 72
 ჩარდახლუ 55
 ჩაქვი 82
 ჩაღმა თუშეთი 72
 ჩაყლაპონი 56
 ჩაჩანი, დიდი ჩ-ი 76; პატარა ჩ-ი 76
 ჩეკური 66
 ჩიბლიანი იხ. შიბლიანი
 ჩილდირი 84
 ჩინთი 65
 ჩინჩხური 52
 ჩირდილი 82, 84
 ჩიტალახი 56
 ჩიქარმა 59
 ჩმართა 40
 ჩოთერი 58, 59
 ჩობანდაღი 67
 ჩოლური 78
 ჩორთანი 56
 ჩოქური 35
 ჩოჩხობანი 57
 ჩოჩეთი 30
 ჩოხელი 35
 ჩრდილი 45, 64
 ჩრდილი „ჩ-ის უბანი“ 33, 48
 ჩუმათელეთი 44
 ჩუმლაყი 69
 110

ჩულურეთი 29
 ჩულულოღლის ობა 63

ც

ცამნათუბანი 31
 ცაცხორი 82
 ცცემი 46
 ცერონისი 43
 ცეცხლისჯუარი 35
 ცვდანი (?) 44
 ცივი 79
 ციკარას სოფელი 36
 ციცქაური 44
 ციხეზდავი 34
 ციხედიღი 30
 ციხექვაბი 49
 ციხია 32, 47
 ციხისსოფელი 56
 ციხისძირი 33, 35, 45, 60
 ციხისჯუარი 45
 ცლუკიანი 67
 ცორიანი 35
 ცრიცი 49
 ცუქეთი 32
 ცუცუბანი 31
 ცხაოტი 35, 36
 ცხენიკალა 48
 ცხვარეთი 31, 49
 ცხვინჯეთი 65
 ცხინურისი 39
 ცხირეთი 31
 ცხნარი 50
 ცხორეთი 47
 ცხრაკარა 69
 ცხრაძმა „ხეობა არის“ 37
 ცხრაწყარო 36

ძ

ძაბოეთი 37
 ძაგნაკორა 65

ძალისი 34
 ძამის მონასტერი 32
 ძამის ხევი (საციციანო) 32
 ძარი 41
 ძარწემი 41
 ძალინა 43
 ძაღლის უბანი 68
 ძეგვი 30
 ძეგლუვი 36
 ძევერა 40
 ძელქვეში 53
 ძეძვის უბანი 67
 ძეძვნარი 39
 ძეძვნარიანი 53
 ძველი ანავა იხ. ანავა
 ძველი გაღავანი 68
 ძველი გომარეთი იხ. გომარეთი
 ძველი ლორე იხ. ლორე
 ძველქვეში 53
 ძველღურო 64
 ძირკოკი 68
 ძღვევისჭუარი 68

ფ

წაბლოვანი 41
 წავკისი 46
 წალასყური 47
 წალკა 49
 წარბათუბანი 49
 წარუქა 55
 წაქარი 57
 წაღვი 46
 წაღვლი 43
 წედისი 31, 78
 წერაქვი 33
 წეროვანი 33
 წეროსი 31
 წვერი 42
 წვიმეთი 33
 წივწივა 32

წითელეკლესია 53, 55
 წითელსაყდარი 46, 49
 წითლაური 34
 წილკანი 34
 წინაგარა 40
 წინანაური 51
 წინანდალი 68
 წინარეხი 30
 წინა ფშავი იხ. ფშავის ხეობა
 წინვენახი 47
 წინუბანი 30, 40, 70, 72
 წინწყარო 47
 წირდალი 65
 წირეთი 43
 წირი 39
 წირქვალი 36
 წიფა 44, 45
 წიფორი 38
 წიწამური 64
 წლევის ტყე 80
 წა მარინა 69
 წა ნინო ბოდბლის სასახლე 68
 წა სტეფანე 71
 წნური 41
 წობა 50
 წოდორეთი 30
 წოვა (თუშეთის ხეობაში) 72
 წოლდი 39
 წონა 78
 წორბისი 42
 წოფა 57
 წრაუთი 51
 წრისი 47
 წრომი 32
 წყაროს სოფელი 54
 წყაროს უბანი 33
 წყლულეთი 43
 წყლამი 56
 წყლის ორმო 56
 წყნეთი 54

წუა ანუ ნუა 45
წუბენი 39
წუნარი 42
წულრულაშენი 55

ა

პალის სოფელი 54, 55
პამალა: „პამალელები თუ ქურ-
მეტელები ერთი ხეობაა“ 74
პაპალა 57
პაპური 34
პარი 83; პატარა პ-ი 72; „ფიფი-
ნეთი ანუ პარი“ 72
პართალი 35
პაშა 34
პაქარქისი 82, 84
პაქკანი: „პაქკანის ხეობა ანუ კო-
ქკანად წოდებული“ 57
პერემი 69
პვარები 31
პვიროსი 30
პვრინისი 43
პიაური 71; პ-ას მინდორი 79
პივკავის ხეობა 50
პიკაანი 71
პიკა: პიკაელნი „ერთი თემია“ 75
პინჭრიანი 71
პობისხევი 45
პიყატა: პიყატელნი 75
პოეთი იხ. ხორნაბუჯი
პოპარტი 65
პოტორი 66, 68
პოჭკანი იხ. პაჭკანი
პონი თუ ქუხი 73
პუკა 55
პუკატანი 71
პურთა 37
პურმეტა: პურმეტელები 74
პუხი იხ. კოხი

ბ

ხაღა 35
ხათუნოღლის ობა 63
ხალები 33
ხაღვალუ 62
ხამბუთა 76
ხანზაღას სოფელი 55
ხანდაკი 30
ხანდისი 31
ხანდო „მცირე ხეობა“ 35
ხანდოეთი 39
ხანუხლარი 62
ხანძორი 51
ხანძორისი 57
ხანძორკუტი 57
ხანძუტი 56
ხანჯულაში 60
ხარბალი 37
ხარჭაშო 65
ხარხევი 35
ხარხეთი 35
ხასაღარის ობა 63
ხატის სოფელი 48, 54, 57
ხაშმი 66
ხაშური 44
ხახლაჯუარი 49, 53
ხვარაკეტი 57
ხევსურეთი; „დიდი ხ-ი არხოტი“,
ქვემო ხ-ი 72
ხეითი 41
ხეკორდი 30, 47
ხელთუბანი 40
ხერთვისი 82, 84
ხეფინის ჭევი 44
ხვედურეთის ხევი 32
ხეითი 34, 41
ხიღა 34
ხიდისთავი 31
ხილისი 76

ხილხინა 62
 ხირსა 67
 ხირსის ხევი 67
 ხოლაშენი 69, ქვემო ხოლაშენი 68
 ხილხინის ობა 63
 ხოვარას სოფელი 57
 ხოვლე 31
 ხოვლის ხევი 31
 ხოზეთი 47
 ხოყორნა: ხ-ის ხეობა 57
 ხორბუკი 47
 ხორნაბუჯი ანუ კოეთი 67
 ხორხელი 69
 ხოსის სოფელი 54
 ხოსო 41
 ხტონა 43
 ხული 52
 ხუნდის უბანი 43
 ხუნევი 44
 ხუნჯახი 75
 ხუნძახი იხ. ავარია ანუ ხუნძახი
 ხურუტის სოფელი 54
 ხუცის სოფელი 48, 55, 56
 ხუხუნეთი 70
 ხშირი 34
 ხწვე იხ. სწე

ა

აევიჯვარი 44
 აევშა 35
 აველრმა 49
 ავორხები 50
 აცისი 33

ბ

ბაბარყელა 51
 ბაეა 42, პატარა ბ-ა 41
 ბაეახეთი 82
 ბაეშანიანი 53

8. ქართლ-კახეთის აღწერა

ბალალოღლის სოფელი 59
 ბალაძე 52
 ბამილუ 58, 62
 ბანამათლი 60
 ბანბაღჩა 55
 ბანაზიანი 53
 ბანგირაანთ კარი 65
 ბანგირაობა 66
 ბანდარიქი 52
 ბანდილი 53
 ბანშიაური 64
 ბანხაში 56
 ბარმეჩი 56
 ბაფარლუ 58, 62
 ბაფნიური 44
 ბალათა 67
 ბაქვი 64
 ბეჯკური 39
 ბვარა 50
 ბვარი 64
 ბვარმაგარი 34
 ბიგრაშენი 34, 50
 ბილიზი 57
 ბილოვხანი 58
 ბილღის მინდორი 80; „ბ-ს სოფელი“ 59
 ბიშაანთ ოლე 68
 ბიშითი 67
 ბირდახანი 63
 ბინიხი 72
 ბინჭარა 67
 ბიტები 48
 ბიჭეთი 79
 ბილაური 64
 ბომუშლუ 58, 59
 ბონგათაის ადგილი 76
 ბოლაზი 62
 ბოხარი 69
 ბოხისი 31

ბ. პირთა:

- აბაშიძე [აბაშიძიანი] 45
 ალავერდელი 83
 ალექსანდრე ბატონიშვილი, ერეკ-
 ლე II-ის ძე 56, 57, 70
 აღმასხან ბატონიშვილი 81
 ალი [მოლა] 73
 ამილახორი [ამილახვრიანი] 80
 ანჩელ არხიმანდრიტელი 83
 არჩილ მეფე 66
 ახტალელი იხ. ცურტაველი ანუ
 ახტალელი
- ბაგრატ ბატონიშვილი 60, 61, 69,
 70, 77, 80
 ბანელი 84
 ბედიელი 83
 ბოდბელი 83
- ბოგნელი 83
 გელათელი 82
 გელოვანი 78
 გიორგი მეფე 29, 56, 57, 60, 64,
 70, 73, 77
- დადიანი 78
 დავით ბატონიშვილი 61, 68, 69
 დარიშკელიანი [შდრ. დღევ. და-
 დეშქელიანი]
 დმანელი 83
 დრანდელი 83
- ელენე სვიმონოვნა, დავით ბატო-
 ნიშვილის მეუღლე 68
 ვალაშკერტელი 84
 ვახტანგ მეფის ძე 34
- თეიმურაზ ბატონიშვილი 61, 69
 იოანე ბატონიშვილი 29, 36, 56,
 57, 58, 60, 61, 81
 ირაკლი II, მეფე 29, 77
 ირაკლი ბატონიშვილი 58
 იულონ მეფის ძე 30, 37, 38, 39,
 40, 51, 69, 71, 80.
 იშხნელი 84
- კლარჯელი 84
 კუმურდოელი 84
- მანგლელი 83
 მაწყურელი 83
 მირიან ბატონიშვილი 44, 66,
 68—70
 მიხეილ ბატონიშვილი 58
 მიხეილ [თუმანიშვილი]* 60
 მოქველი 83
 მუსა 73
- ნურმადა 73
- ოქროპირ ბატონიშვილი 58
- ტფილელი 83
- ურბნელი 83
- ფარნაოზ ბატონიშვილი 61
- ქეთევან ბატონიშვილი, მეფე თეი-
 მურაზ II-ის ასული 40
 ქეთევან. მეფის რძალი, იოანე ბა-
 ტონიშვილის მეუღლე 59, 60

ქსნის ერისთავი 40

ქუთათელი 82

ღაზნელი 39

ყიფიანი [საყიფიანო] 78

ყურბანა 73

ჩაიშელი (ცაიშელი) 82

ცაგერელი 83

ცურტაველი ანუ ახტალელი 83

წინწყაროელი 83

წირკნელი 83

წურწყაბელი 83

წყაროსთაველი 83

ჯაფარიძე [საჯაფარიძო] 78

ჯიბრაელი, მეფის ძე 58

ჯიმშიდ მელიქი [თუმანიშვილი,
მანუჩარის ძე]* 60

ბ. საბნობრივი:

აგარა, კოჯორი, სამეფო ადგილი
ანუ დაჩა 46

ადგილი ალი სულთნის ა-ი 76;
ახალციხის ა-ი 82; ახოშის
ყადის ა-ი 76; საბეგოთა ა-ი
84; სათიბი ა-ი 79; სანადი-
რო ა-ი 81; საყიფიანო ა-ი
78; საძოვარი ა-ი 79; საენდ-
რონიკო ა-ი 67; სანჯახთა ა-ი
84; საჯაფარიძო ა-ი 78; უც-
მის ა-ი 76; შამხლის ა-ი 76;
ჯონგათაის ა-ი 76

აზნაური საამილახოროს ა-ი 39

ბატონი მუხრანიანთ ბ-ი 23

გალავანი ძველი გ-ი 68

გორა თეთრადის გ-ა 29, 79

დაჩა იხ. აგარა; ლილოში დ-ა აშ-
კარეთად წოდებული 66

ეკლესია ქედის ე-ა 51; წითელი
ე-ა 53, 55; ე-ის მამული 36

ელი ენდრონიკაანთ ელი 60; კა-
ხეთის ე-ი 67; ყაიყოჯალის
ელი 59

ერისთავი ქსნის ე-ი 13

ეპისკოპოსი 83

ვანქი ლურჯი ვ-ი 56

ვენახი 69

ვერცხლის მადანი ახტალის ვ-ს
მ-ი 81; ყიზყალას ვერცხლის
მ-ი 81

თეთრი სამეფო თ-ი 77

თემი ანსადელნი ანუ ანდალელნი
ერთი თემი არიან 74; ბო-
გოზი თუ ბაგვაზი ერთი თ-ა
74; მესელთა ერთი თ-ა 75;
მუნისელნი ერთი თ-ა 75;
ტინიდი ერთი თ-ა 74; ტლო-
ხელები და ინხოვლები ერთი
თ-ა 75; ჭიკაელნი ერთი თ-ა
75; ყაზახი ერთი თ-ა 73;

თულარი ენდრონიკაანთ ელი თ-ად
წოდებული 60

* ცნობები თუმანიშვილების შესახებ მოგვაწოდა მამისა ბერძნიშვილმა, რისთვისაც მადლობას მოვხსენებთ.

ინჯა ბარანა, ქამარლი ი-ად წოდებული 62

კათალიკოსი აფხაზთა და იმერთა კ-ი 82; ქართლისა, კახეთისა, სამცხე-საათაბაგოს კ-ი 83

კარი არჩევანთ კ-ი 66; ბაღნიანთ კ-ი 64; ბაღნიანთ კ-ი 65; გონჯილაანთ კ-ი 65; ვეჟანანთ კ-ი 65; თანგირაანთ კ-ი 65; თორიულთ კ-ი 65; იმერლიანთ კ-ი 66; კაიშაურთ კ-ი 35, 81; კობიანთ კ-ი 34; მთიულთ კ-ი 35; სულხანანთ კ-ი 65; შაკათ კ-ი 38; ჯანგირაანთ კ-ი 65

კლდე მოხატული კ-ე 56

კუპრი კ-ი უდაბნოების მხარეს 81

მაღანი ვერცხლის მ-ი 81; ყიზყალას მ-ი ვერცხლისა 81; მიხანას სპილენძის მ-ი 81; ნაქალაქევს მ-ი ძველად 81; ახტალას ვერცხლის მ-ი 81; სამეფო ს-ბი 81

მაზრა ახალციხის მ-ა 84

მამული ეკლესიის მ-ი 33, 36

მანი კიმოთის მანი 19

მდინარე დებედას მ-ე 59; იორი მ-ე 65

მეკომურნი 73

მელიქი 60

მთა არმაზის მ-ა 81; ბელაქნის მ-ა 79; ბორჩალოს მ-ა 56; გუგულის მ-ა 80; გუჯარეთის მხარეს მ-ი 80; კაიშაურთკარის მ-ა 81; კახეთის მ-ი 79; კოჯრის მთა 81; კვერნაკის მ-ა 80; კორტონის მ-ა 80; თეთრა-

ანის მ-ა 81; თრიალეთის მხარეს მ-ი 80; პატარა ლიხვის მ-ა 80; რუისის მ-ა 80; საცხენისის მ-ა 80; სიათის მ-ა 80; ტბაშის მ-ა 80; უძოს მ-ა 81; ფამბაკის მ-ა 80; ფოხალას მ-ა 80; ქსნის მ-ბი 81; შამშადილის მ-ა 80; შორაგლის მ-ა 80; შხამთანას მ-ა 81; ჩანახჩის მ-ა 59; ყაზახის მ-ა 80; ყარაღაჯის მ-ა 80; ყარაყალას დაყოლებით მ-ბი 80

მთავარეპისკოპოსი 82, 83

მინდორი — ალვანის მ-ი 79; აღიანის მ-ი 33, 80; გაიპარა მ-ი 79; გუჯარეთის მ-ი 80; დიღმის მ-ი 81; ერწოს მ-ი 79; იორგაღმა მ-ი 79; ლაგოდეხის მ-ი 79; ლილოს ტბის მ-ბი 81; ლორის ჯიღის მ-ი 80; მარტყოფის მ-ი 81; ნაევაზის მ-ი 81; ნაუტარას მ-ი 79; ოკმის მ-ი 80; სათიბი მ-ი 79; სამგორის მ-ი 79; ტირიფონის მ-ი 80; უზუმლარის მ-ი 80; ყარაღაჯის მ-ი 79; ყარაიის მ-ი 79; შორაგლის მ-ი 80; ჭიაურის მ-ი 79

მონასტერი 50; მთაში მ-ი 50; მხურვალეთის მ-ი 39; თირის მ-ი 41; შუამთის მ-ი 66; ულუმბასთან მ-ი 44; ძამის მ-ი 32

მოსაყდრენი 82

მღუღელთმთავარნი 82

მხარე გუჯარეთის მ-ე 80; დალისტანის მ-ე 76; თრიალეთის მ-ე 80; კავკასიის მ-ე 76; პა-

ლუხჩაის მ-ე 81; წედისის მ-ე 78
 ნავთი 81
 ნასადგურავნი კახეთის ელის ნ-ი ადგილნი 67
 ნასოფლარი 29, 54, 55
 ნაქალაქევი ურბნისი ძველი ნ-ი 41; უჯარმა ნ-ი 66; ხორნაბუჯი ანუ ჭოეთი ძველი ნ-ი 67; ყარაია ანუ ნაგები ნ-ი 29
 ობა აღბაბლუ ო-ა 54; გემიყარის ქალის ო-ა 62; ყულარი თავის ობაებით ანუ სოფლით 56; ნასიბლუ ო-ა 54; ყურყუთის ო-ა 46
 ოლე ჭიშანთ ო-ე 68
 სააბაშიო სოფლები 44
 სააზნაურო 33, 36, 39, 40, 42—46, 48—57, 59, 62, 64—72, 77
 საათაბაგო 83
 საამილახვრო 39
 საბეგო ადგილი 84
 სადადიანო სვანეთი 78
 სადგომი ბალთის ს-ი 68
 საექლესიო 33, 39, 40, 42—46, 48—57, 59, 62, 64—72, 77, 82
 საერისთო საგელოვნო ს-ო 78; რაჭის ს-ო 77; ქსნის ს-ო 37
 საენდრონიკო ადგილნი 67, 68
 საეპისკოპოსო სამთავისი ს-ო 39
 საეაჩნაძო 68
 სათავადო 33, 39, 40, 42—46, 48—57, 59, 62, 64—72, 77
 სათიბი 81, ს-ი ადგილი 79; ს-ი მინდორი 79
 სამაჩაბლოს ხეობა 40

სამთავრო 79
 სამეფო 33, 39, 40, 42—46, 48—57, 59, 62, 64—72, 77; ს-ო მადნები 81; ს-ო თეთრი 77; ს-ო კოჯორი 46; ყარაჯი პირველ იყო ს-ო 79
 სამუხრანო 33
 სანადირო ადგილი 81
 სანჯახი 82, 84
 სასახლე აბაშიძიანთ ს-ე ვახანი 45; არჩილ მეფის სასახლე იორზე 66; მეფეთ სასახლე 71; წმ. ნინოს ბოდბლის ს-ე 68; ძველი სასახლე იფნევი 36;
 საფაშო-საბეგოები 84
 საყდარი გატეხილი ს-ი 55; ლურჯი ს-ი 48; ჩანკაანთ ს-ი 67; წითელი ს-ი 46, 67; ყვავის ს-ი 39; შავი ს-ი 55
 საციციანო 32
 სამოვარი ადგილი 79
 სახანოები 77
 სახლიკაცი 78
 სახასო ადგილი 64; ს-ო ყმა 69
 სოფელი სააბაშიო ს-ბი 44, საარაგო სოფლები 38; სამეფო, სათავადო, სააზნაურო და საექლესიო ს-ი 33, 39, 40, 42—46, 48—57, 59, 62, 64—72, 77, ხუცის ს-ი 39, 48
 სპილენძის მადანი 81
 ტბა ლილოს ტბა 81
 ტყე წლევის ტყე 80
 უშენი ადგილი 62; უ-ი სოფელი 29, 61
 უბანი ბერთ უბანი 66; გარეთ უ-ი 29; გორის უ-ი 64; გოგათ უ-ი 46; ვარდის უ-ი 34, 49,

52, 68; თედიანთ უ-ი 46 იაკობის უ-ი 67; ირდას უ-ი 51; კართ უ-ი 71; კახის უ-ი 68 ლიპარიტის უ-ი 51; კუშტის უ-ი 50; კუწათ უ-ი 33; მღებრის უ-ი 30; ურიათ უ-ი 69; ქეჩათ უ-ი 48; დელის უ-ი 33 შუა უ-ი 45, 66; შულღათ უ-ი 46; ჩრდილის უ-ი 33; ცამნათ უ-ი 31; ძაღლის უ-ი 68; ძეძვის უ-ი 67; წარბათ უ-ი 30, 70, 72; წყაროს უ-ი 33; ხელთ უ-ი 40; ხუნდის უ-ი 43

ქალაქი ანანური ყასაბა ქ-ი 35; ანისი ძველად დიდი ქ-ი 58; ახალგორი ყასაბა ქ-ი 36; ახალციხე ქ-ი 82, 84; გორი ყასამჩა ქ-ი 39; დუშეთი ყასაბა ქ-ი 34; სიღნაღი ქ-ი 68; თელავი ქ-ი 68; სურამი ყასაბა ქ-ი 44; ტფილისი ქ-ი 20, 29; ქრცხინვალი ყასაბა ქ-ი 41; ფიჩხის ქ-ი 41

ყადი ახოშის ყ-ის ადგილი 76
 ყასაბა ქალაქი 34—36, 44
 ყასამჩა ქალაქი 39
 ყიშღალი ყაიყოჯალის ყ-ი 60
 ყმა 44
 ყურე როჭიკაანთ ყ-ე 68

შენი სოფელი 29, 35, 58, 61
 შემოდობილი სანადირო ადგილი 81

ციხე ლომის ც-ე 71; საგურამოს ც-ე 64; ტურის ც-ე 71; უფლის ც-ე 39; ყველის ც-ე 82

წყალი ალის წყალი 43; დენის წ-ი 42; სურამის წ-ი 44; წ-ი 43

წყარო დათვის წ-ო 40; დედოფლის წ-ო 79; კოდის წ-ო 34

ქალა გორის ქ-ა 80; დიღმის ქ-ა 81; დოღლიაურის ქ-ა 80; ვარდის ქ-ა 51; ივრის ქ-ა 79; ნათლულის ქ-ა 81; ნაჭარმაგვეის ქ-ა 80; სარგნის ქ-ა 79; სოღალულის ქ-ა 79; ყარაიის ქ-ა 79

ხევი არაგვის ხ-ი 35; აწერის ხ-ი 38; ბოგვის ხ-ი 47; ბოდბის ხ-ი 68; ბუზაურის ხ-ი 67; გერის ხ-ი 39; დიღმის ხ-ი 30; ვედის ხ-ი 34, 71; ზრბითის ხ-ი 47; ისოლის ხ-ი 37, 81; კაკალა ხ-ი 44; კავთის ხევი 30; კრისის ხ-ი 33; კისის ხ-ი 68; მანგლისის ხ-ი 47; მდუღრის ხ-ი აწ ხოვლის ხ-ად წოდებული 31; მიერ ხ-ი 84; სავანის ხ-ი 45; სკრის ხ-ი 32; ქასრის ხ-ი 35; ღუის ხ-ი 31; ხეფინის ხ-ი 44; ხედღურეთის ხ-ი 32; ხირსის ხ-ი 67; ხოვლის ხ-ი 31

ხეობა ალგეთის ხ-ა 46; ალის წყლის ხ-ა 43; ალაღაჯის ხ-ა 57; ალინჯის ხ-ა 63; არაგვის ხ-ა 35; არგისის ხ-ა 50; არფაჩაის ხ-ა 58; ასანსუს ხ-ა 37; ატენის ხ-ა 31; აყუსის ხ-ა 74; ახინჯის ხ-ა 63; ახალციხის ხ-ი სანჯახად წოდებული 82; ბალიჭის ხ-ა 52; ბეჩოს ხ-ა 78; ბოღნისის ხ-ა

55; გომარეთის ხ-ა 49; გრდ-
 ნის ხ-ა 64; გუჯარეთის ხ-ა
 33; გუდამაყრის ხ-ა 35; დვა-
 ნის წყლის ხ-ა 42; დიდოს
 წყლის ხ-ა 73; დიგორის ხ-ა
 77; დიდი ხევსურეთი არხო-
 ტით (მთის ხეობა) 72; ვერეს
 ხეობა 29; ზაგმის ხ-ა 63; ზის
 ხ-ა პატენი 47; ზურტაკეტის
 ხ-ა 49; ერწოს ხ-ა 65; თებე-
 ლის ხ-ა 76; თეძმის ხ-ა 30;
 თიანეთის ხ-ა 64, 65; თორ-
 ღოს ანუ ლოპოტის ხ-ა 70;
 თოუზის ხ-ა 62; თრუსოს ხ-ა
 35; თუშეთის ხ-ა 72; კალა-
 ლელნი ანუ კარატელნი ერთი
 ხეობა არის 74; კიანეთის ხ-ა
 52; მაშავერის ხ-ა 54; კაზ-
 რეთის ხ-ა ისპიანად წოდე-
 ბული 53; ლოქშის ხ-ა 51;
 ლეჩხუმის ხ-ა 38; ლორის ხ-ა
 59; ლოპოტის ხ-ა 70; ნარას
 ხ-ა 42; ნახბაკელთა ხ-ა 75;
 ოსოქოლოს ხ-ა 75; პატარა
 ლიახვის ხ-ა 38; ყამურის ხ-ა
 37; საგურამოს ხ-ა 64; სად-

გერის ხ-ა 46; სამაჩაბლოს
 ხ-ა 40; სურამის წყალ-
 მისი ხ-ა 44; ტანის ხ-ა 31, 32;
 ტაშირის ხ-ა 55; ფამბაკის
 ხ-ა 58; ფარვანი-შაორეს ხ-ა
 თავფარავანი 46; ფშავის ხ-ა
 72; ფამბაკის ხ-ა 58 ფცის
 წყლის ხ-ა 43; ფინეზაურის
 ხ-ა 52; ქვეშის ხ-ა 53; ქარ-
 ჩოხის ხ-ა 37; ქისტეთი ერ-
 თი ხ-აა 72; ქრცხინვალის
 ხ-ა 40; ქსნის ხ-ა 36; ქციის
 ხ-ა 51; შულავრის ხ-ა 56;
 ყაიყულის ხ-ა 54; ყაისელთა
 ხ-ა 74; ცხრა ძმის ხ-ა 37;
 ჭამალელები თუ ჭურმეტელე-
 ბი ერთი ხეობაა 74; ჭაჭკანის
 ხ-ა 57; ჭოჭკანის ხ-ა 57; ხან-
 დო მცირე ხ-ა 35; ხოყორნის
 ხ-ა 57

ხოდაბუნი სამეფო ხ-ი 81

ჯამაათი იდოეთი ერთი ჯამაათია
 74; ტელეტინი ერთი ჯამაათია
 74; ტუხატელნი ერთი ჯამა-
 ათია 74

ПАМЯТНИКИ ГРУЗИНСКОЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ
ЛИТЕРАТУРЫ

V

Иоанн Багратиони

ОПИСАНИЕ КАРТЛИ И КАХЕТИ

(на грузинском языке)

Текст к изданию подготовили, исследованием
и указателями снабдили Т. П. Енукидзе и Г. В. Бедошвили

Тбилиси
«Мецниереба»
1986

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით

სბ 3072

გამომცემლობის რედაქტორი ნ. ებრაღიძე
მხატვარი ტ. შეყვილაძე
მხატვრული რედაქტორი გ. ლომიძე
ტექნიკური რედაქტორი ნ. თკუჯავეა
კორექტორი ნ. მაჩაიძე

გადაეცა წარმოებას 11.11.1985; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 31.3.1986;
ქაღალდის ზომა 60×90¹/₁₆; ქაღალდი № 1; ბეჭდვა მაღალი;
გარნიტურა ვენური; პირობითი საბეჭდი თაბახი 7,5;
პირ. სალ. ვატ. 7,8; სააღრიცხვო საგამომცემლო თაბახი 5,4;
უე 01094; ტირაჟი 10 000; შეკვეთა № 334;
ფასი 80 კაბ.

გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Издательство «Мецниереба», Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19

საქართველოს სსრ მეცნ. აკადემიის სტამბა, თბილისი 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Типография АН Грузинской ССР, Тбилиси 380060, ул. Кутузова, 19

